

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Pavšič

**Zveza malih otoških držav in njen vpliv na politike
preprečevanja podnebnih sprememb**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Avtorica: Petra Pavšič

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

**Zveza malih otoških držav in njen vpliv na politike
preprečevanja podnebnih sprememb**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

»Naš cilj je preživetje ljudi in planeta... Ni pomembno, katera skupina bo pridobila vodilno vlogo v pogajanjih. Pomembno je, da skupaj zagotovimo preživetje planeta. Najprej pa je potrebno zaščititi nekaj milijonov prebivalcev malih otoških držav, ki predstavljajo eno petino celotnega prebivalstva držav članic Organizacije združenih narodov in so najmanj prispevali k današnji okoljski krizi.«

(Dessima Williams, stalna predstavnikica Grenade pri Organizaciji združenih narodov in trenutna predsedujoča Zvezi malih otoških držav, v intervjuju za *the Commitment*, enkratno izdajo revije pred 15. konferenco strank pogodbenic Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja, decembra 2009 v Københavnu)

*Hvala mentorju red. prof. dr. Zlatku Šabiču za čas, potrpežljivost in koristne nasvete, ki so stkali
pot do zaključne pike;
prof. Milici Rutar za slovnični pregled;
Davidu in Meti za pomoč pri prevajanju strokovne literature;
vsem mojim sogovornikom za pomembne podatke, ki so mi omogočili vpogled v zakulisje
obravnavane teme;
sošolcem za nepozabne študentske dni;
in nenazadnje mami, tatu, Jerneji in Andreju za neomajno podporo in dobronamerno priganjanje.*

Zveza malih otoških držav in njen vpliv na politike preprečevanja podnebnih sprememb

Zveza malih otoških držav znotraj Generalne skupščine Združenih narodov povezuje triinštirideset malih otoških držav in držav z nizkoležečimi obalnimi predeli. Tem zaradi dvigovanja morske gladine grozijo pomanjkanje pitne vode, uničena infrastruktura, intenzivnejši in pogostejši cikloni ter v najhujšem primeru preselitev prebivalstva in popolna poplavljenost otokov. Zveza se aktivno vključuje v pogajanja o okoljskih temah znotraj Generalne skupščine Združenih narodov; aktivno vlogo je igrala na pogajanjih za Okvirno konvencijo Združenih narodov o spremembi podnebja, Kjotski protokol in Københavnski dogovor. Svojo majhnost v smislu velikosti ozemlja, števila prebivalcev in plačilne zmožnosti države članice zveze nadomeščajo s svojo aktivnostjo, z dobro pripravljenostjo in poučenostjo, s strokovno pomočjo usposobljenih institucij, povezavo z razvitimi enakomislečimi državami ter vztrajnim zagovarjanjem svojih stališč. V svojih zahtevah so neomajne in vedno zahtevajo stroge, točno določene cilje omejitve izpustov toplogrednih plinov v ozračje in jasne časovne roke. Pri tem se sklicujejo na načela okoljske etike in znanstvene ugotovitve. V zadnjih letih so svoje delovanje osredotočile na pripravo na konferenco v Københavnu, ki je potekala decembra 2009. Njihova visoka pričakovanja so se razblinila s sprejetjem Københavnskega dogovora, ki ni potrdil njihovih strogih zahtev. Kljub vsemu se strokovnjaki z okoljskega področja strinjajo, da ima zveza pomembno vlogo v mednarodni skupnosti in je pomembno pripomogla k trenutno veljavni okoljski politiki.

Ključne besede: Zveza malih otoških držav, podnebne spremembe, Organizacija združenih narodov, okoljska pogajanja, male države.

Alliance of Small Island States and its influence on climate change prevention policies

Alliance of Small Island States is an alliance within the United Nations General Assembly that unites forty-three small island states and states with low-lying coastal areas. Due to the sea level rise some of these states have already been facing problems with fresh water supply, their infrastructure has been destroyed, more intensive and more frequent cyclones have devastated some islands, in the worst case scenario people will have to leave some islands due to intensive floods. Alliance has been active in environmental negotiations within United Nations General Assembly; it played an important role in negotiations for United Nations Framework Convention on Climate Change, Kyoto Protocol and Copenhagen Accord. Member states of the alliance have been compensating their territorial smallness, the small number of inhabitants and low purchasing power by being active, well prepared and well informed, moreover they persistently advocate their positions. They also ask for the professional help from competent institutions and form alliances with the countries that share the same philosophy. They are firm in their demands and always advocate strict limitations of greenhouse emissions into the atmosphere and clear time frames. They justify this with the principles of environmental ethics and scientific findings. During the recent years they focused all their activities on the preparation for the conference in Copenhagen, held in 2009. However, their high expectations have not been met with the Copenhagen Accord as it did not confirm their strict goals. Despite all, experts on environmental field agree that the alliance plays an important role in international community and has contributed considerably to the current environmental policy.

Key words: Alliance of Small Island States, climate change, United Nations organization, environmental negotiations, small states.

Kazalo

Seznam kratic	7
Uvod.....	9
1 Podnebne spremembe - problem mednarodne skupnosti.....	13
1.1 Okolje in podnebne spremembe	13
1.2 Podnebne spremembe kot posledica človekove dejavnosti.....	14
1.3 Posledice podnebnih sprememb	16
1.4 Znanstvena predvidevanja za prihodnost	17
1.5 Dvigovanje morske gladine kot posledica podnebnih sprememb	18
1.6 Otoki in nizkoležeči obalni predeli - območja, ki so zaradi naraščanja morske gladine najbolj ogrožena	21
2 Organizacija združenih narodov in njen prispevek k lažšanju posledic podnebnih sprememb	26
2.1 Organizacija združenih narodov in razvoj mednarodne okoljske politike.....	26
2.2 Pogajanja znotraj Generalne skupščine OZN kot način reševanja okoljskih težav	30
2.2.1 Okoljska pogajanja znotraj Generalne skupščine OZN in male države	33
3 Male države v mednarodni skupnosti	36
3.1 Katere države spadajo v kategorijo malih držav?	36
3.2 Vzorci obnašanja malih držav v mednarodni skupnosti za dosego svojih ciljev	39
3.2.1 Diplomacija kot najpomembnejše sredstvo zunanje politike malih držav	41
3.3 Zaveznitva oziroma koalicije kot najučinkovitejše sredstvo zunanjepolitičnega delovanja malih držav	42
3.3.1 Tradicija zvez na področju okolja znotraj sistema OZN	44
4 AOSIS - zveza malih otoških držav, ki jih podnebne spremembe najbolj prizadenejo.....	48
4.1 Opredelitev Zveze malih otoških držav	48
Tabela 4.1: Predstavitev držav članic AOSIS	49
4.2 Kratka zgodovina AOSIS.....	52
4.3 Načela delovanja, strategije in cilji AOSIS.....	55

5 AOSIS in njen vpliv na oblikovanje mednarodne okoljske politike.....	58
5.1 Načini vplivanja AOSIS znotraj in izven sistema OZN.....	60
5.1.1 Srečanja predstavnikov držav članic in oblikovanje javnega mnenja kot priprava na delovanje znotraj sistema OZN	60
5.1.2 Delavnice kot vsebinska priprava na delovanje AOSIS znotraj sistema OZN.....	64
5.1.3 Nagovori.....	66
5.1.4 Zunanja podpora kot povečanje moči in samozavesti AOSIS	72
5.1.5 AOSIS in mediji	76
5.2 Ocena vplivnosti AOSIS: pogajanja o sklenitvi UNFCCC.....	78
5.3 Kjotski protokol.....	81
5.3.1 Uspešnost AOSIS, videna v samem besedilu Kjotskega protokola	83
5.4 Od Kjotskega protokola do Københavnskega dogovora.....	89
5.5 Ocena vpliva AOSIS: Københavnski dogovor.....	94
5.6 Ocena strokovnjakov.....	99
Zaključek.....	102
Literatura.....	106

Seznam kratic

AOSIS	<i>Alliance of Small Island States</i> - Zveza malih otoških držav
BDP	Bruto domači proizvod
BDP _{ppp}	Bruto domači proizvod v paritetah kupne moči
BNP	Bruto nacionalni proizvod
CARICOM	<i>Caribbean Community</i> - Karibska skupnost
CARIFTA	<i>Caribbean Free Trade Association</i> - Karibsko prostotrgovinsko združenje
CEE	<i>Central and Eastern Europe</i> - Države Srednje in Vzhodne Evrope
CH ₄	Metan
CO	Ogljikov monoksid
COP UNFCCC	<i>Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate change</i> - Konferenca strank pogodbenic Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja
CO ₂	Ogljikov dioksid
DDT	Dikloro-difenil-trikloroetan
ECOSOC	<i>Economic and Social Council</i> - Ekonomski in socialni svet
EEC	<i>European Economic Community</i> - Evropska gospodarska skupnost
EU	<i>European Union</i> - Evropska unija
FAO	<i>Food and Agriculture Organization</i> - Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo
FIELD	<i>Foundation for International Environmental Law and Development</i> - Združenje za mednarodno okoljsko pravo in razvoj
G-77	<i>Group 77</i> - Skupina 77
HFC	Fluorirani ogljikovodik
ICAO	<i>International Civil Aviation Organization</i> - Mednarodna civilna letalska organizacija
ILO	<i>International Labour Organization</i> - Mednarodna organizacija dela
IMO	<i>International Maritime Organization</i> - Mednarodna pomorska organizacija
INC/FCCC	<i>Intergovernmental Negotiating Committee for a Framework Convention on Climate Change</i> - Medvladni pogajalski odbor za Okvirno konvencijo o spremembi podnebja

IPCC	<i>International Panel on Climate Change</i> - Medvladno omizje za podnebne spremembe
JUSCANNZ	<i>Japan, United States, Canada, Australia, Norway and New Zealand</i> - Zavezništvo Japonske, Združenih držav Amerike, Kanade, Avstralije, Norveške in Nove Zelandije
NATO	North Atlantic Treaty Organization - Organizacija Severnoatlantske pogodbe
MOP	<i>Meeting of the Parties</i> - Srečanje strank pogodbenic Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja
N ₂ O	Didušikov oksid
OPEC	<i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i> - Organizacija držav izvoznic nafte
OZN	Organizacija združenih narodov
O ₃	Ozon
SF ₆	Žveplov heksafluorid
SIDS	<i>Small Island Developing States</i> - Male otoške države v razvoju
UNCED	<i>United Nations Conference on Environment and Development</i> - Konferenca Združenih narodov za okolje in razvoj
UNEP	<i>United Nations Environmental Programme</i> - Program Združenih narodov za okolje
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> - Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
UNFCCC	<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i> - Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja
ZDA	Združene države Amerike
WHO	<i>World Health Organization</i> - Svetovna zdravstvena organizacija
WMO	<i>World Meteorological Organization</i> - Svetovna meteorološka organizacija

Uvod

Vrsto let, vse do pojava industrijske revolucije v Angliji v 19. stoletju, sta človek in narava živela v sožitju, saj se je človek zavedal pomena neokrnjene narave za svoje preživetje. Dejavnosti, povezane z industrijsko revolucijo, so privedle do večje porabe fosilnih goriv in posledično do večjega izpusta toplogrednih plinov v ozračje. Podnebje se je pričelo spreminjati, posledice so postale vidne v vsakdanjem življenju. Povprečna globalna temperatura zraka se je, glede na obdobje pred industrijsko revolucijo, zvišala, posledično so se pričeli hitreje taliti ledeniki in snežna odeja gora. Hitrejše taljenje je privedlo do pospešenega dvigovanja morske gladine, ki je pričela ogrožati najnižje ležeče male otoške države. Poleg tega so postali pogostejši in intenzivnejši nekateri naravni pojavi, kot so potresi, cikloni in ekstremno visoke poletne temperature.

Stoletje in pol je znanstvena skupnost opozarjala na zgoraj navedene posledice povečane uporabe fosilnih goriv. Ni pa uspela zbrati dovolj oprijemljivih dokazov zanje, kar so izkoriščale države, ki niso želele omejiti svojih izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Med te so sodile predvsem Združene države Amerike (ZDA) in večje države v razvoju, kot sta Indija ter Kitajska. Z leti je znanstvena skupnost pridobivala vedno več trdnih dokazov o škodljivosti uporabe fosilnih goriv, poleg tega so tudi regionalne okoljske organizacije, mediji in posamezniki pričeli vršiti pritisk na države mednarodne skupnosti, naj sprejmejo nekatere nujne ukrepe za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje.

Generalna skupščina Organizacije Združenih narodov (OZN) se je izkazala kot najprimernejši forum za pogajanja o mednarodnih okoljskih dokumentih, ki bi določili, koliko toplogrednih plinov lahko države izpustijo v ozračje. Prav znotraj Generalne skupščine OZN so bili sprejeti najpomembnejši dokumenti, ki se nanašajo na zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje, in sicer Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja (*United Nations Framework Convention on Climate Change* - UNFCCC)¹ leta 1992, Kjotski protokol² leta 1997 in nenazadnje Københavnski dogovor³ leta 2009. Pa vendar nekateri opozarjajo na počasnost poteka pogajanj o okoljski tematiki znotraj Generalne skupščine OZN. Eden izmed veleposlanikov pri OZN je dejal,

¹ Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja - *United Nations Framework Convention on Climate Change*, sprejeta 9. maja 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru, stopila v veljavo 21. marca 1994. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>.

² Kjotski protokol - *The Kyoto Protocol*, sprejet 11. decembra 1997 na 3. srečanju strank pogodbenic UNFCCC v Kjotu, stopil v veljavo 16. februarja 2005. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.

³ Københavnski dogovor - *Copenhagen Accord*, sprejet 18. decembra 2009 na 15. srečanju strank pogodbenic UNFCCC v Københavnu. Dostopno prek: <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Environment/documents/2009/12/19/copenhagenaccord.pdf>.

da so pogajanja podobna parjenju slonov: veliko je hrupa, za seboj pustijo ogromno prahu, nato pa se vsaj nekaj mesecev ne zgodi nič (Gardner v Chasek 2001, 1).

Ena izmed strategij, ki se jih države poslužujejo pri pogajanjih znotraj Generalne skupščine OZN, je tudi povezovanje v koalicije oziroma zveze. Tako se je leta 1990 v zvezo povezalo tudi 43 malih otoških držav in držav z nizkoležečimi obalnimi predeli, ki že čutijo posledice podnebnih sprememb. Poleg tega te države nimajo dovolj človeških, materialnih in finančnih sredstev, da bi se na posledice zadovoljivo prilagodile. Tako jim grozi, da jih bo v bližnji prihodnosti morje izbrisalo s svetovnega zemljevida, čeprav same prispevajo le minimalen delež izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Zvezo so poimenovala Zveza malih otoških držav (*Alliance of Small Island States - AOSIS*), saj jo sestavljajo zelo majhne države, tako po velikosti ozemlja, številu prebivalstva, višini razpoložljivih finančnih sredstev, kot tudi po vplivu na mednarodno skupnost. Na dnevni red svojih srečanj so uvrstile le teme, povezane z okoljem in trajnostnim razvojem malih otoških držav. AOSIS je takoj po svojem nastanku pričela aktivno delovati znotraj Generalne skupščine OZN in uspela vplivati na končno besedilo UNFCCC, Kjotskega protokola in Københavnskega dogovora. Povezava v zvezo je malim državam zagotovila večjo moč, vendar še vedno niso bile enakovredne močnejšim državam znotraj Generalne skupščine OZN. Skozi leta pogajanj o novih okoljskih dokumentih se je izkazalo, da je zaveznica zveze Evropska unija (*European Union - EU*), največkrat pa njenim zahtevam o zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje nasprotujejo ZDA, Indija, Kitajska in druge večje države v razvoju.

Predstavnike AOSIS odlikujejo vztrajnost, optimizem in dobra pripravljenost. Njeni voditelji so kljub težkemu položaju ohranili upanje, vodi jih želja po preživetju, ki predstavlja glavni cilj zunanje politike malih držav, pri čemer se sklicujejo na 3. člen Splošne deklaracije človekovih pravic⁴. Ostale države mednarodne skupnosti svarijo, da so države članice AOSIS prve, ki že občutijo posledice podnebnih sprememb, vendar podobna usoda čaka tudi ostale. Mednarodni skupnosti priznavajo, da v njej ne manjka govorjenja ali idej o podnebnih spremembah, manjka pa politična volja tistih, katerih dejanja najbolj vplivajo na sedanje razmere na okoljskem področju. Opozarjajo, da še nikoli v zgodovini ni bilo nevarnosti, da bi nek narod v celoti izginil. Danes ta možnost obstaja. In medtem ko države zaviralke učinkovitih okoljskih dogovorov kot enega izmed izgovorov uporabljajo nezanesljivost znanstvenih dokazov, jim veleposlanik Svete Lucije pri OZN odgovarja, da bodo kmalu lahko videli ta dokaz. Vendar bo za male otoke prepozno, saj bo prav ta zanje usoden (Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific 2000).

⁴ Splošna deklaracija človekovih pravic - *The Universal Declaration of Human Rights*, sprejeta 10. decembra 1948. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

UNFCCC, Kjotski protokol in Københavnski dogovor nakazujejo, da ima AOSIS, kljub članstvu izključno malih držav, vpliv na sprejemanje načel in zavez, zapisanih v okoljskih dokumentih, ki nastajajo v okviru Generalne skupščine OZN. Ta vpliv je mogoče prepoznati tudi v odnosu večjih držav do AOSIS, ki tej zvezi priznavajo, da je nepogrešljiva v pogajanjih o okoljskih temah. Seveda pa je vloga AOSIS primerna njihovemu siceršnjemu položaju v mednarodni skupnosti: na potek pogajanj o okoljskih dokumentih in končno besedilo teh dokumentov v Generalni skupščini OZN namreč usodno vplivajo politično in gospodarsko močnejše države. Na podlagi teh ugotovitev je mogoče oblikovati tudi hipotezo, ki se glasi takole: AOSIS aktivno sooblikuje mednarodno okoljsko politiko, pri čemer je njena dejavnost pogojena z gospodarskimi interesi drugih sodelujočih držav, tudi velesil; interesi, ki imajo neposreden učinek na kvaliteto okolja, v katerem živijo male otoške države.

Diplomsko delo je sestavljeno iz petih delov. V prvem delu z ugotovitvami strokovnjakov, navedenimi v poročilih Medvladnega omizja za podnebne spremembe (*International Panel on Climate Change - IPCC*), predstavljam koncept podnebnih sprememb, kako je človek vplival na razvoj koncepta, kako so posledice podnebnih sprememb vidne v naravi in kakšna so znanstvena predvidevanja o širjenju podnebnih sprememb v prihodnosti. Nato se osredotočim na dvigovanje morske gladine kot neposredne posledice podnebnih sprememb. Predstavljam ugotovitve strokovnjakov o dvigovanju morske gladine v preteklosti in predvidevanja za dvigovanje v prihodnosti. Nato opisujem območja, ki so zaradi dvigovanja morske gladine najbolj ogrožena, torej male otoške države in obalne predele držav z nizko lego.

V drugem delu na podlagi proučenih sekundarnih virov ugotavljam, kako se je razvijala mednarodna okoljska politika znotraj OZN in kateri dokumenti so pri tem nastali. Zagovarjam stališče, da predstavlja Generalna skupščina OZN najprimernejši forum za pogajanje o okoljski tematiki, in pojasnujem, v čem se pogajanja o okoljskih zadevah razlikujejo od pogajanj o drugih temah. Na podlagi proučenih sekundarnih virov predstavljam, kakšno vlogo imajo male države v procesu pogajanj o okoljski tematiki znotraj Generalne skupščine OZN in s kakšnimi težavami se pri tem srečujejo.

V tretjem delu definiram koncept malih držav in njihov položaj v mednarodni skupnosti. Predstavljam, kakšen pomen malim državam pripisujejo nekateri teoretični pristopi, in sicer realizem, neorealizem, liberalizem in neoliberalistični institucionalizem. S primerjalno analizo analiziram način obnašanja malih držav v mednarodni skupnosti in se osredotočim na diplomacijo malih držav. Nato na podlagi proučenih sekundarnih virov definiram in opisujem zavezništva kot najpogostejšo strategijo malih držav in analiziram današnja zavezništva na področju okolja.

V četrtem delu predstavljam AOSIS: njeno zgodovino, načela, po katerih deluje, cilje in strategije ter taktike, ki jih uporablja. Podatke sem pridobila s pregledovanjem sekundarnih virov, ki so dostopni na spletu, saj je AOSIS mlada zveza in o njej večinoma še ne obstaja literatura v natisnjeni obliki, oziroma je ta težko dostopna.

V zadnjem, petem delu, naredim študijo primera; osredotočim se na delovanje AOSIS znotraj Generalne skupščine OZN. Predstavljam, kako uspešno so male otoške države s povezavo v zvezo odpravile omejitve, ki veljajo za male države in bile tako sposobne vplivati na končno besedilo okoljskih dokumentov. Pri tem analiziram primarne in sekundarne vire, ki posredno ali neposredno opisujejo dejavnost AOSIS. V analizo vključujem poročila srečanj in delavnic zveze, dokumente o sodelovanju med AOSIS in drugimi državami in nagovore predstavnikov držav članic zveze. Kakšen vpliv je imela AOSIS na končno besedilo UNFCCC, Kjotskega protokola in Københavnskega dogovora ugotavljam s primerjavo med podanimi predlogi AOSIS in končnim besedilom teh dokumentov. Preko elektronske pošte sem izvedla tudi tri intervjuje s strokovnjaki, ki so neposredno ali posredno povezani z AOSIS, in sicer s Pamela S. Chasek, strokovnjakinjo z okoljskega področja, Kenetijem Faulalo, regionalnim svetovalcem za male otoške države na področju trajnostnega razvoja z urada visokega predstavnika za najmanj razvite kopenske države v razvoju in male otoške države, in Ye-Min Wu-jem, uslužbencem na stalnem predstavništvu Singapurja pri OZN⁵. Analizi v petem delu sledi zaključek s povzetkom glavnih ugotovitev.

⁵ Prošnjo za pomoč z odgovori na vprašanja sem po elektronski pošti poslala na vsa predstavništva držav članic AOSIS pri OZN in na vsa ministrstva za okolje ter ministrstva za zunanje zadeve teh držav. Od 129 poslanih sporočil sem odgovor prejela le s prej omenjenega predstavništva Singapurja. Nekaj poštnih naslovov je bilo zavrnjenih kot neobstoječih, od ostalih pa nisem dobila odgovora. Prav tako nisem prejela odgovora s slovenskega veleposlaništva pri OZN.

1 Podnebne spremembe - problem mednarodne skupnosti

1.1 Okolje in podnebne spremembe

V slovarskih definicijah je beseda okolje najpreprosteje razložena kot nekaj, kar nas obdaja. Podrobneje je opisana kot celoten kompleks podnebnih, edapičnih in biotičnih dejavnikov, ki vplivajo na organizem ali na ekološko skupnost ter določajo obliko ali način življenja organizmov oziroma skupnosti (Websters New World Dictionary 1988, 454). Stockholmska deklaracija⁶ iz leta 1972 poudarja, da sta za človekovo blagostanje in upoštevanje človekovih pravic pomembna tako naravno okolje kot okolje, ki ga je ustvaril človek sam (Birnie in drugi 2002, 3).

IPCC podnebne spremembe povezuje s spremembo stanja podnebja, ki je opazno v dvigovanju povprečne temperature zraka in spremenljivosti podnebnih lastnosti ter traja dalj časa, navadno desetletja ali dlje. Podnebne spremembe se tako nanašajo na vsakršno spremembo podnebja skozi čas, povzročeno bodisi zaradi naravne spremenljivosti bodisi zaradi človekove dejavnosti⁷ (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 30). V nasprotju s to definicijo podnebnih sprememb UNFCCC kot glavnega krivca podnebnih sprememb določa človekovo dejavnost. Podnebne spremembe so tako definirane kot posredna ali neposredna posledica človekove dejavnosti, ki spreminja sestavo globalne atmosfere in je skupaj z naravno spremenljivostjo podnebja opazovana v primerjalnih časovnih obdobjih (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 30).

IPCC je medvladno znanstveno telo, ki sta ga leta 1989 ustanovili Svetovna meteorološka organizacija (*World Meteorological Organization* - WMO) in Program Združenih narodov za okolje (*United Nations Environmental Programme* - UNEP). Stalno spremlja in ocenjuje trende, vzroke in posledice podnebnih sprememb. Znanstveniki, ki delujejo znotraj IPCC-ja, meritev in raziskav ne izvajajo sami. Njihova naloga je izčrpno in transparentno oceniti zadnje znanstvene, tehnične in družbenogeografske raziskave, ki jih izvajajo znanstveniki po celem svetu. Poleg tega razlagajo tveganje, ki nastaja zaradi podnebnih sprememb, njihove posledice in možnosti njihove ublažitve. Svoje ocene objavljajo v rednih poročilih, ki so narejena na visoki znanstveni in

⁶ Stockholmska deklaracija konference Združenih narodov o človekovem okolju - *The Stockholm Declaration of the United Nations Conference on Human Environment*, sprejeta 16. junija 1972 v Stockholmu na Konferenci Združenih narodov o človekovem okolju. Dostopno prek: <http://www.un-documents.net/unchedec.htm>. Vsi internetni viri so bili dostopni v času od 31. decembra 2008 do 28. februarja 2010.

⁷ Nekateri zunanji vplivi, kot na primer spremembe v oddajanju toplote sonca in delovanju vulkanov, nastanejo zaradi naravnih procesov in le delno prispevajo k spremenljivosti podnebnega sistema. Ostali zunanji vplivi, kot so spremembe v sestavi atmosfere, ki so se pričeli z industrijsko revolucijo, pa so posledica človekove dejavnosti (Hegerl in drugi 2007, 667).

tehnološki ravni (Intergovernmental Panel on Climate Change 2009). Prav na podlagi poročil IPCC-ja bom v nadaljevanju orisala razsežnosti podnebnih sprememb in človekov vpliv nanje.

1.2 Podnebne spremembe kot posledica človekove dejavnosti

Znanstveniki IPCC-ja, ki so svoja odkritja strnili v četrtem ocenjevalnem poročilu iz leta 2007, so si enotni, da so podnebne spremembe posledica tako naravnih procesov kot človekove dejavnosti. Istočasno opozarjajo, da je začela krivulja segrevanja zemeljskega površja strmo naraščati zaradi drastičnih posegov človeka v naravo⁸ (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 36).

Medtem ko je prvo ocenjevalno poročilo IPCC-ja iz leta 1990 vsebovalo le malo dokazov o človekovem vplivu na okolje, je šest let kasneje prva delovna skupina IPCC-ja v drugem ocenjevalnem poročilu že objavila zaključke, da je našla dokaze za opazen vpliv človekove dejavnosti na podnebje 20. stoletja. V naslednjih petih letih so znanstveniki uspeli zbrati še več dokazov, tako da so v tretjem ocenjevalnem poročilu leta 2001 navedli resnejše zaključke o človekovem prispevku k podnebnim spremembam v 20. stoletju. Skladno z novimi dokazi in upoštevajoč obstoječe znanstvene nejasnosti so v tretjem poročilu sklenili, da je segrevanje ozračja v zadnjih 50 letih bilo posledica povečane koncentracije toplogrednih plinov v ozračju (Hegerl in drugi 2007, 669). Modeli simulacij, objavljeni v četrtem ocenjevalnem poročilu, so dokazali, da so naravni procesi lahko povzročili opazne podnebne spremembe v prvi polovici 20. stoletja, vendar niso ponudili prave razlage za nastale podnebne spremembe druge polovice istega stoletja. Znanstveniki nadalje ocenjujejo, da je možnost, da bi se podnebne spremembe, opažene v zadnji polovici stoletja, zgodile brez zunanjega vpliva, manjša od petih odstotkov⁹ (Hegerl in drugi 2007, 665).

Od predindustrijskih časov do danes je človek s svojo dejavnostjo močno povečal izpuste dolgo obstojnih toplogrednih plinov v ozračje. Zmožnost čiščenja ozračja je tako manjša od količine izpustov. Med letoma 1970 in 2004 je njihova količina narasla za 70 odstotkov, samo izpusti

⁸ Podnebje se zaradi delovanja naravnih procesov neprestano spreminja že stoletja. Vendar je povečana koncentracija toplogrednih plinov v ozračju od 19. stoletja dalje, torej od pojava industrijske revolucije v Veliki Britaniji, vodila do konstantnega dvigovanja povprečne temperature površja (Falkner 2008, 95-6).

⁹ Zadnji dve desetletji znanstveniki in raziskovalci zbirajo vedno več dokazov o vplivu človekove dejavnosti na spreminjanje podnebja, tako da danes z gotovostjo ocenjujejo, da so toplogredni plini odgovorni za spreminjanje podnebja (Hegerl in drugi 2007, 670).

ogljikovega dioksida (CO₂) so se zvišali za 80 odstotkov, od 21 na 38 gigaton (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 37).

Med toplogredne pline sodijo CO₂, metan (CH₄), didušikov oksid (N₂O), halokarboni¹⁰, ozon (O₃), vodna para in aerosoli¹¹. CO₂ nastaja pri razgradnji organskih snovi v naravi, vendar je naraščanje njegove koncentracije v ozračju posledica povečane uporabe fosilnih goriv za potrebe prevoza, ogrevanja in hlajenja zgradb, proizvodnje cementa in podobnih surovin; po drugi strani pa krčenje gozdov vpliva na manjšo pretvorbo CO₂ v kisik. CH₄ v naravi nastaja kot produkt naravnih procesov, vendar nastaja tudi kot stranski produkt v kmetijstvu, in sicer pri fermentaciji krme pri domačih živalih in med skladiščenjem živinskih gnojil ter z izgorevanjem fosilnih goriv. N₂O v naravi nastaja kot produkt procesov v zemlji in oceanih, človek pa njegovo koncentracijo v ozračju povečuje z izgorevanjem fosilnih goriv, s skladiščenjem živinskih gnojil in z uporabo živinskih ter mineralnih gnojil. Halokarboni primarno nastajajo s človekovo dejavnostjo, saj nastajajo pri hlajenju v industrijskih procesih. Koncentracijo plina O₃ v ozračju je človek povečal z izpustom plinov, kot so ogljikov monoksid (CO), hidrokarboni (spojine, sestavljene iz vodika in ogljika) in dušikov oksid (spojine, sestavljene iz dušika in kisika), ki s kemijskimi reakcijami proizvajajo O₃. Na koncentracijo vodne pare v ozračju človekova aktivnost ne vpliva v veliki meri, vendar toplejše ozračje posledično vsebuje več vlage. Zadnji na seznamu toplogrednih plinov pa so aerosoli, katerih koncentracija se je povečala z izgorevanjem fosilnih goriv in biomase, rudarstvom in industrijskimi procesi (Forster in drugi 2007, 135-6). Najpomembnejši toplogredni plin je CO₂. Njegova koncentracija v ozračju se je v predindustrijski dobi (med letoma 1000 in 1750) povečala za 10 ppm¹², in sicer od 275 do 285 ppm, do leta 2005 pa je narasla na 379 ppm. Zvišanje za prvih 50 ppm se je zgodilo v 220 letih, torej do leta 1970, za naslednjih 50 ppm pa se je koncentracija zvišala v naslednjih 30 letih. Med letoma 1995 in 2005 se je njegova koncentracija v ozračju zvišala še za 19 ppm, kar predstavlja najvišjo povprečno rast desetletja od leta 1950, ko so znanstveniki pričeli z natančnimi meritvami (Forster in drugi 2007, 137).

Države se razlikujejo glede količine izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Leta 2004 so Aneks I države UNFCCC¹³ predstavljale 20 odstotkov svetovnega prebivalstva, ustvarile 57 odstotkov

¹⁰ Halokarboni so navadni ogljikovodiki, ki imajo na ogljik namesto enega ali več vodikov s kovalentnimi vezmi vezan en ali več halogenih elementov. Halogeni elementi so klor, brom, jod in fluor. Posledično se imenujejo kloridi, bromidi, jodidi ali floridi (Wikipedia 2009a).

¹¹ Aerosoli so majhni delci, ki so prisotni v ozračju. Med seboj se razlikujejo glede na velikost, koncentracijo in kemijsko sestavo. Nekateri aerosoli preidejo neposredno v ozračje, medtem ko se pri drugih več delcev združi in nato preidejo v ozračje. Aerosoli vsebujejo tako naravne delce kot delce, ki nastanejo kot posledica človekove aktivnosti (Forster in drugi 2007, 135).

¹² Oznaka ppm izhaja iz besedne zveze *parts per million* in pomeni »deli na milijon«. Je enota za merjenje koncentracije. Navadno je uporabljena kot merilo za majhne koncentracije onesnaževalcev v zraku, vodi in telesnih tekočinah. Predstavlja namreč razmerje mas delca onesnaževalca in celote (The Engineering ToolBox 2005).

¹³ UNFCCC je razdelila države na Aneks I in Aneks II države. V Aneks I so bile uvrščene industrijsko razvite države, ki

svetovnega bruto domačega proizvoda (BDP), temelječega na paritetni kupni moči (BDP_{ppp})¹⁴, in prispevale 46 odstotkov vseh izpustov toplogrednih plinov v ozračje (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 36-7).

1.3 Posledice podnebnih sprememb

Prekomerno segrevanje ozračja je danes nedvomno zaskrbljujoče, kar se odraža v dvigovanju povprečne globalne temperature zraka in morja, taljenju snežnih in ledenih plošč ter dvigovanju povprečne višine gladine morja. Znanstveniki IPCC-ja, ki so svoje ugotovitve združili v četrtem ocenjevalnem poročilu iz leta 2007, so ugotovili, da je obdobje med letoma 1995 in 2006 predstavljalo dvanajst najtoplejših let od leta 1850 dalje (Rosenzweig in drugi 2007, 83). Povprečne temperature na severni polobli so bile v drugi polovici 20. stoletja višje kot v katerem koli drugem 50-letnem obdobju v zadnjih 500 letih in najverjetneje višje kot kdajkoli v zadnjih 1300 letih (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 30). Izmerjeni stoletni trend segrevanja v obdobju med letoma 1906 do 2005 je v povprečju za $0,14^{\circ}$ C višji kot trend v obdobju med letoma 1901 in 2000. Linearni trend otoplitve, ki se je zgodil v petdesetih letih (med letoma 1956 in 2006), je skoraj dvakrat tolikšen kot trend, ki se je dogajal sto let, med letoma 1906 in 2005 (Rosenzweig in drugi 2007, 83).

Posledice podnebnih sprememb so že opazne. Prva delovna skupina, ki je oblikovala tretje ocenjevalno poročilo IPCC-ja iz leta 2001, jih je razdelila v tri skupine. Opisala je posledice, opazne na fizičnih, bioloških in človeških sistemih. Med posledice, opazne na fizičnih sistemih, sodi zmanjševanje količine morskega ledu po svetu. Samo količina arktičnega ledu se je od leta 1950 zmanjšala za 10-15 odstotkov, zmanjšuje se tudi količina antarktičnega ledu. Na vseh celinah se talijo gorski ledeniki, snežna površina na severni polobli se je od poznih 60. in 70. let prejšnjega stoletja zmanjšala za približno 10 odstotkov. Sneg se v Evropi in zahodnem delu Severne Amerike pričenja taliti bolj zgodaj spomladi kot pred leti; ledene zimske površine rek in jezer so na severni polobli pričele izginjati dva tedna prej kot v preteklosti. Med posledice, opazne na bioloških sistemih, sodi preseljevanje rastlinskih in živalskih vrst bliže zemeljskima poloma ali višje glede na nadmorsko višino. Posledično se je spremenila struktura poseljenosti območij z živalskimi in

so bile v času sprejetja UNFCCC članice Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj, ter države, katerih ekonomija je bila v tranziciji (United Nations Convention on Climate Change 2009).

¹⁴ Bruto domači proizvod v paritetah kupne moči je razmerje med ravnijo bruto domačega proizvoda, izraženo v standardih kupne moči, in celotnim prebivalstvom (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009).

rastlinskimi vrstami. Življenjski procesi rastlin in živali, kot na primer cvetenje, migracije in pojav insektov, potekajo bolj zgodaj spomladi in pozneje jeseni. Živalske vrste se selijo z različno hitrostjo in v različne smeri, tako da spreminjajo naravne urnike svojih srečanj (na primer srečanja roparic z žrtvami). Na ljudi in spremembo družbenogospodarskih sistemov pa vplivajo posledice poplav in suš oziroma ostalih ekstremnih vremenskih pojavov (Rosenzweig in drugi 2007, 83). Znanstveniki so namreč dokazali, da so višje temperature zraka in morja povzročile tudi spremembo vremena. Tako so mrzli dnevi in noči ter zmrzal tudi na območjih, kjer so bili v preteklosti običajen pojav, danes manj verjetni. Pogostejši so vročinski valovi na kopnem območju, količina padavin je večja in več je območij z naraslo morsko gladino. Od leta 1970 dalje je tudi večja možnost intenzivnih tropskih ciklonov na področju Severnega Atlantskega oceana (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 30).

Podnebne spremembe se dogajajo po vsem svetu, vendar najbolj prizadanejo predele, ki so najbolj oddaljeni od ekvatorja. Povprečne temperature zraka na Arktiki so se v zadnjih sto letih povečale za dvakrat toliko, kolikor je znašalo povprečno zvišanje temperature po svetu. Kopenska področja se segrevajo hitreje kot oceanska. Opazovanja, ki potekajo od leta 1961 dalje, so pokazala, da so se oceani segreli do globine 3000 metrov in so posrkali 80 odstotkov temperature segretega zraka (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 30).

1.4 Znanstvena predvidevanja za prihodnost

Znanstveniki IPCC-ja, vključeni v pisanje četrtega ocenjevalnega poročila iz leta 2007, se strinjajo, da bodo izpusti toplogrednih plinov v ozračje naraščali tudi v prihodnjih letih¹⁵. Po njihovi oceni se bodo ti med letoma 2000 in 2030 povečali za od 25 do 90 odstotkov, in sicer z 9,7 na 36,9 gigaton. Samo izpusti CO₂ se bodo povišali za od 40 do 110 odstotkov, fosilna goriva bodo še naprej prevladovala v globalni oskrbi z energijo. Zato znanstveniki sklepajo, da se bo ozračje naslednji dve desetletji segrevalo za 0,2° C na desetletje. Če bi koncentracija toplogrednih plinov v ozračju ostala enaka tisti iz leta 2000, bi se ozračje še naprej segrevalo za 0,1° C na desetletje. Kakšna pa bo stopnja segrevanja po koncu teh dveh desetletij, je odvisno od količine izpustov toplogrednih plinov v prihodnosti (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 44).

Znanstveniki ocenjujejo, da bodo vročinski valovi v prihodnje še intenzivnejši, pogostejši in dolgotrajnejši, hladna obdobja pa se bodo bistveno skrajšala. Najnižje dnevne temperature se bodo

¹⁵ Svoja predvidevanja so znanstveniki osnovali na podatkih, pridobljenih iz Posebnega poročila IPCC-ja o napovedi izpustov iz leta 2000, zaključkov ocenjevalnega poročila iz leta 2007 in trenutne pripravljenosti držav na sprejetje ukrepov za zmanjšanje globalnega segrevanja (Intergovernmental Panel on Climate Change 2007, 44).

višale hitreje kot najvišje. V tropskih področjih se bo količina padavin povečala, v subtropskih pa zmanjšala, posledično se bo pospešilo širjenje puščav. Snežne odeje in masa ledenikov se bodo krčile, kar bo vplivalo na dvigovanje morske gladine. To bo preseglo napovedi za obdobje med letoma 1961 in 2003, saj naj bi se v prihodnje morska gladina dvigala za 3,8 mm letno. Okrepila se bo tudi intenzivnost tropskih ciklonov. Podnebne spremembe bodo zmanjšale sposobnost zemeljskega sistema absorbiranja CO₂, tako da ga bo več ostajalo v ozračju, kar bo neposredno vplivalo na kisanje površja oceanov (Meehl in drugi 2007, 749-52).

Znanstveniki nadalje ocenjujejo, da bo v 21. stoletju toplotno segrevanje prizadelo čisto vse regije sveta. Povsod se bodo višale povprečne temperature¹⁶. Spremenila se bo pogostost in intenzivnost padavin¹⁷. Dež bo, predvsem na ranljivih območjih¹⁸, še večkrat prišel v obliki tropskih ciklonov. Ugibanja ostajajo glede polarnih regij, predvsem glede pogostosti pojava ekstremnih temperatur in vrste padavinskega režima. Jasno pa je, da bodo zaradi dvigovanja morske gladine v veliki nevarnosti mali otoki¹⁹ (Christensen in drugi 2007, 850-1).

1.5 Dvigovanje morske gladine kot posledica podnebnih sprememb

Ena izmed očitnih posledic podnebnih sprememb je tudi dvigovanje gladine morja. To vzbuja posebno pozornost zaradi možnih uničujočih posledic, ki grozijo ljudem, živečim na otokih in obalnih področjih (Bindoff in drugi 2007, 408).

Raziskave so pokazale, da se je dvigovanje morske gladine po koncu ledene dobe dokončno umirilo pred 2000 do 3000 leti. Od takrat do konca 19. stoletja se višina morske gladine ni pomembno spremenila, nato pa se je ponovno pričela dvigovati. Dolgoročno je spreminjanje višine gladine morja odvisno od dveh dejavnikov, ki sta močno povezana s podnebnimi spremembami, in

¹⁶ Največje povprečno zvišanje temperatur v Evropi bo opazno na severnem delu celine v zimskem času in južnem delu celine v poletnem času. V Afriki bo zvišanje temperature občutnejše v subtropskih predelih kot tropskih. Nadpovprečno zvišanje povprečne temperature ozračja pričakujejo tudi v Aziji, najmanj naj bi se zvišala v njenem jugovzhodnem delu. V Severni Ameriki se bodo povprečne temperature najbolj dvignile na severnem delu celine v zimskem času in na jugozahodnem delu v poletnem času. V Južni Ameriki znanstveniki pričakujejo največje zvišanje temperature na njenem južnem delu. Temperatura na območju Avstralije se bo dvigovala v skladu s povprečnim dvigom temperature. Na Arktiki se bo povprečna temperatura dvignila za več od svetovnega povprečnega dviga, sprememba bo opaznejša v zimskem času. Prav tako se bo dvignila temperatura na območju Antarktike (Christensen 2007, 850-1).

¹⁷ Količina padlega dežja se bo zmanjšala v mediteranski Afriki in severnem delu Sahare, pozimi naj bi padlo manj dežja tudi v južnem delu Afrike. Prav tako se bo količina padavin zmanjšala v mediteranskem delu Evrope, v osrednjem delu Azije, na jugozahodu Severne Amerike, na večini območja Srednje Amerike in v južnih Andih ter na južnem delu Avstralije pozimi in spomladi. Povprečno več dežja bo padlo v Severni Evropi, Vzhodni Afriki, na severnem in vzhodnem delu Azije, v Kanadi pozimi, na severnem delu ZDA, jugovzhodnem delu Južne Amerike, zahodnem delu Nove Zelandije ter na območjih Arktike in Antarktike (Christensen 2007, 850-1).

¹⁸ Med območja, ki so bolj izpostavljena tropskim ciklonom, sodijo Vzhodna, Jugovzhodna in Južna Azija (Christensen 2007, 850).

¹⁹ Več o malih otokih sledi v poglavjih 1.5 in 1.6.

sicer z dvigovanjem temperature morij ter izmenjavo vode med oceani in ostalimi zbiralniki, kamor uvrščamo ledenike in ledene vrhove, ledene površine in ostale zbiralnike vode na kopnem. Prav v 20. stoletju so se ledeniki in ostale ledene površine pričeli zmanjševati, kar je postalo izrazitejše po letu 1970 (Bindoff in drugi 2007, 408-18).

Merjenje dvigovanja gladine morja poteka na dva načina. V 20. stoletju je bilo v uporabi predvsem merilo plimovanja, t. i. *tide gauge*, za katero je značilno sklepanje o intenzivnosti dvigovanja morske gladine glede na zapise visokokvalitetnih meritev plimovanja na čvrstih zemeljskih podlagah (Bindoff in drugi 2007, 408). Bindoff je s sodelavci v poročilu povzel nekatere ugotovitve znanstvenikov, ki so s to metodo ugotavljali, za koliko se dviguje morska gladina v različnih obdobjih. Douglas in Peltier sta prišla do zaključka, da se je morska gladina sedemdeset let, do leta 2001, dvigovala za 1,8 milimetra letno. Holgate in Woodworth sta, na osnovi podatkov 177 postaj, postavljenih na obalnih predelih v trinajstih regijah po celem svetu, ugotovila, da se je vodna gladina na obalnih predelih med letoma 1948 in 2002 višala za 1,7 milimetra letno, z odstopanjem 0,4 milimetra. Church je za obdobje med letoma 1950 in 2000 oceno dvigovanja postavil na 1,8 milimetra, z odstopanjem 0,3 milimetra. Miller in Douglas sta leta 2004 iz devetih zabeleženih plimovanj dvigovanje ocenila na 1,5-2 milimetra letno za celotno 20. stoletje. Church in White pa sta za enako obdobje dvigovanje ocenila na 1,7 milimetra letno, z odstopanjem 0,3 milimetra (Bindoff in drugi 2007, 410).

Za merjenje dvigovanja gladine morja se v zadnjem desetletju bolj uporablja satelitsko merjenje, t. i. *satellite altimetry*. Pri tem raziskovalci s sateliti TOPEX/Poseidon in Jason v 10-dnevnih intervalih merijo višino morske vode na območju med 66° južne zemljepisne širine in 66° severne zemljepisne širine in nato izračunajo srednjo vrednost (Nerem in Mitchun v Bindoff in drugi 2007, 411). Številne meritve dokazujejo, da je gladina morja med letoma 1993 in 2003 naraščala za 3,1 milimetra letno, z odstopanjem 0,7 milimetra (Cazeneve in Nerem v Bindoff in drugi 2007, 411).

Morska gladina se ne dviga na vseh območjih enakomerno. Na razlike vplivajo temperatura in slanost posameznih oceanov, spremembe pritiska v atmosferi ter geodinamični procesi na površju²⁰ (Bindoff in drugi 2007, 412-7). Church in Gregory sta s preučevanjem modelov dokazala, da se bo vodna gladina na območju Antarktike dvigovala počasneje od povprečne, v arktičnem območju pa bo dvig hitrejši od povprečnega²¹ (Meehl in drugi 2007, 813). Izrazito dviganje morske gladine se

²⁰ Na temperaturo posameznih oceanov vplivata segrevanje površja in kroženje vode, ki sta odvisna od vetrov in vzgonskega toka. Sama slanost oceanov nima pomembnega vpliva na dvigovanje morske gladine na globalni ravni, vendar ima močan vpliv na regionalni ravni. Nadalje lahko spremembe pritiska v atmosferi povzročijo do 0,2 metra razlike v višini morske gladine med dvema regijama, kot na primer med subtropskim in subpolarnim Atlantskim oceanom. Pri geodinamičnih procesih na površju pa se staljene ledene površine stekajo v morje (Bindoff in drugi 2007, 412-7).

²¹ Na razlike v dvigovanju morske gladine bosta vplivala spremenjena moč vetra (Landerer in drugi v Meehl in drugi

dogaja tudi v pasu, ki se razteza čez južni Atlantski in Indijski ocean, opazno je tudi v južnem Tihem oceanu²². Znanstveniki so na podlagi pridobljenih podatkov zaključili, da se gladina morja najhitreje dviga na območju med 30° in 45° severne geografske širine ter 30° in 45° južne geografske širine (Meehl in drugi, 813).

Četudi bodo države v prihodnjih letih zmanjšale ali celo prenehale izpuščati toplogredne pline v ozračje in tako dolgoročno ustavile segrevanje ozračja, se bo dvigovanje gladine morja zaradi toplotne ekspanzije oceanov nadaljevalo še vsaj stoletje. Posebno velik delež, 6 odstotkov, bo do leta 2100 k dvigovanju morske gladine v svoji okolici prispevala grenlandska ledena ploskev. Njeno taljenje bo kljub hipotetični ustavitvi izpuščanja toplogrednih plinov v ozračje že tako napredovalo, da poti nazaj ne bo (Meehl in drugi 2007, 752-814).

Tudi sicer napovedi za prihodnost niso spodbudne, saj naj bi se gladina morja po predvidevanjih znanstvenikov višala hitreje kot v preteklosti (Bindoff in drugi 2007, 409). Letno višanje morske gladine med letoma 2009 in 2099 je ocenjeno na 3,8 milimetra, kar presega 3,1 milimetra, kakor je bilo napovedano za obdobje med letoma 1993 in 2003. Najhujši scenarij napredovanja podnebnih sprememb napoveduje tretje poročilo znanstvenikov IPCC-ja iz leta 2001. Morska gladina naj bi se v 21. stoletju dvigovala kar za 5,0 milimetra letno, kar bo povzročalo velike probleme nizkoležečim otokom, nekateri se morda sploh ne bodo sposobni prilagoditi (Nurse in drugi v Mimura in drugi 2007, 690)²³. Tudi v prihodnosti se morska gladina ne bo višala enakomerno po vseh oceanih sveta, vročinska ekspanzija pa bo še naprej prispevala več kot polovičen delež k njenemu dvigovanju²⁴ (Bindoff in drugi 2007, 409).

2007, 814) ali manjša termalna ekspanzivnost (Lowe in Gregory v Meehl in drugi 2007, 814).

²² Znanstveniki predvidevajo, da je izrazito dvigovanje morske gladine na tem območju posledica južnih premikov v obtečajni fronti (Suzuki in drugi v Meehl in drugi 2007, 813) ali odstranitve toplotnih anomalij v regiji oblikovanja subantarktičnih oblik voda (Banks in drugi v Meehl in drugi 2007, 814).

²³ Že dvig morske gladine za 20 centimetrov ali manj bo uničujoče vplival na male otoške države. Dvig morske gladine za 50 centimetrov ali več bi imel še resnejše posledice. Nižjeležeči atoli, kot na primer Tokelau, Marshallovi otoki, Tuvalu, Maldivi in Kiribati, bi postali neprimerni za življenje, prebivalstvo bi se moralo izseliti tudi iz Mikronezije, Palaua, Nauruja, Francoske Polinezije, Cookovih otokov in Tonge. Mali otoki z razprostirajočimi se obalnimi ravninami in nizkimi vzpetinami, kot so Barbados, Antigva in Barbuda ter Bahami, bi prav tako bili močno ogroženi. Tolikšen dvig morske gladine bi povzročil izgubo 17 odstotkov ozemlja Bangladeša, 6 milijonov ljudi bi izgubilo svoje domove, poplavljenih bi bilo 80 odstotkov Majurskih atolov, kjer živi večina prebivalcev Marshallovih otokov. Enako bi se zgodilo z območjem delte Nila v Egiptu, medtem ko bi bilo 23.000 km² zveznih držav ZDA, Floride in Louisiane poplavljenih (Slade 1997).

²⁴ Po nekaterih ocenah bo ta delež v 21. stoletju predstavljal od 70 do 75 odstotkov, poleg tega se bo hitreje kot v preteklih obdobjih zmanjševala količina zemeljskega ledu (Meehl in drugi 2007, 821).

1.6 Otoki in nizkoležeči obalni predeli - območja, ki so zaradi naraščanja morske gladine najbolj ogrožena

Mali otoki so zaradi svoje majhnosti in lege v hidrometeorološko in geološko izpostavljenih predelih bolj podvrženi naravnim katastrofam, ciklonom, težavam s preskrbo s pitno vodo, njeno kvaliteto in z njo povezanimi boleznimi. Poleg tega so zaradi odprtosti in šibkosti svojega gospodarstva in manjše sposobnosti prilagajanja še bolj podvrženi vplivom podnebnih sprememb, dvigovanju gladine morja in ekstremnim vremenskim pojavom. Dvigovanje morske gladine prinaša višje valovanje in erozijo prsti ter s tem ogroža že tako revno otoško infrastrukturo in naselbine (Mimura in drugi 2007, 693-702).

Na večini malih otokov prebivalstvo živi na obalnih predelih, posledično je zemlja tam bolj izkoriščana in obremenjena za potrebe kmetijstva, gozdarstva, turizma in industrije. V Karibskem otočju, na primer, živi več kot polovica prebivalstva v oddaljenosti do 1,5 kilometra od obale. Ker imajo mali otoki razvito le eno ali dve gospodarski panogi, večinoma turizem in ribištvo, so bolj ranljivi kot velike države, ki imajo razvitih več panog. Tudi prometna infrastruktura je postavljena na obalnih predelih. Podnebne spremembe imajo neposredne in posredne negativne vplive na turizem, ki prebivalcem malih otokov predstavlja glavni vir zaposlitve in večini malih otokov prispeva največji delež BDP-ja. Segrevanje vode namreč povzroča obalno erozijo, degradacijo in beljenje koralnih grebenov, vpliva na preselitev nekaterih lokalnih živalskih vrst, negativno vpliva na lokalno kmetijstvo in zdravje ljudi, poplavljanje pa uničuje tudi otoško kulturno dediščino (Mimura in drugi 2007, 689-93).

Mali otoki so močno odvisni od količine padavin, saj pomanjkanje vode omejuje njihov družbeni in gospodarski razvoj. Tako na primer znanstveniki danes ocenjujejo, da ima na Kiribatiju in Komorih manj kot polovica prebivalstva dostop do pitne vode. Podnebne spremembe vplivajo tudi na kmetijstvo, vendar ne vedno negativno. Znanstveniki namreč ugotavljajo, da višje temperature na otokih, ki ležijo višje glede na geografsko širino, ugodno vplivajo na razvoj nekaterih kultur in s tem pripomorejo k večji domači prehrabeni raznolikosti in zmanjšajo odvisnost države od uvoza hrane. Po drugi strani pa tropski cikloni negativno vplivajo na domačo infrastrukturo in kmetijski pridelek. Tako je na primer tropski ciklon Ofa leta 1990 otoško državo Niue²⁵ za dve leti spremenil iz države izvoznice hrane v državo, popolnoma odvisno od uvoza hrane. Ekstremni vremenski

²⁵ Niue je od leta 1974 samostojna država, vendar je v prosti zvezi z Novo Zelandijo. Ima svojo ustavo, ki je bila sprejeta 19. oktobra 1974 in predstavlja najpomembnejši pravni akt v državi. Prebivalci otoka Niue ostajajo državljani Nove Zelandije. Nova Zelandija skrbi tudi za vodenje zunanje politike in obrambo otoka, poleg tega mu je dolžna pomagati na področju ekonomije in pri administrativnih zadevah (Government of Niue 2009).

pojavi vplivajo tudi na število in kakovost rib, ki so pomembne za prehrano otoških prebivalcev. Poleg tega na več načinov uničujejo otoke (Mimura in drugi 2007, 693-702). Leta 1994 je tropski ciklon Luis, s hitrostjo vetra več kot 200 kilometrov na uro, pustošil po vzhodnem delu Karibskega otočja. Saint Kitts in Nevis je takrat izgubil tri četrtine svojih zgradb, škoda na otoku Antigua in Barbuda je bila ocenjena na 300 milijonov ameriških dolarjev. Dominika je zaradi ciklona izgubila 90 odstotkov letnega pridelka banan, mesec kasneje je ciklon Marilyn odnesel še ostalih 10 odstotkov (Acharya 1995, 24). Jeseni leta 2004 je več zaporednih ciklonov ponovno prizadelo Karibsko otočje. Ciklon Jeanne je septembra na Haitiju terjal življenja 2750 ljudi, ki si še niso popolnoma opomogli od ciklona, ki je meseca maja istega leta na otoku že zahteval 2000 žrtev. Ciklon Charley je na Kubi povzročil za 1 milijardo ameriških dolarjev škode, ciklon Ivan pa je bil prvi, ki je zadel Grenado v tem stoletju, uničil ali poškodoval 90 odstotkov hiš in povzročil škode za dvoletni bruto nacionalni proizvod (BNP) države²⁶ (Lean 2005).

Hay in njegovi sodelavci so našli številne izzive, s katerimi se bo zaradi podnebnih sprememb soočala prometna infrastruktura na tihomorskih otokih. Zaradi poplav in zemeljskih plazov bo potrebno zapreti ceste, mostove in letališča, ki se skoraj brez izjeme nahajajo na obalnih predelih, nastala pa bo tudi škoda v pristaniščih. Zapore bodo negativno vplivale na turizem, kmetijstvo, zdravstveno oskrbo, preskrbo s pitno vodo in hrano ter preskrbo trga (Hay v Mimura in drugi 2007, 702). Regionalni okoljski program za območje južnega Tihega oceana je že leta 2001 poročal, da je morje poplavelo številne otočke Tuvaluja in Kiribatija, uničilo obalne ceste in mostove²⁷ (Byrne in drugi 2001, 445).

Znanstveniki in drugi raziskovalci opozarjajo, da se mali otoki nahajajo v kritičnem času, saj se na eni strani spopadajo s težnjo po razvoju in gospodarski liberalizaciji, na drugi strani pa z naraščajočim pritiskom zaradi podnebnih sprememb in dvigovanja morske gladine. V primeru naravne katastrofe so popolnoma odvisni od pomoči drugih držav. Številni ljudje se z otokov preseljujejo v sosednje države, kjer postanejo bodisi začasna bodisi stalna delovna sila na kopnem, ki pošilja denar na otokih živečim družinam (Barnett v Mimura in drugi 2007, 708). Na otokih v Tihem in Indijskem oceanu, natančneje na Kiribatiju, Maldivih in Salomonovih otokih, pa je opazno intenzivno preseljevanje iz obalnih predelov v notranjost otokov (Donner v Mimura in drugi 2007, 708). Posebej je ogrožen otok Tuvalu, ki leži povprečno le 2,5 metra nad morsk gladino in se ob visokem valovanju že sooča z nevarnejšimi poplavami. Zato njegova vlada pospešeno išče

²⁶ Nevarnost za male otoške države še povečuje dejstvo, da se pretežno nahajajo na potresnih območjih. Hkrati v Atlantskem, Tihem in Indijskem oceanu ležijo ravno na točkah, ki so ciklonom najbolj izpostavljene. Med letoma 1970 in 1989 je 25 držav sveta utrpelo večjo škodo zaradi naravnih nesreč, od tega kar 13 malih otokov (Acharya 1995, 24).

²⁷ Poleg obalnih cest in mostov je morje poplavelo območja, na katerih lokalno prebivalstvo izvaja svoje tradicionalne obrede, povezane s poslovitvijo od umrlih (Byrne in drugi 2001, 445).

ново ozemlje, kamor bi za stalno preselila prebivalce, ko bo otok zaradi poplav postal neprimeren za življenje. Pomoč je obljubila Nova Zelandija, medtem ko je Avstralija prošnjo zavrnila (Taplin 2004, 12). V veliki nevarnosti so tudi Maldivi, ki so javno objavili, da iščejo novo ozemlje, kamor bi preselili svoje prebivalce, ki danes živijo v državi, sestavljeni iz 1.192 otokov (T. 2008).

Podnebne spremembe in nujnost prilagajanja malim otoškim državam in nizkoležečim področjem predstavljajo eno glavnih ovir pri preprečevanju revščine (Stern v Mimura in drugi 2007, 709). Mnogo od teh držav vidi v podnebnih spremembah enega najpomembnejših izzivov, ki ga je potrebno premagati, da bi dosegle trajnostni razvoj. Mednarodne agencije, ki se ukvarjajo s pridobivanjem podatkov o napredovanju podnebnih sprememb in njihovih posledicah, ne razpolagajo z zadostnimi in s specifičnimi podatki, na podlagi katerih bi otoške države lahko pripravile ustrezen načrt prilagajanja. Vsaka otoška država mora sama pridobiti ustrezne podatke, na podlagi katerih bo lahko razvila ustrezen načrt prilagajanja na podnebne spremembe. Načrti se namreč od države do države razlikujejo. Vendar sistem pridobivanja podatkov malih otoških držav temelji le na opazovanju, zato ni primeren in bi ga bilo potrebno izboljšati (Mimura in drugi 2007, 711).

Svetovna zdravstvena organizacija (*World Health Organization* - WHO) je določila glavne dejavnike, ki vplivajo na sposobnost prilagajanja države na podnebne spremembe. To so bogastvo, tehnologija, informacije, spretnosti in izkušnje države, infrastruktura ter institucije (WHO v Mimura in drugi 2007, 706). Prav s prilagajanjem imajo male otoške države težave, zanj pa porabijo velik del državnega denarja. Toliko finančnih virov same nimajo na voljo, zato jih morajo pridobiti od zunaj (Rasmussen v Mimura in drugi 2007, 706). Na voljo nimajo niti usposobljenih človeških virov, kar nadomeščajo s priseljevanjem izučene delovne sile (Voight-Graf v Mimura in drugi 2007, 706). Njihova politika prilagajanja bi morala temeljiti na razvoju človeških virov, tehnologije in infrastrukture, institucionalni okrepitvi ter na ozaveščanju javnosti in dvigu izobrazbe (Mimura in drugi 2007, 706).

Ranljivost malih otoških držav zaradi podnebnih sprememb povečujejo tako notranji kot zunanji pritiski. Med notranje pritiske sodijo hitra rast prebivalstva, poskus dviga gospodarske rasti z izkoriščanjem naravnih virov, kot so gozdovi, ribolovna območja in plaže, šibka infrastruktura, večanje neenakosti dohodkov ljudi, nezaposlenost, hitra urbanizacija, politična nestabilnost, nesorazmerje med potrebo in preskrbo z zdravstveno nego in izobraževalnim sistemom in upadanje gospodarske moči države. Med zunanje pritiske pa sodijo stroški energije, preseljevanje prebivalstva, finančne krize in krize posameznih valut, mednarodni konflikti, povečevanje zadolženosti države pri drugih državah in mednarodnih institucijah, pogoji trgovanja in vplivi globalizacije (Mimura in drugi 2007, 693).

Glede na okoljsko ranljivost in nizko zmožnost prilagajanja se mali otoki upravičeno bojijo za svojo prihodnost. Čeprav sami prispevajo manj kot 1 odstotek izpustov toplogrednih plinov v ozračje, prav oni najmočneje občutijo posledice podnebnih sprememb²⁸ (Mimura in drugi 2007, 690). Veliko malih otoških držav se je že soočilo s potrebo preusmeritve sredstev, ki so bili namenjeni gospodarskemu razvoju in lažanju revščine, k uresničevanju strategij za prilagoditev na naraščajoče grožnje podnebnih sprememb (Mimura in drugi 2007, 690).

Male otoške države se že aktivno borijo proti podnebnih spremembam, saj so zahtevo po razvoju obnovljivih virov energije predstavile že pred leti. Še vedno pa se soočajo s težavami pri uresničevanju svojih zamisli. Roper trdi, da bi prav mali otoki lahko postali vzor uporabe zelene tehnologije in s tem prispevali k zmanjševanju izpusta toplogrednih plinov ter uvoza dragih fosilnih goriv (Roper v Mimura in drugi 2007, 702). Nekateri od njih so že postali otoki obnovljive energije, saj več kot 50 odstotkov električne energije pridobijo iz obnovljivih virov (Jensen v Mimura in drugi 2007, 702). Male otoške države izvajajo tudi druge ukrepe. Že pred letom 1995 si je Barbados od Ameriške razvojne banke sposodil 50 milijonov ameriških dolarjev, ki jih je namenil za prenovo kanalizacijskega sistema v državi in ohranjanje morskih grebenov. Vanuatu je omejil turizem, saj lahko turisti obišejo le 4 od skupno 80 otokov. Sejšeli so osnovali okolju prijazne turistične ponudbe. Na ameriški Samoju in Tongiju so že potekali poskusi, da bi izrabili moč morskih valov, saj ti predstavljajo uporaben vir obnovljive energije (Acharya 1995, 24).

Znanstveniki se pri podajanju natančne ocene stanja malih otoških držav in nizkoležečih področij soočajo s težavami, saj jim primanjkuje informacij, poleg tega si še vedno ne znajo popolnoma razložiti nekaterih podnebnih pojavov, ki potekajo na območju malih otoških držav. Pa vendar so razvili dokaj realna predvidevanja o prihodnosti te skupine držav; ta pa niso vzpodbudna (Christensen 2007, 909).

* * *

V prvem poglavju sem predstavila razsežnosti obstoja podnebnih sprememb in človekovega vpliva nanje. Opisala sem posledice podnebnih sprememb in predvidevanja o njihovem razvoju v prihodnosti. Osredotočila sem se na dvigovanje morske gladine, ki povzroča največ težav malim otoškim državam. Te se zaradi svoje majhnosti in pomanjkanja finančnih virov težko prilagodijo, grozi jim celo, da bo morje najnižje otoke popolnoma zalilo. Zato skušajo predstavniki malih otoških držav tudi znotraj OZN ozaveščati druge države, pridobiti njihovo podporo, doseči

²⁸ Leta 1996 je povprečen izpust CO₂ za 32 malih otoških držav znašal 0,9 tone. Večina Aneks I držav UNFCCC v ozračje izpusti 6 ton *per capita*, ZDA celo preko 19 ton (Byrne in drugi 2001, 446).

prenehanje izvajanja škodljivih dejanj in sprejetje posebnih ukrepov, ki bi zaustavili podnebne spremembe. Generalna skupščina OZN namreč predstavlja najprimernejši prostor za pogajanja o pomembnih okoljskih temah. Pogajanja o okoljskih dogovorih znotraj Generalne skupščine OZN so podrobneje predstavljena v naslednjem poglavju. In ker me v nalogi posebej zanima delovanje malih držav, bom v naslednjem poglavju nakazala tudi, s kakšnimi težavami se na pogajanjih v Generalni skupščini OZN srečujejo male države, med katere sodijo tudi male otoške države.

2 Organizacija združenih narodov in njen prispevek k lajšanju posledic podnebnih sprememb

2.1 Organizacija združenih narodov in razvoj mednarodne okoljske politike

Pred ustanovitvijo OZN so ekološko degradacijo šteli za lokalni ali nacionalni problem. Države so sprejemale ukrepe, ki so veljali le zanje, ali so sklepale posamezne dogovore z drugimi državami²⁹ (Schoenbaum 2006, 197). V času ustanovitve OZN leta 1945 je bilo poznavanje naraščajoče globalne okoljske krize zelo slabo, zato noben njen organ ni bil posebej zadolžen za oblikovanje okoljske politike ali zakonodaje (Alder in Wilkinson 1999, 73). Vse do šestdesetih let prejšnjega stoletja se v OZN niso zavedali o nujnosti obravnavanja okoljskih tem; organiziranih je bilo le nekaj konferenc na to temo, vendar so bile tudi te zelo omejene. Na njihovem dnevnem redu so se znašle teme o zaščiti živali v divjini. Te so se nanašale predvsem na selitve ptic, ki so bile brez ustrezne človekove zaščite ogrožene, in na lov brez nadzora (Chasek 2001, 16).

Prelomnico v zavedanju, da je treba okolje zaščititi, so prinesla šestdeseta leta prejšnjega stoletja. Najprej je leta 1962 na to opozorila Rachel Carson s knjigo z naslovom *Silent Spring*; prikazala je uničujoč vpliv spojine pesticidov dikloro-difenil-trikloroetana (DDT) na ptičjo populacijo in škodljiv učinek industrijskih kemikalij na zemeljske naravne vire. Ne dolgo za tem, leta 1967, je naftni tanker *The Torrey Canyon* razlil večino svojega tovora v angleškem kanalu, s čimer je povzročil pomor na stotine morskih ptic in onesnažil britansko obalo. Posamezniki so postali zaskrbljeni, po svetu so začele nastajati okoljske organizacije, zato so države teme, povezane z okoljem, uvrstile na dnevni red svojih razprav. OZN je v tistem času že sprejela nekaj mednarodnih pogodb na temo okolja (Chasek 2001, 16-7), na primer leta 1954 Mednarodno konvencijo o preprečevanju onesnaženja morja z nafto³⁰ (DeSombre 2002, 8), vendar institucionalnega ogrođja za obširno obravnavanje okoljskih problemov še ni bilo (Chasek 2001, 17).

Leta 1968 je Švedska predlagala konferenco Združenih narodov na temo okolja, da bi spodbudila povečano delovanje držav tako na nacionalni kot mednarodni ravni. Generalna skupščina OZN se je s predlogom strinjala in za leto izvedbe konference določila leto 1972,

²⁹ Tako je bila na primer 7. julija 1911 sprejeta Severnopacifiška konvencija o lovu na morskega medveda, ki je formalno poznana kot Konvencija med ZDA in drugimi velesilami za ohranjanje in zaščito morskih medvedov (DeSombre 2002, 8). Z njenim sprejetjem so države podpisnice zakonsko uredile lov na morske medvede na Pribilskih otokih v Beringovem morju in prodajo njihovega kožuha. Sporazum je bil podpisan med ZDA, Veliko Britanijo, Japonsko in Rusijo in je postal osnova ameriške zakonodaje, ki ureja lov na morske medvede v obalnih vodah za prodajo. Predstavlja tudi prvi mednarodni sporazum, ki ureja področje zaščite živalstva v divjini (Wikipedia 2009b).

³⁰ Mednarodna konvencija o preprečevanju onesnaženja morja z nafto - *International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil*, sprejeta 12. maja 1954 v Londonu, v veljavo stopila 26. julija 1958. Dostopno prek: <http://www.admiraltylawguide.com/conven/oilpol1954.html>.

Švedska pa se je ponudila za njeno gostiteljico. Po več kot dveh letih priprav se je 113 predstavnikov držav članic OZN zbralo v Stockholmu na Konferenci o človekovem okolju, ki je pomenila velik uspeh, saj je prepoznala okolje kot mednarodno temo (Chasek 2001, 16-7). Sodelujoči predstavniki držav so sklenili, da je na nacionalni in mednarodni ravni potrebno izvajati pospešene akcije, ki bodo omejile in odpravile škodo, ki je bila do takrat storjena na okoljskem področju (Schoenbaum 2006, 197). Čeprav na konferenci države niso sprejele zavezujoče pogodbe (Vig 2005, 1), je pomenila velik uspeh, saj je predstavljala osnovo za osnovanje štirih glavnih pobud na področju okolja za prihodnost. Države udeleženke konference so sprejele Stockholmsko deklaracijo konference Združenih narodov o človekovem okolju³¹, ustanovile UNEP³², sprejele akcijski načrt za razvoj okoljske politike, ki ga bo nadziral UNEP, in ustanovile sklad za varstvo okolja, v katerega naj bi države prostovoljno prispevale finančne prispevke. Ta bi služil financiranju dodatnih programov pod okriljem OZN, katerih namen je boj proti podnebnim spremembam in prilagajanje posledicam podnebnih sprememb (Schoenbaum 2006, 197). Države udeleženke konference v Stockholmu so sklenile, da je potrebno večjo pozornost in več finančnih virov nameniti okoljski tematiki³³ (Caldwell 1984, 49). OZN je od leta 1972 postala prepoznavna kot osrednji prostor za naslavljanje okoljskih vprašanj. To je predstavljalo izjemen dosežek, saj Ustanovna listina OZN ne omenja posebej zaščite okolja, preprečevanja onesnaženja in zaščite virov. Glavni organ, odgovoren za okoljsko tematiko, je postal Ekonomski in socialni svet³⁴ (*Economic and Social Council - ECOSOC*) (Chasek 2001, 1-16).

V naslednjih letih so države članice OZN morale sprejeti kompromis med zaščito okolja in

³¹ Stockholmska deklaracija konference Združenih narodov o človekovem okolju predstavlja osnovni dokument, na podlagi katerega se je razvijalo mednarodno okoljsko pravo (Schoenbaum 2006, 197).

³² UNEP je bil ustanovljen kot program znotraj OZN in ne kot samostojna organizacija, kar so njegovi snovalci na začetku omenjali kot možnost. Znotraj OZN so namreč že obstajale organizacije in agencije, ki so se ukvarjale s podobnimi temami. Te so bile Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (*Food and Agriculture Organization - FAO*), Mednarodna pomorska organizacija (*International Maritime Organization - IMO*) in WHO (Schoenbaum 2006, 197). UNEP je tako skrbel za razvoj in kodifikacijo mednarodnega prava glede na porajajoče se nove zahteve, ki so jih povzročile novonastale težave, povezane z okoljem (Chasek 2001, 17).

³³ K razvoju mednarodnega prava so v tistem času prispevale tudi nekatere specializirane agencije OZN, kot so IMO, Mednarodna organizacija dela (*International Labour Organization - ILO*), FAO, Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (*The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO*) in WMO (Chasek 2001, 18).

³⁴ Leta 1945 je bil ECOSOC zadolžen za izvrševanje 55. člena Ustanovne listine OZN. Njegova naloga je iskati rešitve na gospodarskem, družbenem in zdravstvenem področju. Vendar njegove zadolžitve ne vsebujejo le spodbujanja gospodarske rasti, ampak tudi zagotavljanje zaščite okolja in stremenje k zagotavljanju trajnostnega razvoja. Nadalje mora ECOSOC o teh temah dajati priporočila Generalni skupščini OZN in sklicati mednarodne konference na to temo (Birnle in Boyle 2002, 50). OZN je prvič obravnavala okoljsko tematiko na 45. zasedanju ECOSOC-a. Ta je z resolucijo 1346 (XLV), ki je bila sprejeta 30. julija 1968, predlagal, naj Generalna skupščina OZN razmisli o sklicu konference Združenih narodov na temo okolja. Generalna skupščina OZN je na svojem 23. rednem zasedanju, 23. decembra 1968, sprejela resolucijo 2398 (XXIII), v kateri je priznala, da se človekovo okolje slabša, in se zavezala k izvedbi konference o okolju (United Nations Dag Hammarskjöld Library 2008).

naraščajočim vplivom držav v razvoju ter njihovim poudarjanjem pravice do razvoja in novega ekonomskega reda³⁵, saj so države v razvoju zavračale vsakršne ukrepe, ki bi omejevali njihov razvoj (Schoenbaum 2006, 198). Trdile so, da so se razvite države okoristile z izkoriščanjem okolja v preteklosti in posledično nosijo krivdo za večino trenutnega svetovnega onesnaženja ter podnebne spremembe. Torej je njihova naloga, da se s temi problemi spopadejo. Kot pogoj za sodelovanje so zahtevale mednarodno pomoč v obliki posebnih skladov in prenos tehnologije iz razvitih držav, ki bi jim pomagala pri gospodarskem razvoju (Vig 2005, 5-6). Iskanje kompromisa se je nadaljevalo do leta 1987, ko je Svetovna komisija za okolje in razvoj objavila poročilo z naslovom Naša skupna prihodnost, t. i. Brundtlandino poročilo, v katerem je delovna skupina pod vodstvom Gro Harlem Brundtland³⁶ zagovarjala trajnostni razvoj - nov pristop, ki je združeval pravico držav do razvoja in skrb za okolje³⁷ (Schoenbaum 2006, 198).

Brundtlandinemu poročilu je sledil sklic nove okoljske konference, tokrat v Rio de Janeiru, kjer se je leta 1992 odvila Konferenca Združenih narodov za okolje in razvoj (*United Nations Conference on Environment and Development* - UNCED), znana tudi kot *the Earth Summit*³⁸. Na njej je sodelovalo 176 držav, udeležili pa so se je 103 predsedniki držav ali vlad. Države udeleženke so sprejele pet pomembnih mednarodnih okoljskih instrumentov, in sicer Deklaracijo iz Ria o okolju in razvoju³⁹, Agendo 21⁴⁰, UNFCCC⁴¹, Konvencijo Združenih narodov o biotski raznovrstnosti⁴² in

³⁵ Države v razvoju so zahtevale vzpostavitev novega ekonomskega reda, ki bi jim zagotovil možnost izhoda iz neprekinjenega kroga revščine. Uradni predlog o novem ekonomskem redu so predstavile septembra leta 1973 na srečanju držav, vključenih v gibanje neuvršenih. Sledilo mu je šesto posebno srečanje Generalne skupščine OZN konec aprila 1974, na katerem je bil brez glasovanja 1. maja 1974 sprejet manifest z naslovom Deklaracija in akcijski načrt novega mednarodnega reda, A/RES/S-6/3202. Decembra istega leta je Generalna skupščina OZN na svojem 29. zasedanju potrdila Listino ekonomskih pravic in dolžnosti držav, A/RES/29/3281. Dokument o novem ekonomskem redu vsebuje 18 členov, v katerih države v razvoju zahtevajo izboljšanje menjalnih razmerij med razvitimi državami in državami v razvoju, zvišanje uradne razvojne pomoči razvitih držav na 0,7 odstotka BNP-ja, znižanje pristojbin za izvozne izdelke držav v razvoju ter razvoj mehanizmov za prenos tehnologije v države v razvoju, ki bi bila neodvisna od direktnih kapitalskih investicij in druge (Looney 1999).

³⁶ Gro Harlem Brundtland je bila rojena 20. aprila 1939 v Oslu na Norveškem. Na univerzi v Oslu in kasneje na Harvardu je končala medicino in 3 leta, do leta 1969, delala kot zdravnica. Do leta 1992 je bila predsednica Norveške delavske stranke, med letoma 1974 in 1979 pa ministrica za okoljske zadeve. Leta 1981 je kot prva in edina ženska na Norveškem postala predsednica vlade. To službo je opravljala tri mandate, od leta 1981 do 1996. Leta 1998 je bila izvoljena za generalno direktorico WHO. Funkcijo je predala leta 2003. Leta 2007 pa jo je generalni sekretar OZN, Ban Ki-moon, imenoval za eno posebnih odposlancev OZN za podnebne spremembe (Encyclopædia Britannica Online 2010).

³⁷ Poročilo je navedlo revščino in nerazvitost v državah v razvoju kot pomembna dejavnika, ki sta bistveno prispevala k okoljski degradaciji. Popolna skrb za okolje v državah v razvoju ne more biti dosežena brez istočasnega zmanjšanja revščine. Prav to bi bilo po njenem mnenju mogoče doseči s trajnostno gospodarsko rastjo in zmanjšanjem neenakosti med bogatimi in revnimi državami glede porabe omejenih zemeljskih virov (Soroos 2005, 26).

³⁸ Konferenco so finančno podprle sodelujoče države, pa tudi večja podjetja in ustanove, kot na primer the MacArthur and Rockefeller Foundation. Ozračje na konferenci je bilo napeto, saj so se pokazale velike razlike med razvitimi državami in državami v razvoju. Medtem ko so slednje okoljsko krizo videle kot dolgotrajno stanje, ki bo vplivalo na njihov razvoj, so razvite države v njej videle le trenutni tehnični problem. Najtežje so se države zedinile glede vprašanj o suverenosti nad naravnimi viri, vlogi mednarodnih organizacij pri reševanju okoljskih problemov, prenosu tehnologije od razvitih držav k državam v razvoju, naravni raznovrstnosti in krčenju gozdov (Birnle in Boyle 2002, 42).

³⁹ Deklaracija iz Ria o okolju in razvoju - *Rio Declaration on Environment and Development*, sprejeta 14. junija 1992

neobvezujočo izjavo o načelih upravljanja, ohranjanja in trajnostnega razvoja vseh vrst gozdov⁴³ (Schoenbaum 2006, 198). Konferenca Združenih narodov za okolje in razvoj je ponudila najobsežnejši odgovor na mednarodno okoljsko degradacijo⁴⁴ (Keohane, Haas in Levy 1993, 3). Poleg tega se je znanstvena skupnost strinjala, da so podnebne spremembe resen problem, in potrdila, da nanje močno vpliva človek s svojo aktivnostjo (Soroos 2005, 26).

Leta 2002 je v Johannesburgu potekalo Svetovno srečanje o trajnostnem razvoju. Države članice OZN so pregledale, kakšen napredek so države dosegle na področju trajnostnega razvoja med letoma 1992 in 2002. Sodelujoči so ugotovili, da je bil napredek zelo majhen, sprejeli so le politično deklaracijo in izrazili obžalovanje zaradi premajhnega napredka (Schoenbaum 2006, 199). Sklepi te konference so bili, da je potrebno več napora vložiti v upoštevanje določil, sprejetih na prejšnjih konferencah, in se ne pogajati o sprejetju novih (Vig 2005, 7-8).

na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru. Dostopno prek: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163>. Deklaracija iz Ria o okolju in razvoju je splošna deklaracija, ki vsebuje sedemindvajset neobvezujočih načel, ki so uravnotežena glede na prioritete razvitih držav in držav v razvoju in orisujejo načrt trajnostnega razvoja (Schoenbaum 2006, 198).

⁴⁰ Agenda 21 - *Agenda 21*, sprejeta 14. junija 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru. Dostopno prek: <http://habitat.igc.org/agenda21/ch-01.html>. Dokument, naslovljen Agenda 21, predstavlja program delovanja, ki vsebuje priporočljive strategije, na osnovi katerih naj bi se vse države lotevale reševanja okoljevarstvenih problemov. Poglavlja v njem se nanašajo na različna področja, od lajšanja revščine do krepitev sposobnosti držav in mednarodne skupnosti v smislu zaščite ozračja, oceanov in drugih voda, gora in območij, ki se spopadajo s širjenjem puščav. Dokument vključuje tudi poglavje o financah, v katerem je zapisano, da morajo razvite države povečati razvojno pomoč za države v razvoju do leta 2000, in sicer naj ta znaša 0,7 odstotka BNP-ja (Schoenbaum 2006, 198).

⁴¹ UNFCCC je konvencija, ki predstavlja začetek novega mednarodnega režima, ki se je ukvarjal z odpravljanjem posledic človekove nenadzorovane uporabe fosilnih goriv za proizvodnjo energije (Schoenbaum 2006, 198).

⁴² Konvencija Združenih narodov o biotski raznovrstnosti - *Convention on Biological Diversity*, sprejeta 5. junija 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru, v veljavo stopila 29. decembra 1993. Dostopno prek: <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-un-en.pdf>. Ta konvencija predstavlja svetovno iniciativo proti izginjanju naravne raznovrstnosti, ki je posledica izkoriščanja naravnih virov (Schoenbaum 2006, 198).

⁴³ Izjava predstavlja poskus sklenitve dogovora o manjšem izsekavanju gozdov (Schoenbaum 2006, 198).

⁴⁴ V tem obdobju so voditelji držav članic OZN največ pozornosti namenili sledečim problemom: ozonski luknji, podnebnim spremembam, hitremu krčenju tropskih deževnih gozdov, izgubi naravne raznovrstnosti, širjenju puščav in ribištvu (Soroos 2005, 26).

2.2 Pogajanja znotraj Generalne skupščine OZN kot način reševanja okoljskih težav

Mednarodne organizacije imajo na področju mednarodnega varstva okolja pomembno vlogo. Okoljsko tematiko ohranjajo aktualno tudi v času, ko bi jo države ali posamezniki opustili. Prevzele so vlogo usklajevalca v pogajanjih, saj so okoljska vprašanja kompleksna in obsegajo več področij hkrati. Ponujajo okvir za vodenje pogajanj, vendar lahko predstavljajo tudi prepreke pri pogajanjih ter izvajanju dogovora. Njihov vpliv se razlikuje v posameznih fazah, saj so najpomembnejše v predpogajalskem obdobju in obdobju izvrševanja končnega dogovora (Young 1993, 249-50).

Večina mednarodnih okoljskih pogajanj znotraj OZN ima obliko konferenčne diplomacije. Konferenčna diplomacija zajema vodenje multilateralne diplomacije pred konferenco, med njo in po njeni izvedbi. Znotraj OZN se konferenčna diplomacija nanaša na koordinirane procese odločanja med pogajanjmi, ki potekajo na rednih ali posebnih zasedanjih glavnih organov, in na *ad hoc* svetovnih konferencah, ki se ukvarjajo z raznolikimi mednarodnimi temami. Konferenčna diplomacija je vseobsegajoča, tako glede obravnavanih tem in števila sodelujočih držav kot tudi glede specifičnih funkcij, ki jih ima (Chasek 2001, 18-21). Pamela S. Chasek deli mednarodna pogajanja na več faz, in sicer na fazo definiranja problema (v njej države določijo dnevni red pogajanj), fazo ugotavljanja dejstev (v njej morajo države najti soglasje o naravi in resnosti problema ter načinu njegove naslovitve), fazo pogajanj (v njej države razpravljajo o različnih predlogih držav in predloženih osnutkih), in fazo uresničitve dogovora. Tudi po podpisu dogovora lahko države zaradi novih dokazov in prepričanj nadaljujejo z dogovarjanjem ter oblikujejo dodatne protokole k prvotnemu dogovoru (Chasek in Rajamani 2001, 4).

Predmet okoljskih pogajanj ima več razsežnosti. Prvo predstavlja konflikt med naravo in človekom, pri čemer človeštvu ne grozi le uničenje narave same, ampak tudi zmanjšanje kakovosti življenja. Drugo predstavlja konflikt med državami. Mednarodna okoljska pogajanja države vedno delijo v dve skupini: v skupino onesnaževalk ali v skupino žrtev. Tradicionalna delitev med onesnaževalke postavlja industrijsko razvite države, med žrtve pa revne in nerazvite države. Danes je situacija v nekaterih primerih obrnjena, saj je veliko industrijsko razvitih držav postalo okoljsko ozaveščenih, po drugi strani pa se revnejše države soočajo s problemom prenaseljenosti in s tem povezanimi družbenimi in gospodarskimi problemi ter potiskajo okoljske probleme v ozadje⁴⁵.

⁴⁵ Primer države, ki se spopada z notranjimi težavami in zanemarja okolje, predstavlja Indija. Zaradi prenaseljenosti se sooča s pomanjkanjem hrane in ostalih nujnih življenjskih potrebščin, zaradi česar je smrtnost zelo visoka. Proizvodnja hrane se sicer povečuje, vendar ne linearno z naraščanjem prebivalstva. V državi primanjkuje pitne vode, ljudje

Tako so se okoljska pogajanja pričela povezovati z drugimi področji, kot so suverenost, meje, proces odločanja in raven gospodarskega razvoja (Kremenyuk in Lang 1993, 6-7).

Vsaka pogajanja imajo nekatere posebne lastnosti, ki so odvisne od področja pogajanj, sodelujočih akterjev in zelenega rezultata (Kremenyuk in Lang 1993, 6). Med lastnosti, ki so skupne vsem vrstam pogajanj, uvrščamo akterje, strukturo, pogajalske strategije, sam proces pogajanj in dosežen končni rezultat pogajanj. Po drugi strani pa je za pogajanja o okoljski tematiki značilno, da v njih vedno sodeluje več akterjev, poleg držav so to še regionalne in mednarodne organizacije, znanstvena skupnost in mediji. Okoljske teme so namreč zapletene, saj so povezane z gospodarskimi, družbenimi in političnimi temami. Posledično morajo pogajalci v okoljskih pogajanjih sodelovati s strokovnjaki prej omenjenih področij (Faure in Rubin 1993, 18-20). Pogajanja o okoljskih temah navadno trajajo dalj časa, sam proces nikoli ni popolnoma končan, saj se okolje neprestano spreminja. Končna odločitev je navadno sprejeta s konsenzom⁴⁶. Okoljski problemi se ne ozirajo na državne meje, kar povečuje soodvisnost držav in zagotavlja, da bo vsaka država nosila del odgovornosti pri reševanju nastalega problema. Vse skupaj otežujeta znanstvena in tehnična negotovost, saj si znanstveniki ne upajo z gotovostjo potrditi resnosti določenih okoljskih problemov. Včasih se ne morejo zediniti niti o tem, ali določen problem sploh obstaja ali ne. Moč držav v okoljskih pogajanjih je asimetrična, prav tako pripravljenost držav na pogajanja, saj se ne čutijo vse enako odgovorne za nastalo škodo. Končna rešitev, ki bi zadovoljila vse udeleženske v pogajanjih, pa ne obstaja (Chasek 2001, 27-31). Rezultati izpogajanih odločitev so opazni šele čez določen čas, posledično pogajalci, ki so sporazum dosegli, morda sploh ne bodo

pretirano izsekavajo gozdove, zemlja je zaradi intenzivne obdelave osiromašena. Ljudje se preseljujejo v večja mesta, to pa povzroča probleme na področju prometa, onesnaževanja in življenjskega standarda ljudi. Država se spopada tudi s problemom visoke nezaposlenosti. Zdravstvena oskrba je slaba, saj primanjkuje usposobljenega osebja. Prav tako je nerazvito šolstvo. Država se spopada tudi z visoko inflacijo, veliko denarja si izposodi od mednarodnih organizacij. Po drugi strani njena vlada viša svoje izdatke in ima težave pri uresničevanju državnih razvojnih programov (TutorVista.com 2008). To potrjuje tudi statistika. Iz podatkov, ki jih redno objavlja Svetovna banka, je razvidno, da število prebivalstva iz leta v leto narašča (leta 2000 je v Indiji živelo 1,015 milijarde ljudi, leta 2008 pa že skoraj 1,14 milijarde). Leta 2000 je 28,6 odstotkov prebivalstva živelo pod mejo revščine, ki jo določi država sama. Podatki za ostala leta niso dostopni. Dostop do urejenega sistema preskrbe s pitno vodo je leta 2006 imelo 89 odstotkov prebivalstva. Pogoji v državi se izboljšujejo, saj se pričakovana življenjska doba viša. Leta 2000 je bila ta 62 let, leta 2007 pa 65 let. Ženske imajo povprečno vedno manj otrok. Leta 2000 so imele ženske povprečno 3,2 otroka, leta 2007 pa le še 2,7. Dostop do spletne povezave narašča (leta 2000 je imelo dostop 0,5 človeka na 100 prebivalcev, leta 2007 pa se je številka zvišala na 7,1 človeka na 100 prebivalcev). BDP narašča (leta 2000 je znašal 460.18 milijard ameriških dolarjev, leta 2008 pa 1,217.49 milijard ameriških dolarjev). Strmo pa se povečuje inflacija, saj je leta 2000 znašala 3,5 odstotkov, leta 2008 pa kar 7,1 odstotkov na letni ravni. Povečujejo se tako uvoz kot izvoz države in tuje neposredne investicije v državo. Povečuje pa se tudi višina izpustov toplogrednih plinov v ozračje (ta je leta 2000 znašala 1,1 metrične tone *per capita*, leta 2005 pa že 1,3 metrične tone *per capita*) (The World Bank 2010).

⁴⁶ Konsenz, uporabljen pri pogajanjih v mednarodnih organizacijah, bi lahko opisali kot sprejetje določenega besedila, o katerem se države pogajajo, brez uporabe določene volilne metode. Pogajalci tako dosežejo dogovor, da podpirajo določeno besedilo in se eksplicitno strinjajo, da je bilo besedilo sprejeto s konsenzom (Šabič 1999, 51). Z odločanjem za konsenz želijo države v pogajanjih prepričati konfliktno situacije (Klein v Šabič 1999, 51), saj se s tem izognejo možnosti, da bi ena država blokirala sprejetje odločitve (Bardehle v Šabič 1999, 51). Sprejetje predloga ali besedila s konsenzom pa še vedno dopušča možnost, da se določene države z njim ne strinjajo (Šabič 1999, 51).

doživeli njihovih učinkov. Kratkoročni učinki so videni v slabi luči, saj morajo države za njihovo dosego vložiti veliko državnega denarja, ki bi ga raje porabile za gospodarsko rast ali odpravljanje revščine. Na potek pogajanj vplivajo tudi mediji, ki pomagajo oblikovati javno mnenje. Sprejete končne odločitve zahtevajo institucionalizacijo, pri čemer so se kot pomembne izkazale regionalne in mednarodne organizacije, kot je UNEP. V primeru izpogajane dogovora pa morajo države nadomestiti stara pravila z novimi in v ljudeh vzbuditi zavedanje o nujnosti drugačnega ravnanja (Faure in Rubin 1993, 20-6).

Države različno upoštevajo sprejete končne odločitve in dokumente okoljskih konferenc. Glede tega jih Keohane, Haas in Levy delijo v štiri skupine. Države v prvi skupini se preprosto izognejo mednarodnim obvezam, tako da sporazuma ne podpišejo. Države v drugi skupini ga podpišejo, vendar ne zmorejo izpolnjevati njegovih zahtev. Države tretje skupine podpišejo dokument in izpolnjujejo njegove zahteve. Države iz četrte skupine pa ga podpišejo in izpolnjujejo dane zahteve, pri tem pa gredo dlje od zahtevanega. Države iz prvih dveh skupin Haas, Levy in Keohane imenujejo počasneži. Te države imajo navadno šibkejšo nacionalno okoljsko ureditev, za njeno izboljšanje bi potrebovale veliko denarja, zato se zanjo nerade odločajo. Mnogo držav te skupine podpre skupne politike in skupna prizadevanja mednarodne skupnosti na okoljskem področju; zavedajo se, da nimajo tehničnih in administrativnih zmožnosti za upoštevanje teh pravil, vendar menijo, da bodo s sodelovanjem deležne pomoči razvitih držav⁴⁷. Države drugih dveh skupin pa prej omenjeni avtorji imenujejo voditelji. Te države imajo naprednejšo domačo okoljsko politiko, njihove vlade tudi odgovarjajo zahtevnejšemu javnemu mnenju. Velikokrat pa jih vodi dejstvo, da bodo prej in intenzivneje občutile posledice podnebnih sprememb kot ostale države⁴⁸ (Keohane, Haas in Levy 1993, 16-7).

⁴⁷ Med t. i. počasneže ne sodijo samo države v razvoju, ki zahtevajo finančno pomoč od razvitih držav, kot na primer Indija, ampak tudi razvite države. Tak primer je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja predstavljala Velika Britanija, katere vlada kljub svarilom znanstvenikov dolgo časa ni sprejela posebnih ukrepov glede ureditve problema kislega dežja (Keohane, Haas in Levy 1993, 16).

⁴⁸ Zaradi domačih pritiskov je ZDA igrala vodilno vlogo na pogajanjih o onesnaženju morja z nafto v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in na pogajanjih, povezanih z ozonom v osemdesetih letih prejšnjega stoletja (Keohane, Haas in Levy 1993, 17). V skupino vodij na pogajanjih za UNFCCC in Kjotski protokol ter na pogajanjih v Københavnu je uvrščena tudi EU. Na konferenci v Kjotu, leta 2007, se je EU obvezala, da bodo njene članice do leta 2012 zmanjšale izpuste toplogrednih plinov za 8 odstotkov glede na leto 1990. Marca leta 2007 je ta odstotek zvišala na 20, kar naj bi dosegla do leta 2020. Leta 2002 je EU oblikovala shemo trgovanja z izpusti toplogrednih plinov, s katero je določila, koliko izpustov CO₂ lahko podjetja proizvedejo v šestih glavnih industrijskih panogah, in sicer v proizvodnji energije, jekla, cementa, stekla, opeke ter papirja. Evropska komisija je istega leta predstavila načrt, kako bi omejila izpuste, ki nastajajo z letalskimi prevozi. Prav tako se je EU zavezala, da bo v letih med 2007 in 2012 za 20 odstotkov zmanjšala izpuste toplogrednih plinov, ki nastajajo pri prevozu z avtomobili. Voditelji EU so se tudi odločili, da morajo države članice do leta 2020 20 odstotkov vse svoje energije pridobiti z alternativnimi viri. 10 odstotkov goriva, ki ga uporabljajo avtomobili, bi moralo biti nadomeščeno z biogorivom. Aprila leta 2008 je Evropski parlament podprl predlog Evropske komisije, naj bodo t. i. okoljski prekrški enotno kaznovani v vseh državah članicah. Poleg tega je EU sprejela nekatere dokumente, s katerimi bi države izboljšale kvaliteto vode, zmanjšale onesnaženost zraka, uredile varno delovanje s kemikalijami, uredile standarde glede odlaganja smeti in zaščitile živalske in rastlinske vrste (EU Facts 2008). Med vodje sodi tudi AOSIS. Več o njej je predstavljeno v 4. in 5. poglavju.

2.2.1 Okoljska pogajanja znotraj Generalne skupščine OZN in male države

Ustanovna listina Združenih narodov zagotavlja enake pravice vsem državam članicam OZN, tako velikim kot malim. Prav zato vključitev v OZN predstavlja malim državam velik mejnik, saj pomeni njihovo dokončno priznanje na mednarodnem prizorišču. Poleg tega jim ponudi priložnost doseganja ter utrjevanja tistih načel v mednarodnih odnosih, ki prispevajo k varnejšemu, stabilnejšemu in prijaznejšemu svetu. Male države se pri svojih pobudah znotraj OZN navadno povezujejo s podobno mislečimi državami. Multilateralizem zagotavlja, da v mednarodnih odnosih ne prevlada politika moči in so male države slišane (MZZ 2009). Male države OZN vidijo kot svojo zaščito, preko katere lahko ohranjajo stike z državami, v katerih nimajo svojega predstavnika (Hong 1995, 281). Kljub svoji šibkosti ter pomanjkanju vpliva in moči lahko na več načinov vplivajo na odločitve Generalne skupščine OZN. Vedno znova opominjajo na suvereno enakost držav in nepomembnost ozemeljske velikosti držav, sama OZN pa je oblikovana tako, da male države lahko preprečijo izrabo organizacije v korist velikih sil. Mark Hong je ugotovil, da je bilo leta 1995 120 malih držav članic OZN, kar je predstavljalo dve tretjini vseh držav članic. Že ob sami ustanovitvi OZN je bilo malih držav članic več kot polovica⁴⁹ (Hong 1995, 277-8).

Moč posameznih držav igra pomembno vlogo v multilateralnih pogajanjih. Predstavlja glavno variabla v pogajanjih med razvitimi državami in državami v razvoju, pri čemer so slednje največkrat v podrejenem položaju. Mednarodna okoljska pogajanja so se namreč izkazala kot mešanica konvencionalnih pogajanj in prisile, ki so jo izvajale politično, gospodarsko ali vojaško močnejše države (Miller v Chasek 2005, 3). Velja torej prepričanje, da male ali revnejše države nimajo dovolj moči, da bi opazno prispevale k reševanju kompleksnih okoljskih problemov. Vendar države pri ocenjevanju svoje moči in moči drugih držav delajo napake, saj moč vedno ocenjujejo kot absolutno in pozabljajo na njeno relativnost. Tako moči ene države ne postavijo v soodvisnost z močjo drugih držav. Poleg tega podcenjujejo dinamičnost dogajanja, saj predpostavljajo, da bo nek faktor, ki je bil v preteklosti pomemben, pomemben vedno. Tretja napaka pa je, da enemu samemu elementu moči namenjajo velik pomen, na druge pa pozabljajo (Morgenthau 1997, 242-7).

Nekateri proučevalci mednarodnih okoljskih pogajanj celo trdijo, da se ta odvijajo brez prisotnosti nekega hegemonu, ki želi najbolj vplivati na končni dogovor in mu ta na koncu najbolj služi. Moč si tako lahko pridobijo države, ki je navadno v mednarodnih odnosih nimajo (DeSombre 2002, 14). Predvsem večje države v razvoju, ki niso povzročiteljice večine današnjih okoljskih problemov, vendar lahko postanejo njihove povzročiteljice v prihodnosti, so si pridobile pogajalsko

⁴⁹ Svoje ocene je Mark Hong določil glede na svoj kriterij, ki male države določa kot tiste, ki imajo manj kot 10 milijonov prebivalcev (Hong 1995, 277).

moč zaradi grožnje po uničevanju (DeSombre 2000, 30). Zavrnejo namreč lahko sodelovanje, če dogovor ne bo sklenjen v skladu z njihovimi zahtevami (DeSombre 2002, 15).

V okoljskih pogajanjih se diplomati, ki predstavljajo male otoške države in druge države v razvoju, srečujejo z diplomati velikih in industrijsko razvitih držav. Med slednje sodijo tudi bogate države izvoznice nafte, premoga in države prevoznice teh energentov. Po drugi strani se predstavniki malih otoških držav soočajo s pomanjkanjem osebja, znanja, denarja in tehnike, dodatne težave predstavljajo številni sestanki in z njimi povezani stroški (Larson 2005, 3). Državam v razvoju in malim otoškim državam velikokrat primanjkuje izurjenih strokovnjakov na okoljskem področju. Posledično nimajo oblikovane primerno velike delegacije, tako da na vzporednih srečanjih na zasedanje navadno pošljejo le po enega predstavnika, ta pa le redko poseduje nujne sposobnosti in tehnično znanje. Včasih na zasedanje pošljejo kar predstavnika veleposlaništva, čigar udeležba pomeni le potrditev prisotnosti neke države in ne zagotavlja resnega sogovornika. Če se srečanja udeležijo izurjeni diplomati, so zaradi visokih stroškov velikokrat prisotni le kratek čas. Ker niso prisotni v celotnem procesu pogajanj, težko vplivajo na njihov izid (Chasek in Rajamani 2001, 7-8).

Predvsem male države v razvoju, torej tudi male otoške države, morajo razviti različne taktike, s katerimi se med pogajanja zoperstavijo državam razvitejšega sveta. Ena izmed teh je oblikovanje koalicij ali zvez, ki posamezne države okrepijo, jim omogočijo dostop do strokovnjakov določenega področja in boljše pokrivanje vseh segmentov pogajanj. Koalicija ali zveza najbolje deluje, če imajo njeni člani skupen interes, zgodovino in identiteto (Boyer v Chasek in Rajamani 2001, 8). Druga taktika, ki jo male države uporabljajo, je poskus ohranitve pozornosti držav v pogajanjih na nekaterih izbranih, zanje prednostnih temah in se ob pojavu velikega števila delovnih skupin zadrževati v tistih, ki so zanje najpomembnejše. Naslednjo taktiko predstavlja razdelitev tem med člane koalicije ali zveze, kar omogoča malim delegacijam z omejenim strokovnim zaledjem osredotočenje le na eno, zanje najpomembnejšo temo, z vedenjem, da bodo ostale prednostne teme skupine prevzeli drugi člani koalicije ali zveze. Poleg tega se male države poslužujejo tudi taktike predpogajalskih srečanj in strateških povezav z nedržavnimi akterji. Male in nerazvite države se morajo dobro poučiti o določeni temi, natančno morajo poznati stališča svojih potencialnih partnerjev in sposobnosti njihovih delegatov. Pomembna so predpogajalska srečanja, ki jih organizira sekretariat konference ali določene mednarodne organizacije. Poleg tega so malim državam v pomoč nevladne organizacije, ki organizirajo posebne delavnice o določenih temah in predstavnike teh držav ustrezno izobražujejo (Chasek in Rajamani 2001, 12-4). Nenazadnje pa se male države držijo načela, da so nefleksibilne na pogajanjih, v katerih imajo pomembne interese, in

fleksibilne na pogajanjih, pri katerih nimajo posebnih interesov. Velike države pa so nefleksibilne na vsakih pogajanjih, ne glede na to, ali imajo posebne interese ali ne (Thorhallsson 2000, 225).

* * *

V 2. poglavju sem predstavila OZN kot organizacijo, znotraj katere so bile v preteklosti sprejete odločitve, ki so pomembno vplivale na urejevanje okoljske tematike in predstavljajo osnovo za pogajanja v prihodnosti. Generalna skupščina je organ OZN, znotraj katerega potekajo pogajanja o novih okoljskih dokumentih. Ta pogajanja so posebej kompleksna, saj se okoljske teme povezujejo s številnimi drugimi področji. Osrednji predmet preučevanja moje naloge so male otoške države, zato sem v tem poglavju že nakazala, s kakšnimi težavami se srečujejo v samem procesu pogajanj o okoljskih temah. Primanjkuje jim usposobljenih pogajalcev in tehničnih strokovnjakov, tako da se ne morejo vedno udeležiti vseh pogajanj. Omejujejo jih tudi razpoložljiva finančna sredstva, namenjena mednarodnemu udejstvovanju. V pogajanjih o mednarodnih temah se poslužujejo določenih taktik, s katerimi skušajo povečati svoj vpliv na ostale države in sam potek pogajanj. Male države bom podrobneje opisala v naslednjem poglavju. Določila bom, katere države sodijo v kategorijo malih držav in ugotovila njihove značilnosti; te veljajo tudi za male otoške države. Nato bom podrobneje predstavila taktiko povezovanja v zveze, saj so prav to izbrale male otoške države kot najprimernejšo.

3 Male države v mednarodni skupnosti

3.1 Katere države spadajo v kategorijo malih držav?

Daniel Thurer trdi, da je svet sestavljen iz malih držav (Thurer v Hey 2003, 2). Keohane je že pred štirimi desetletji trdil, da so male države uporabile OZN in neuvrščenost kot pomembni diplomatski inovaciji, ter tako zrasle po pomembnosti, če že ne po moči (Keohane 1969, 56). Vendar je bilo v praksi razvidno, da so male države bolj podvržene zunanjim pritiskom, večkrat delujejo pod stresom, uresničijo manj političnih ciljev in imajo bolj povezano notranjo in zunanjo politiko (Vital v Keohane 1969, 77).

Veliko literature o malih državah nameni veliko besed sami definiciji. Kljub desetletjem študij končna in zadovoljiva definicija še ne obstaja (Pace v Hey 2003, 2). Problem predstavljata nedorečenost in ohlapnost kriterijev, ki neko državo določajo kot malo državo (Vegič 1999, 2). V kategorijo malih držav tako lahko uvrstimo vsako državo, ki je glede moči v podrejenem položaju v primerjavi z neko drugo državo. Večina literature dopušča enostavno definicijo, ki se glasi, da je mala država enota z relativno majhnim ozemljem in številom prebivalstva (Knudsen 1996, 184).

Obstajajo številni pristopi za oblikovanje definicije, med katerimi prevladujejo tisti, »... ki imajo izhodišča v realistični teoriji mednarodnih odnosov s kategorijo moči kot bazično pojasnjevalno hipotezo ter ravnotežjem moči in nacionalnim interesom kot njenimi izpeljankami« (Benko 2000, 157). Benko nadalje trdi, da različen fizičen obseg držav, kompaktnost ali nekompaktnost njihovega ozemlja, razlike v številu prebivalstva, različne stopnje gospodarskega razvoja in vojnega potenciala oblikujejo tradicionalno razmejitev držav na velike, srednje in male (Benko 2000, 154).

Drugi poskusi definiranja malih držav so obsegali kriterije, kot so geografska velikost, število prebivalcev in stopnja vpliva v mednarodnih zadevah. Hey trdi, da avtorji za uvrstitev držav v kategorijo malih držav uporabljajo tri različne načine. Prvi v to kategorijo uvrščajo mikrodržave s številom prebivalstva, manjšim od enega milijona, kot so na primer bivše angleške kolonije v Karibskem otočju. Drugi med male države uvrščajo male države v razvitem svetu, predvsem Avstrijo, Belgijo, Luksemburg, Švico in Nizozemsko. Tretji pa med male države uvrščajo države t. i. tretjega sveta, ki obsegajo bivše kolonije v Afriki, Aziji in Latinski Ameriki, mnoge od teh pa so večje kot države iz prvih dveh kategorij (Hey v Hey 2003, 2).

Tudi David Vital uporabi koncept razdelitve držav v skupine glede na velikost, saj meni, da je mednarodna skupnost razdeljena na določene ohlapne skupine. Sam priznava tri skupine, in sicer

velike, srednje in male države ter določi zgornjo mejo za male države. Tako v kategorijo malih držav sodijo države z 10-15 milijoni prebivalcev v primeru gospodarsko razvitih držav in 20-30 milijoni prebivalcev v primeru gospodarsko nerazvitih držav. Hkrati pa sam priznava, da je taka delitev subjektivna, če ne celo arbitrarna (Keohane 1969, 57).

V teoriji mednarodnih odnosov se pojavljata dva pristopa kategorizacije držav. Prvi pristop se oddaljuje od stališč realistične teorije⁵⁰, ki za presojo položaja držav v mednarodni skupnosti uporablja materialna in izmerljiva merila, saj med velike sile uvršča le tri ali nekaj več držav. Med predstavnike tega pristopa uvrščamo Roberta L. Rothsteina, Davida Vitala in deloma Annette Baker Foxovo. Rothstein malo državo definira kot tisto, ki ugotovi, da si s svojimi zmogljivostmi ne more zagotoviti varnosti in mora pri njenem zagotavljanju iskati pomoč drugih držav in institucij (Rothstein v Benko 1997, 249-50). Po njegovem mnenju male države potrebujejo zunanjo moč, saj njihovi voditelji vidijo svojo šibkost kot nekaj nespremenljivega (Benko 1997, 250). Med male države ni uvrstil le ZDA, Zveze sovjetskih socialističnih republik in Ljudske republike Kitajske (Keohane 1969, 56). Annette Baker Fox male države opredeljuje kot »... tiste, katerih voditelji sodijo, da je njihova politična teža omejena zgolj na lokalna območja, pa se torej ne uveljavljajo in ne morejo uveljaviti na globalni ravni, nadalje, ki so odvisne od zunanjih političnih sil, kar zadeva

⁵⁰ Realistična teorija mednarodnih odnosov za glavne in suverene delovalce na mednarodnem prizorišču določa države, katerih osrednji nacionalni interes predstavlja preživetje. Drugi delovalci, kot na primer multinacionalne korporacije in mednarodne organizacije delujejo le znotraj okvira meddržavnih odnosov in realisti menijo, da ni modro, da države nanje prelagajo zagotovitev njihovega preživetja. Vsaka država na mednarodnem prizorišču skuša uveljaviti svoje interese, pri čemer uporablja svojo moč. Za doseg svojih ciljev se države lahko zanašajo le nase oziroma svoje vojaške vire, torej realizem zagovarja samopomoč. Sodelovanje med državami sicer ni izključeno, vendar je možnost vojaškega spopada vedno prisotna. Realizem trdi, da je red, ki obstaja v svetovni politiki, posledica delovanja mehanizma, znanega kot ravnotežje moči. Pri tem države delujejo tako, da preprečujejo eni sami državi, da bi prevladala nad ostalimi. Svetovna politika je zanje kupčevanje in povezovanje, diplomacija pa predstavlja ključni mehanizem za izravnavanje različnih nacionalnih interesov. Države se pri tem povezujejo v formalna zaveznitva. Realisti so skeptični do ideje, da obstajajo univerzalna moralna načela, zato državne voditelje opozarjajo, naj ne žrtvujejo svojih interesov za nedoločene predstave o etičnem ravnanju. Slediti morajo namreč morali, ki zagovarja preudarnost in ne poslušnosti (Dunne in Schmidt 2007, 207-9). Znotraj realistične teorije mednarodnih odnosov se pogosto pojavlja mnenje, da male države nimajo svoje zunanje politike. Njihova zunanjepolitična dejavnost naj bi predstavljala le posnemanje zunanjepolitične dejavnosti velikih držav. Lahko so le spremljevalke akcij velikih držav, kar nima velike mednarodne teže. To je povezano tudi s trditvijo, da so male države pogosto v senci dejavnosti velikih držav in s svojim obnašanjem ne puščajo vtisa, da svoj zunanji nastop samostojno premislijo. Njihovo obnašanje naj bi bilo odraz obstoječih odnosov med malimi in velikimi državami, pri čemer naj bi male države samo s simbolično gesto potrdile svojo prisotnost v mednarodni skupnosti. Iz takih teoretičnih pristopov izhajajo trditve, ki trdijo, da si morajo male države v svojih pogojno postavljenih zunanjepolitičnih dejavnostih prvenstveno zagotoviti svoj fizični obstoj (Vukadinović 1997, 84-5). Naslednik realizma je neorealizem. Ta predpostavlja, da države in drugi delovalci medsebojno učinkujejo v anarhičnem okolju. Tako kot realizem trdi, da ne obstaja osrednja oblast, ki bi varovala interese širše globalne skupnosti in uveljavljala posebna pravila. Države želijo uveljavljati lastne interese, pri čemer racionalno izbirajo strategije, s katerimi povečujejo svoje koristi in zmanjšujejo izgube ter si zagotovijo lastno preživetje. V anarhičnem in tekmovalnem sistemu dajejo prednost samopomoči pred sodelovanjem. Države namreč vidijo druge države kot potencialne sovražnike. Nezaupanje in strah ustvarjata varnostno dilemo, ki motivira politiko večine držav (Lamy 2007, 269).

njihovo varnost in kjer so interesi njihovih držav nebitvenega pomena za velike sile» (Benko 1997, 252).

Predstavnik drugega pristopa je Robert O. Keohane, ki med velike sile uvršča tiste države, katerih voditelji menijo, da lahko same odločilno ali odločujoče vplivajo na mednarodni sistem. Kot primer navaja imperialno silo v enopolarnem svetu in dve veliki sili v bipolarnem svetu. Sekundarne države so tiste, katerih voditelji menijo, da imajo lahko same nek vpliv na mednarodni sistem, vendar ta ni odločilen. Voditelji srednjih držav menijo, da imajo lahko njihove države vpliv v mednarodnem sistemu le v skupinah ali znotraj mednarodnih organizacij. Male države pa so tiste, katerih voditelji menijo, da ne same ne v skupinah ne morejo pomembneje vplivati na mednarodni sistem. Po Keohanovem mnenju srednje in male države ne verjamejo, da bodo mednarodne organizacije zagotovile njihovo varnost ali preprečile velikim silam storiti določeno dejanje, vendar se zavedajo, da so morda sposobne doseči nekaj skupaj, gotovo pa niso sposobne doseči ničesar posamezno. Z delovanjem v mednarodnih organizacijah si tako ohranjajo svoj obstoj (Keohane 1969, 60). Keohane nadalje trdi, da nekatere države vplivajo na mednarodni sistem, druge pa se mu morajo prilagajati. Med slednje uvršča male države. Pri tem je posebej pomembna politika malih držav, ki niso zadovoljne s pasivno držo v mednarodnih odnosih, temveč jim njihova notranja struktura omogoča relativno aktivna dejanja v primerjavi z dejanji velikih držav⁵¹ (Benko 2000, 159-60).

Russett in Starr najmanjše države v mednarodni skupnosti poimenujeta mikrodržave. Poseben dogovor o tem, kako velika mora biti država, da je vključena v to kategorijo, ne obstaja, ne določita ga niti Russett in Starr. Večina strokovnjakov bi vanjo vključila kar nekaj držav, ki imajo manj kot

⁵¹ Robert O. Keohane zagovarja teoretični pristop, ki se imenuje neoliberalistični institucionalizem. Neoliberalistični institucionalisti vidijo države kot racionalne in instrumentalne delovalce, ki skušajo uveljaviti svoje interese na vseh aktualnih področjih, vendar niso edini pomembni. Države skušajo v tekmovalnem okolju maksimirati absolutno korist s sodelovanjem, saj se zavedajo njegovih prednosti. Poslužujejo se sodelovanja v mednarodnih institucijah, če pri tem vidijo obojestransko korist, hkrati jim institucije zagotavljajo večje možnosti za uresničevanje njihovih mednarodnih interesov. Ta pristop daje večje možnosti delovanja v mednarodnem sistemu malim državam, saj moč posamezne države ni najpomembnejša, institucije pa državam zagotavljajo možnosti uveljavljanja njihovih interesov (Lamy 2007, 274). Predhodnik neoliberalističnega institucionalizma je liberalizem. Liberalisti ne zanikajo realistične predpostavke, da je država pomemben delovalec na mednarodnem prizorišču, vendar dvomijo, da je glavni. Zanje so mednarodne organizacije, multinacionalne korporacije in transnacionalni delovalci osrednji delovalci na nekaterih bistvenih področjih svetovne politike. Svetovna politika je zanje kompleksen sistem kupčevanja med različnimi vrstami delovalcev, v odnosu med državami pa poudarjajo sodelovanje. Ne zanikajo pomembnosti vojaške moči države, vendar ji ne pripisujejo tako pomembne vloge kot realisti. Liberalisti poudarjajo pomen gospodarskih, okoljskih in tehnoloških zadev. Red v svetovni politiki pa po njihovem mnenju ne izhaja iz ravnotežja moči, ampak iz medsebojnega učinkovanja številnih plasti vladajoče ureditve, ki jo sestavljajo zakoni, dogovorjene norme, mednarodni režimi in institucionalna pravila. Liberalisti tudi trdijo, da so države sicer legalno suverene, vendar se morajo v praksi pogajati z drugimi delovalci, kar okrne njihovo svobodo ravnanja. Tako postanejo medsebojno odvisne. Pomembnost mednarodnih organizacij, upoštevanje zakonov in norm, pogajanja ter medsebojna odvisnost dajejo malim državam večji pomen v mednarodni skupnosti in zmanjšajo njihovo odvisnost od velikih držav (Smith in Baylis 2007, 6).

četrt milijona prebivalcev in obsegajo le nekaj sto kvadratnih kilometrov. Te države so formalno suverene, vendar se mnogokrat srečujejo s problemi samostojnosti⁵² (Russett in Starr 1996, 138).

Ugotovila sem, da obstaja veliko definicij, ki razvrščajo države v kategorije. V svoji nalogi bom termin male države uporabljala za države, katerih velikost ozemlja ne presega 465.000 km² in imajo manj kot 11.500,00 prebivalcev. Tolikšna je namreč zgornja meja velikosti in števila prebivalcev za male otoške države in države z nizoležečimi obalnimi predeli, ki so povezane v AOSIS. Veliko držav v zvezi bi lahko poimenovala mikrodržave, vendar ima zveza tudi nekaj članic, ki kriterijem te kategorije ne ustrezajo, saj so prevelike. Zato jih bom še vedno imenovala male države.

3.2 Vzorci obnašanja malih držav v mednarodni skupnosti za doseg svojih ciljev

Kljub različnim definicijam in teoretičnim pristopom sta za male države pomembni njihova vloga in moč znotraj hierarhije mednarodnega sistema, pri čemer so pogosto omejene (Vital v Hey 2003, 4). David Vital je naštel nekaj načinov obnašanja malih držav v mednarodni skupnosti. Trdi, da imajo nizko stopnjo udeležbe v svetovnih zadevah, naslavlajo ozko področje zunanjepolitičnih zadev, omejujejo svoj spekter zanimanja na ožje geografsko območje, uporabljajo diplomatska in ekonomska sredstva zunanje politike namesto vojaških, poudarjajo mednarodna načela, mednarodno pravo in ostale mednarodne ideale, opozarjajo na upoštevanje mednarodnih dogovorov in uspešno sodelovanje v mednarodnih institucijah. Kjer je mogoče, si izbirajo nevtralne stališča, se opirajo na velike sile pri fizični zaščiti, partnerstvu in sredstvih, kažejo željo po sodelovanju in se izogibajo konfliktom z ostalimi ter porabljajo neproporcionalno količino sredstev zunanje politike za zagotavljanje fizične in politične varnosti ter preživetja⁵³ (Hey 2003, 5-6).

Tudi Rothstein priznava, da male države pripisujejo mednarodnim institucijam posebej velik pomen. Razlogi za to so trije. Mednarodne institucije priznavajo formalno enakost vseh držav članic

⁵² Najmanjše, včasih poimenovane tudi mikrodržave, so prav tako enakopravni del mednarodne skupnosti. Prvo vprašanje o primernosti članstva mikrodržav v OZN je sprožila prošnja za članstvo Maldivov leta 1965. Takrat je Odbor strokovnjakov upošteval predlog Velike Britanije in ZDA ter predlagal, naj se mikrodržavam podeli status pridruženih članic, ki bi bile brez možnosti glasovanja in stalnega predstavnštva v OZN. Vendar je pravna služba OZN podala svetovalno mnenje, v katerem je zapisala, da je taka odločitev v nasprotju z Ustanovno listino OZN, ki daje vsaki državi en glas. In to mnenje je na koncu obveljalo kot najprimernejše (Mohamed 2002, 4).

⁵³ Opazovana obnašanja se skladajo z realističnim teoretičnim pristopom, ki vidi male države kot negotove, omejene v sredstvih zunanje politike in iščeče v ohranjanju njihovega vpliva v realističnem svetu, v katerem niso v prednosti. Njihova relativno nizka moč znotraj mednarodnega sistema jim narekuje, naj se obnašajo bolj pasivno in reaktivno. Vendar ima Vitalov seznam obnašanja malih držav v mednarodni skupnosti tudi pomanjkljivosti, saj je kontradiktoren. Vsebuje trditev, da se male države zanašajo na velike sile in oblikujejo zveze, hkrati pa poudarja, da najraje izberejo nevtralnost (Hey 2003, 6).

ne glede na njihovo velikost in moč, zagotavljajo njihovo varnost in so sposobne omejiti velike sile (Keohane 1969, 58). Medvladne institucije na varnostnem področju postavljajo varnost malih držav visoko na svoj dnevni red. Primer predstavljata prav OZN in Varnostni svet⁵⁴ (Knudsen 1996, 15).

East našteva naslednje vzorce obnašanja zunanje politike malih držav:

1. nizka raven sodelovanja v zadevah svetovnih razsežnosti,
2. visoka raven aktivnosti znotraj mednarodnih organizacij,
3. visoka podpora mednarodnim pravnim normam,
4. izogibanje uporabe sile,
5. izogibanje obnašanju in politikam, ki bi utegnile odtujiti najmočnejšo državo v sistemu,
6. funkcionalno in geografsko omejena aktivnost zunanje politike in
7. pogosta uporaba moralnih in normativnih stališč pri naslavljanju mednarodnih tem (East 1973, 557).

East nadaljuje, da je v malih državah manj ljudi vključenih v spremljanje mednarodnih dogodkov in izvrševanje zunanjepolitičnih odločitev. Zato so tudi manj aktivne in pozneje opazijo dogodke in razvoj v mednarodnih odnosih. Bolj se zanašajo na multilateralno diplomacijo, mednarodne konference, regionalne organizacije in multipla diplomatska predstavništva. Velike in male države se razlikujejo tudi v percepciji pomembnosti določenih tem v mednarodni skupnosti, saj se slednje bolj zanimajo za svojo gospodarsko rast in razvoj ter se raje lotijo skupnih projektov (East 1973, 559-65). Glavne teme na dnevnem redu malih držav pa so navadno podnebne spremembe, mednarodna trgovina in strateška ranljivost (Mohamed 2002, 12-8).

Male države se razlikujejo med seboj, zato njihovih značilnosti ne moremo preprosto posploševati (Handel 1981, 150). Večina moči, ki jo posedujejo, je derivativna in ne notranja, resnična. Diplomatska umetnost šibkejših držav je pridobiti, zaupati in manipulirati, kolikor je mogoče, z močjo močnejših držav in njihovimi interesi. Malim državam je to v zgodovini nekajkrat dobro uspelo ali jim še vedno uspeva⁵⁵. To je vodilo do tega, da so nekateri opazovalci precenili njihov dejanski vpliv v mednarodnem sistemu (Handel 1981, 190).

Vanu Gopala Menon, veleposlanik Singapurja pri OZN, je naštel nekaj predlogov, ki bi malim državam omogočili večjo vlogo v mednarodni politiki. Po njegovem mnenju se morajo osredotočiti na eno ali dve glavni temi in vso pozornost in razpoložljive vire usmeriti nanje. Na razpravah in v

⁵⁴ Enake lastnosti imajo regionalne organizacije, v katere so vključene male države (Knudsen 1996, 15).

⁵⁵ Tak primer je med drugo svetovno vojno predstavljala Švica, ki se je odločila za nevtralnost. V njenih bankah so Nemci imeli shranjenega veliko denarja in zlata. Nemški voditelj, Adolf Hitler, je na začetku namreč načrtoval tudi napad nanjo, vendar si je prav zaradi švicarskih bank premislil. Švica je tako s svojo prednostjo uspela spremeniti načrte takratne velike sile (Demokracija 2009).

procesu pogajanj znotraj OZN morajo biti vedno dobro pripravljene. Posluževati se morajo skupinskega dela in poskusiti postati čimbolj gospodarsko in finančno neodvisne od razvitih držav (Menon 2009).

3.2.1 Diplomacija kot najpomembnejše sredstvo zunanje politike malih držav

Za male države je vodenje diplomacije najpomembnejši način soočanja z drugimi političnimi subjekti. Diplomacija predstavlja eno izmed sredstev zunanje politike. Je institucija države, njena naloga je vzdrževati stike z drugimi subjekti v mednarodni skupnosti z namenom uresničevanja svojih lastnih interesov. Mednarodno pravo ji priznava privilegiran status, da lahko svojo funkcijo razmeroma nemoteno uresničuje. Obstoječi sistem daje večje možnosti uveljavljanja mednarodnih vladnih organizacij pri urejanju mednarodnih povezav, kar je za male države ugodneje, saj se izognejo neposrednim srečanjem z velikimi silami. Po drugi strani je zanje ugodno tudi dejstvo, da gre za mednarodni sistem, za katerega so značilni zmernejši cilji in sredstva, tako da se jim ni potrebno podrežati ostrim in daljnosežnim alternativam (Benko 1997, 252-6).

»Z domišljeno uporabo sredstev prepričevanja, s spretno diplomacijo, vključujoč tudi podporo in pomoč prijateljev in zaveznikov tudi mala država lahko doseže diplomatske uspehe, zlasti zdrave kompromise« (Petrič 1996, 888). Materialni in kadrovski viri diplomacije so v malih državah skromni, vendar to ne pomeni, da ne morejo razviti profesionalne, kvalitetne in elitne diplomacije. Ob jasni opredelitvi vlog in položaja ministrstva za zunanje zadeve, močni organizaciji in koordinaciji celotne zunanje službe, racionalni izbiri ciljev zunanje politike, racionalnem delovanju, smotni in racionalni diplomatski mreži, kvalitetnem izboru in vzgoji kadrov, zdravih profesionalnih odnosih in transparentni hierarhiji v diplomatski službi, patriotizmu delavcev v diplomaciji ter intelektualno močnem in kreativnem analitskem jedru v ministrstvu je lahko mala država uspešna tudi z majhnim številom diplomatskih misij, majhnim ministrstvom za zunanje zadeve in majhnim številom diplomatov (Petrič 1996, 889-96). Ker predstavlja diplomacija eno redkih sredstev, s katerimi lahko male države postanejo opazne v mednarodnem sistemu, morajo biti njihovi diplomati najboljše usposobljeni (Mohamed 2002, 11). Vendar Mark Hong opozarja, da na izbor veleposlanikov malih držav prevečkrat vplivajo politični dejavniki, tudi pri izbiri veleposlanikov za OZN. Posledično določenim veleposlanikom manjka potrebnih izkušenj in znanja (Hong 1995, 283).

Pogoj za uspešno zunanjo politiko male države je, da zna najti prostor in možnosti za uresničitev lastnih ciljev s kreativnim prilagajanjem dogajanju in procesom v mednarodni skupnosti. Poleg tega

mora znati najti pravi čas, priložnosti in sredstva ter podporo za uveljavljanje lastnih ciljev. Mala država je tega sposobna le, če ima dovolj sposobno diplomacijo, ki je sposobna zaznati procese in dogajanje v svetu, jih razumeti, predvideti njihov potek v prihodnosti ter interese njihovih zaveznikov in nasprotnikov. Male države si lahko privoščijo ustanovitev veleposlaništva le v prestolnicah, kjer to zahtevajo njihovi politični in gospodarski interesi, vendar jim današnja komunikacijska in prometna sredstva omogočajo, da na različne načine in z različnimi oblikami dela vzpostavijo diplomatsko povezavo tudi z ostalimi državami. Če želi diplomacija male države biti uspešna pri uresničevanju svojih strateških ciljev, mora izbrati in uporabljati ustrezno taktiko, sredstva ter si pridobiti podporo pomembnih zaveznikov. Znati mora oceniti, kdaj popuščati in kdaj pokazati trdnost in odločnost. Znati se mora torej uspešno pogajati. Izogibati se mora pretirani popustljivosti, izzivalnosti, oholosti in trmoglavosti ter nepotrebnim zaostrovanjem proti močnejšim državam (Petrič 1996, 889-96).

3.3 Zavezništva oziroma koalicije kot najučinkovitejše sredstvo zunanjepolitičnega delovanja malih držav

Iz zgodovine mednarodnih odnosov so poznani primeri, ko je mala država sama uspela ohraniti avtonomnost svojih akcij. To ji je uspelo, ker je znala izkoristiti trenutno situacijo v multipolarnem mednarodnem sistemu, saj je konfiguracija moči s svojo porazdeljenostjo in oscilacijami državam omogočala manevriranje med različnimi poli⁵⁶ (Benko 2000, 159). Vendar največkrat ni tako. Mnogi avtorji namreč trdijo, da je glavni cilj zunanje politike malih držav iskanje primernih zavezništev oziroma zvez (Benko v Bojinovič 2005, 2).

Že pred 2000 leti je Tukidid dejal, da edino trdno osnovo, na kateri lahko temelji zavezništvo, predstavljata strah pred neko tretjo stranjo in identični interesi. Zveze je opredelil kot formalno sodelovanje držav, največkrat za določena in omejena časovna obdobja, države pa v njih razvijejo skupen odnos do skupnega sovražnika ali varnostnega problema. Ključna značilnost zavezništev, zvez in koalicij je izražanje skupnih pričakovanj vseh vključenih in želja po kopičenju moči (Russett in Starr 1996, 171). Rothstein zvezo definira preprosto kot formalne vezi in se osredotoči

⁵⁶ Primer države, ki ji je to uspelo, je bila Jugoslavija. Med hladno vojno se ni odločila za pristop k vzhodnemu bloku, ki je deloval pod vodstvom Sovjetske zveze, ali k zahodnem bloku, ki so ga vodile ZDA. Jugoslavija je izbrala nevtralnost in trdila, da je pripravljena na sodelovanje z vsemi državami sveta. Tako je ohranjala stike tako z vzhodnim kot zahodnim blokom, manevrirala med obema poloma in iskala najboljše možnosti za uresničitev svojih interesov. Zato pa je Jugoslavija postala ena izmed držav ustanoviteljic gibanja neuvršenih leta 1961, v katerem je igrala vodilno vlogo (Squidwho 2009).

predvsem na zveze med malimi državami ter poudarja njihove politične in psihološke prednosti v procesu pogajanj. Trdi, da so najprimernejše zveze za male države multilateralne zveze, saj jim zagotavljajo največje ugodnosti v smislu varnosti in političnega vpliva. Učinkovitejše so v vojaškem smislu, saj malim državam zagotavljajo večjo sposobnost odvracanja in obrambe, hkrati pa onemogočajo velikim državam, da bi jih izkoriščale. Moč je difuzna in ni skoncentrirana le v rokah ene najmočnejše države. Zato se poveča možnost vplivanja malih držav, posledično le redko prevlada odločitev ene same države. Večje število držav članic pomeni večje število pogajanj in kompromisov, s tem pa se povečajo možnosti malih držav, da uveljavijo lastne interese. V določenih razmerah lahko mala država igra celo vlogo uravnoteževalca moči, s tem pa povečuje svoj vpliv in prestiž. Če se male države v določeni situaciji ne morejo povezati v multilateralno zvezo, raje izberejo zvezo samih malih držav kot povezavo z le eno, močnejšo državo⁵⁷. Rothstein nadalje trdi, da so zveze za male države postale instrument tudi za doseganje nevojaških ciljev (Rothstein v Keohane 1969, 65-7).

Zveze imajo v multilateralnih pogajanjih več nalog, od izravnavanja različnosti do povečanja moči njenih članic. Malim državam zveza poveča moč in jim pomaga doseči njihove cilje. Države se združijo, da bi s skupnimi močmi dosegle sklenitev nekega dogovora ali sklenitev preprečile. Lahko si prizadevajo za optimalno ali vsaj zadovoljivo vsebino (Chasek 2005, 6) ali za izbris določenih odstavkov iz dogovora ter spremembo pogojev ali pravil, s katerimi se člani zveze ne strinjajo (Dupont v Chasek 2005, 6-7). Koalicije oziroma zveze so omejene po času trajanja, saj države redno spreminjajo svoja stališča glede določene teme. Navadno zvezam primanjkuje tudi formalna struktura, ki je pogoj za stabilnost in stalnost. Preden oblikujejo zvezo, morajo njene članice ugotoviti dve stvari. Zastopati morajo temo, ki zahteva pozornost, in verjeti, da lahko oblikujejo uspešno zvezo (Stevens in drugi v Chasek 2005, 7).

Skupina delegatov, ki zastopa države, povezane v zvezo, na pogajanjih zavzame skupno stališče o določeni točki na dnevnem redu. Države članice se znotraj OZN povezujejo različno glede na različne namene. Tako se oblikujejo povezave med različnimi regionalnimi ozemlji, razvitimi in nerazvitimi državami, kmetijskimi in industrijskimi državami, državami izvoznici in uvoznici, donatorkami in prejemnicami gospodarske pomoči, totalitarnimi in demokratičnimi državami. Koalicije in zveze predstavljajo sestavni del konferenčne diplomacije, srečanja skupin potekajo med mednarodnimi konferencami. Na mnogih konferencah so srečanja skupin uvrščena na urnik kot uradna srečanja (Kaufmann 1996, 129).

⁵⁷ Bilateralna zavezništva naj ne bi bila politično in psihološko koristna za malo državo, saj jo kaj kmalu začne izkoriščati večja. Sklenitev zavezništva z velesilo je za malo državo koristno le v primeru, ko je slednja neposredno vojaško ogrožena in se tako nadeja povečanja sposobnosti odvracanja in obrambe (Rothstein v Keohane 1969, 67).

Zveze opravljajo različne funkcije. Služijo izmenjavi informacij o celotnem dnevnem redu konference ali le o določenih točkah pred konferenco ali med njo. Skrajšajo čas poteka konference, saj določijo skupnega govornika in besedilo, ki ga bo povedal, ter zagovarjajo skupne argumente za določen predlog ali proti njemu. Lahko se dogovorijo, ali bodo o končnem dokumentu glasovale vse države v zvezi enako ali pa države članice glasujejo, kakor želijo. Oblikovanje zvez pa lahko prinaša tudi negativne učinke za pogajanja. Pripravljenost sprejeti nek kompromis je namreč nadomeščena z nefleksibilnostjo v skupini, kar zaustavlja doseganje kompromisa. To predstavlja težave predvsem, kadar se pojavijo tipi konfliktov zahteva - ponudba in ena skupina v pogajanjih predstavi maksimalne zahteve, druga pa ji odgovori z minimalnimi ponudbami⁵⁸. Na koncu je težko oceniti pomen zvez za delo konference, posebej če nastajajo *ad hoc*. Končna analiza temelji na oceni vpliva zveze na končni rezultat konference (Kaufmann 1996, 134-7).

3.3.1 Tradicija zvez na področju okolja znotraj sistema OZN

Povečanje števila držav članic OZN in s tem večje število sodelujočih v mednarodnih pogajanjih znotraj Generalne skupščine OZN je privedlo do potrebe po razvoju novih pogajalskih metod. Te vključujejo reorganizacijo skupinskih zasedanj in uvedbo večjega števila neformalnih pogajanj. Države so znotraj OZN razdeljene v pet regionalnih skupin, in sicer azijsko, vzhodnoevropsko, afriško, latinskoameriško in karibsko ter zahodnoevropsko. Te določijo svoje predstavnike, ki sodelujejo na konferencah in delujejo v odborih ter organizacijah z omejenim članstvom, kot je Komisija Združenih narodov za trajnostni razvoj. Vendar države znotraj regionalnih skupin redko oblikujejo skupna pogajalska stališča. Države so se vedno povezovale v skupine glede na skupne interese in ne le glede na geografsko lego. Na področju gospodarske, družbene in okoljske tematike je skupina G-77 dolgo časa predstavljala primarni forum za razvoj skupnih stališč vseh držav v razvoju, saj obsega večino azijskih, afriških in latinskoameriških držav, ki jim je skupna politika neuvrščenosti⁵⁹. Med hladno voljo sta se oblikovala dva bloka, in sicer komunistični blok, ki so ga

⁵⁸ Tak primer se je zgodil na Konferenci Združenih narodov o trgovini in razvoju. Nekatere države skupine 77 (*Group 77 - G-77*) so bile pripravljene sprejeti določene kompromise in so se s tem oddaljile od ekstremnih zahtev, ki so jih zagovarjale nekatere države znotraj G-77. Slednje so bile kasneje sprejete kot zahteve celotne skupine. Na drugi strani so se jim zoperstavile razvite države t. i. zahodnega gospodarstva s skupnimi stališči in ponudile državam v razvoju minimalne ponudbe. Tako so se maksimalne zahteve soočile z minimalnimi ponudbami, kar je otežilo potek pogajanj (Kaufmann 1996, 137-8).

⁵⁹ Po zaključku UNCED se je izkazalo, da G-77 zaradi razlik v gospodarski rasti njenih članic ne predstavlja več enotnega glasu držav v razvoju, saj je delovala enotno le še, kadar je morala zagotoviti izpolnitev zavez industrijsko razvitih držav, ki jim jih je nalagala Agenda 21. Prvo zasedanje mednarodnega pogajalskega odbora za oblikovanje konvencije o boju proti širjenju puščav je prineslo prevlado regionalnih interesov nad interesi, deljenimi po načelih sever - jug (Chasek in drugi v Chasek 2001, 199-200).

tvorile države Vzhodne Evrope, in blok Zahodne Evrope z ostalimi ter Japonsko. Države znotraj teh blokov niso oblikovale skupnih stališč in so skupaj težko izpogajale primerne rešitve. S koncem hladne vojne, razpadom Sovjetske zveze in prehodom na tržno gospodarstvo so se države nekdanjega vzhodnega bloka priključile drugim zvezam, na okoljskem področju pa še vedno tvorijo enoten pogajalski blok, saj si želijo zagotoviti prednostno obravnavanje pri temah razporeditve finančnih virov in prenosa okolju prijazne tehnologije⁶⁰ (Chasek 2001, 199).

Paterson in Grubb sta leta 1992 predstavila razdelitev razvitih držav in držav v razvoju glede na njihova stališča v okoljskih pogajanjih. Države v razvoju sta razdelila v tri podskupine. V prvo podskupino sta uvrstila države proizvajalke nafte, kot sta Savdska Arabija in Kuvajt, ki nasprotujejo vsakršnemu omejevanju izpustov CO₂ v ozračje. Trdijo, da je pred kakršno koli dokončno odločitvijo treba odpraviti znanstvene nejasnosti v zvezi s podnebnimi spremembami. V drugo podskupino sta uvrstila male otoške države, povezane v AOSIS, ki zagovarjajo strogo določeno omejitev izpustov toplogrednih plinov v ozračje, zaustavitev širjenja puščav in finančno pomoč razvitih držav nerazvitim, da bi se bile slednje sposobne prilagoditi posledicam podnebnih sprememb. Tretja podskupina je največja in najbolj ohlapna, vanjo pa sodijo države v razvoju, ki niso uvrščene v prvi dve podskupini. Države v njej poudarjajo, da so razvite države odgovorne za degradacijo okolja. Države v razvoju morajo stremeti predvsem k dosegu gospodarskega razvoja, pri čemer jim morajo s finančno pomočjo in prenosom tehnologije pomagati razvite države. Razvite države pa sta Paterson in Grubb razdelila v štiri podskupine. V prvo sta uvrstila države, ki so se zavezale k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje in si prizadevajo za doseg mednarodnega dogovora na tem področju. Leta 1992 sta vanjo uvrstila Evropsko skupnost s Skandinavijo, Kanado, Avstralijo in Novo Zelandijo. V drugo podskupino so uvrščene ZDA, ki kot razlog za svojo nedejavnost na okoljskem področju navajajo znanstveno negotovost, vendar nakazujejo, da bodo sledile prvi podskupini. V tretjo podskupino sodi Japonska, ena od držav, najbolj odvisnih od nafte, ki leta 1992 ni kazala pretirane zaskrbljenosti zaradi pojava podnebnih sprememb. V zadnjo podskupino pa sta uvrstila države Vzhodne Evrope in neodvisne države, ki so včasih tvorile Sovjetsko zvezo. Ta podskupina je bila dolgo časa odvisna od poceni sovjetske energije, v okoljskih pogajanjih pa ni igrala posebne vloge. Nakazovala je, da bo prevzela stališče Evropske skupnosti (Paterson in Grubb 1992, 299-304).

⁶⁰ Razpad Sovjetske zveze je povzročil nastanek številnih različnih držav v Vzhodni Evropi, nekatere od njih so že vstopile v Organizacijo Severnoatlantske pogodbe (*North Atlantic Treaty Organization* - NATO) in EU, nekatere to še nameravajo, vse to pa vpliva na njihova stališča znotraj OZN. Politične in gospodarske spremembe so ta pogajalski blok pustile skoraj brez moči, izjema so pomembna področja dostopa do finančne pomoči in tehnoloških transferov (Chasek 2001, 199).

Vse nove in stare zveze so nastale ali so se okrepile v zadnjih letih prejšnjega stoletja. Nove zveze, nastale v zadnjem času, so AOSIS, Zavezništvo centralnoameriških držav, Karibska skupnost (*Caribbean Community - CARICOM*), Zavezništvo Arabskih držav ter Zavezništvo Japonske, ZDA, Kanade, Avstralije, Norveške in Nove Zelandije (*Japan, United States, Canada, Australia, Norway and New Zealand - JUSCANNZ*). Te so bolj enotne in bolj definirajo svoje skupne interese kot velike regionalne skupine. Povečano sodelovanje držav v razvoju je povečalo osredotočenost in vsebino multilateralnih okoljskih pogajanj. Ta sedaj niso osredotočena le na okolje, ampak so povezana s temami, kot so revščina, vzorci potrošnje in človekove naselitve, ki skupaj tvorijo področje trajnostnega razvoja (Chasek 2001, 200-1).

* * *

Splošno sprejete definicije, katere države sodijo med male države, ni. Strokovnjaki so določili nekatere ohlapne kriterije, kamor so uvrstili velikost ozemlja, število prebivalstva in vpliv v mednarodni skupnosti. Države članice AOSIS, katere dejavnost bom v nadaljevanju svoje naloge raziskovala, imajo majhno ozemlje, maloštevilno prebivalstvo in so večinoma brez vpliva na dogajanje v mednarodni skupnosti. Strokovnjaki so ugotavljali, kako se male države obnašajo v mednarodni skupnosti. Vital, Rothstein in East so si enotni, da male države namenjajo pozornost manjšemu številu svetovnih problemov, zanašajo se na diplomatska sredstva zunanje politike in se izogibajo vojaškemu sredstvu, svojo varnost si zagotavljajo z vključitvijo v mednarodne organizacije, znotraj katerih poudarjajo pomen mednarodnega prava in spoštovanja njegovih norm. Malim državam predstavlja velik izziv zagotovitev lastnega preživetja. Da bi povečale svoj vpliv v mednarodni skupnosti in si zagotovile svoj obstoj, se male države povezujejo v različne zveze. Tudi male otoške države in območja z nizkoležečimi obalnimi predeli so za osnovo izbrale to strategijo. Rothstein je trdil, da je zveza med izključno malimi državami boljša kot zveza malih držav z veliko, saj izključuje možnost prevlade ene države nad drugimi. Male države imajo tako večjo možnost predstavljanja lastnih interesov in iskanja skupnega kompromisa, ki ga bodo kasneje zagovarjale v pogajanjih z ostalimi državami Generalne skupščine OZN. Zveza malim državam omogoči oblikovanje skupnih stališč, izbor skupnega govornika in izmenjavo informacij med posameznimi državami ter poveča njihovo številčno moč znotraj Generalne skupščine OZN, kar je pomembno na pogajanjih z močnejšimi državami in pri glasovanju o končnem dogovoru. Male države imajo navadno manj usposobljenih kadrov, ki bi se bili sposobni uspešno pogajati na mednarodnem prizorišču. Poleg tega jih nizka finančna sredstva omejujejo in se ne morejo udeležiti vseh zasedanj Generalne skupščine OZN oziroma so udeležene le kratek čas. Povezava v zvezo odpravlja tudi te pomanjkljivosti, saj zveza izbere skupno delegacijo, v katero so uvrščeni najbolj usposobljeni

pogajalci in tehnično osebje iz vseh držav zveze. Tako se znižajo tudi stroški udeležbe konference, zveza se lahko udeleži tudi vzporednih zasedanj. Zveza najbolje deluje, če imajo njene članice skupen interes. Države, povezane v AOSIS, povezuje okoljska ranljivost in želja po oblikovanju zavezujočega dogovora, ki bi države zavezal k omejevanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Definicija AOSIS in značilnosti držav, povezanih v to zvezo, in načela delovanja zveze so natančno predstavljene v naslednjem poglavju. V 5. poglavju pa bom na primeru AOSIS ugotavljala, kako zveza malih držav deluje v Generalni skupščini OZN. Zanimalo me bo, ali države članice zveze AOSIS izkoristijo povezavo v zvezo, kakšne taktike uporabljajo pri svojem delovanju in nenazadnje, kakšen vpliv so si države s povezavo v zvezo uspele pridobiti in kako se ta vpliv kaže v končnem besedilu sprejetih dokumentov.

4 AOSIS - zveza malih otoških držav, ki jih podnebne spremembe najbolj prizadenejo

4.1 Opredelitev Zveze malih otoških držav

AOSIS je zveza malih otoških in obalnih držav, katerih ozemlje navadno leži le nekaj metrov nad morsko gladino. Soočajo se s skupnimi razvojnimi izzivi in se zanimajo za okolje, predvsem zaradi svoje ranljivosti, povezane s posledicami podnebnih sprememb. AOSIS deluje znotraj OZN kot pogajalec za male otoške države v razvoju (*Small Island Developing States - SIDS*)⁶¹ (Alliance of Small Island States, 2009a).

Ozemlje večine držav članic AOSIS leži le dober meter nad morsko gladino, ki se vedno hitreje dviga, tako da jim grozi izginotje z zemeljskega površja. V nekaterih otoških skupinah, kot so na primer Kiribati, Sejšeli in Karibsko otočje, kar 80 odstotkov zemeljske površine leži manj kot meter nad trenutno morsko gladino. Taki nizkoležeči otoki so še posebej ranljivi, vendar bodo posledice čutili tudi višje ležeči otoki (Slade 1997).

Države članice AOSIS so tudi članice otoških regionalnih skupin in organizacij. Te prepoznavajo tri glavne posledice podnebnih sprememb. Kot prvo omenjajo dvigovanje morske gladine in s tem povezano poplavljanje rodovitne zemlje ter uničevanje pridelka zaradi infiltracije soli. Druga posledica je segrevanje ozračja, ki povzroča zmanjšanje padavin, kar pripelje do pomanjkanja pitne vode in uničevanja pridelka. Za tretjo pa so določili segrevanje vode, ki povzroča beljenje koral⁶², s tem pa spremembo morske raznovrstnosti (Larson 2005, 3).

⁶¹ Med male otoške države v razvoju sodijo male otoške države in države z nizko obalno lego, ki se soočajo z enakimi izzivi. Ti so povezani s trajnostnim razvojem, vključujejo pa maloštevilno prebivalstvo, pomanjkanje virov, strateško neugodno geografsko lego, večjo podvrženost naravnim nesrečam, odvisnost od mednarodne trgovine in svetovnega razvoja. Poleg tega se spopadajo z visokimi stroški prevoza in komunikacije, administracije in infrastrukture (Small Island Developing States Network 2007).

⁶² Koradni grebeni se nahajajo na območjih, kjer je povprečna temperatura morja 26,7° C, ta pa nikoli ne pade pod 16° C in se ne dvigne nad 34,4° C. Če temperatura za 2 do 3 dni preseže najvišjo dovoljeno temperaturo za več kot 3° ali 4° C ali so korale več tednov izpostavljene od 1° do 2° C višji sezonski temperaturi, korale zaradi t. i. ekološkega stresa izločijo svojo rastlinsko partnerico, ki jim daje značilno barvo. Beljenje koral se pojavi tudi ob spremembi slanosti morja, prevelikem onesnaženju in tropskih ciklonih oziroma vsakršni spremembi okolice. Območja koralnih grebenov, ki se razprostirajo na območju 300 tisoč km², med 30 stopinjami severne in južne geografske širine, vsebuje bogato raznovrstnost rastlinskih in živalskih vrst. Korale predstavljajo simbiozo alge in majhne živali, koralni grebeni pa pomenijo dom mnogim rastlinskim in živalskim vrstam, saj na tem območju živi kar 30 odstotkov vseh vrst rib na svetu. Znanstveniki domnevajo, da je zaradi sprememb bivalnega okolja 30 odstotkov koral resno poškodovanih, 60 odstotkov naj bi jih izumrlo do leta 2060, kar bo povzročilo izumrtje nekaterih rastlinskih in živalskih vrst (Trstenjak 2009).

V AOSIS je vključenih triinštirideset držav članic in opazovalk. Devetintrideset držav ima status članic, štiri so še opazovalke (Alliance of Small Island States, 2009a).

Tabela 4.1: Predstavitev držav članic AOSIS⁶³

Država članica AOSIS ⁶⁴	Območje	Površina (km ²) ⁶⁵	Število prebivalcev ⁶⁶
Antigva in Barbuda	Karibi	440	69.842
Bahami	Karibi	13.880	13.939
Barbados	Karibi	430	281.968
Belize	Karibi	22.970	301.270
Cookovi otoki	Tihi ocean	240	21.923
Dominika	Karibi	750	72.514
Dominikanska republika	Karibi	48.730	9.507.133
Fidži	Tihi ocean	18.270	931.741
Grenada	Karibi	340	90.343
Gvajana	Karibi	214.970	770.794
Gvineja Bissau	Atlantski ocean	36.120	1.503.182
Haiti	Karibi	27.750	8.924.553
Jamajka	Karibi	10.990	2.804.332
Kiribati	Tihi ocean	730	110.356
Komori	Indijski ocean	2.230	731.775
Kuba	Karibi	110.860	11.423.952
Maldivi	Indijski ocean	300	379.174
Marshallovi otoki	Tihi ocean	180	63.174
Mauritius	Indijski ocean	2.040	1.274.189
Mikronezija	Tihi ocean	700	107.665
Nauru	Tihi ocean	21	13.770
Niue	Tihi ocean	260	2.145
Palau	Tihi ocean	460	21.093
Papua Nova Gvineja	Tihi ocean	462.840	5.931.769
Saint Kitts in Nevis	Karibi	360	39.619

⁶³ Uporabljen je seznam držav članic AOSIS, ki se nahaja na uradni spletni strani zveze. Podatki se v različnih virih namreč razlikujejo.

⁶⁴ Slovenska imena držav so navedena v skladu s slovenskim standardom (SIST ISO 3166: 1996) z naslovom Kode za predstavljanje imen držav in drugih ozemelj, ki ga je sprejel, založil in izdal Urad Republike Slovenije za standardizacijo in meroslovje pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo.

⁶⁵ Uporabljeni so statistični podatki spletne strani NationMaster.com, ki se ukvarja z geografskimi statističnimi podatki.

⁶⁶ Podatki o številu prebivalcev posamezne države so najdeni na domačih spletnih straneh posameznih držav.

Država članica AOSIS ⁶⁴	Območje	Površina (km ²) ⁶⁵	Število prebivalcev ⁶⁶
Saint Lucia	Karibi	620	172.884
Saint Vincent in Grenadine	Karibi	390	118.432
Salomonovi otoki	Tihi ocean	28.900	581.318
Sao Tome in Principe	Atlantski ocean	960	206.178
Sejšeli	Indijski ocean	460	82.247
Singapur	Južno kitajsko morje	699	4.608.167
Surinam	Karibi	163.270	475.996
Timor - Leste	Tihi ocean	14.870	1.134.000
Tonga	Tihi ocean	750	119.009
Trinidad in Tobago	Karibi	5,130	1.047.366
Tuvalu	Tihi ocean	26	12.177
Vanuatu	Tihi ocean	12.190	215.446
Zahodna Samoa	Tihi ocean	2.840	178.173
Zelenortski otoki	Atlantski ocean	4.030	506.000
Ameriška Samoa (opazovalka)	Tihi ocean	200	56.628
Nizozemski Antili (opazovalka)	Karibi	800	183.000
Gvam (opazovalka)	Tihi ocean	550	163.941
Ameriški Deviški otoki (opazovalka)	Karibi	350	108.448

Do leta 2004 sta bili državi članici AOSIS tudi Malta in Ciper. Obe državi sta izstopili iz AOSIS zaradi vstopa v EU, saj sta prevzeli njena stališča (Grech in Pogiatis 2010). Kljub dejstvu, da Malta ni več članica AOSIS, zvezo še vedno podpira v njenih prizadevanjih znotraj Generalne skupščine OZN, spremlja njene dosežke in po potrebi z njo sodeluje (Grech 2010). Ciper je bil pred letom 2004 zelo dejaven znotraj AOSIS. Leta 2001 je celo gostil delavnico AOSIS, na kateri je sodelovalo 40 držav članic AOSIS. Še danes pa spremlja njeno delovanje in jo podpira v njenih prizadevanjih (Pogiatis 2010).

Sedemintrideset držav članic AOSIS je tudi članic OZN. Znotraj OZN predstavljajo skoraj 28 odstotkov držav v razvoju in 20 odstotkov vseh držav članic. Globalno gledano prebivalstvo teh držav tvori približno 5 odstotkov vsega svetovnega prebivalstva (Alliance of Small Island States 2009a). AOSIS predstavlja tudi daleč največji enoten blok znotraj OZN (Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific 2000).

Politični sistemi posameznih držav članic se med seboj razlikujejo. V državah najdemo monarhijo, tradicionalno plemensko ureditev, parlamentarne sisteme, mešanico med plemensko ureditvijo in parlamentarnim sistemom, demokracijo in socializem⁶⁷. Tudi prebivalstvena struktura znotraj držav članic je heterogena. Nekatere države članice AOSIS so turistično perspektivne, medtem ko so druge nerazvite in nepoznane ostalemu svetu. Nekatere so znane po ostankih antične civilizacije, medtem ko so druge razpršene atolske skupnosti, ki se preživljajo z ribolovom. Večina držav članic AOSIS uvaža energijo, nekaj pa jih rafinira ali proizvaja nafto. Male otoške države niso le območja največje kulturne raznolikosti na zemlji⁶⁸, ampak v njih in v njihovi okolici živi tudi največ različnih rastlinskih in živalskih vrst na svetu⁶⁹ (Jackson 1996).

Vse države članice AOSIS se močno trudijo za boljše okolje. Vedno med prvimi podpišejo mednarodne pogodbe o omejevanju onesnaževanja, kot na primer Kjotski protokol. Skoraj vse so tudi sprejele strogo domačo zakonodajo na okoljskem področju (Pascal 2001).

⁶⁷ Največ držav zveze, natančneje 22, ima v svojem uradnem imenu zapisano, da so republike. Mednje sodijo, Dominika, Dominikanska republika, Fidži, Gvajana, Gvineja Bissau, Haiti, Kiribati, Komori, Kuba, Maldivi, Marshallovi otoki, Mauritius, Mikronezija, Nauru, Palau, Sao Tome in Principe, Sejšeli, Singapur, Surinam, Trinidad in Tobago, Vanuatu in Zelenortski otoki. Monarhične države v zvezi so Antigva in Barbuda, Bahami, Belize, Grenada, Jamajka, Papua Nova Gvineja, Samoa, Salomonovi otoki, Saint Lucia, Saint Kitts in Nevis, Saint Vincent in Grenadine, Tonga in Tuvalu. Veliko držav ima tudi urejen parlamentarni sistem. Mednje sodijo na primer Bahami, Grenada, Jamajka, Mauritius in Vanuatu. Socialistično je urejena Kuba, avtoritarna predsedniška republika pa je Haiti. Cookovi otoki in Niue sta samoupravni ozemlji, ki pripadata Novi Zelandiji. Posebej imajo demokratično ureditev v uradnem imenu napisano Fidži, Gvajana, Sao Tome in Principe in Singapur. Tradicionalno plemensko ureditev pa imajo nekatera indijanska plemena, ki živijo na karibskih otokih.

⁶⁸ Za primer vzemimo karibske otoke. Karibi predstavljajo območje, kjer se je skozi pet stoletij dogajalo neprestano mešanje ras in kultur, kar se še danes kaže v izjemni heterogenosti. Pred prihodom Krištofa Kolumba sta na karibskih otokih živeli dve plemeni Indijancev, in sicer Arawaki in Karibi. Živel so v gozdu. Arawaki so živeli v ureditvi, imenovani teokratska kraljevina, verjeli so v bogove, ki so bili hierarhično razvrščeni, vasi so vodili poglavarji. Karibi so največji poudarek namenjali vojski in so veljali za najbolj krvoločne vojake. Po prihodu Evropejcev v 15. stoletju so se nekateri asimilirali, veliko jih je v bojih umrlo, nekateri pa še danes živijo v posebnih rezervatih in ohranjajo svojo kulturo. Španci so na karibske otoke prinesli svojo kulturo in svoj jezik. V naslednjih dveh stoletjih so si svoje kolonije v karibskem otočju vzpostavili tudi Angleži, Francozi in Nizozemci. Otoki so bili zanimivi zaradi možnosti gojenja sladkornega trsa, kasneje so vzpostavili cel sistem plantaž. Prišleki so na otoke prinesli svojo kulturo, pravni sistem, denarno enoto in vzorec političnih institucij, ki so vsaj deloma spremenili delovanje na otokih. V 18. in 19. stoletju so na otoke pripeljali tudi Afričane, ki so kot sužnji delali na plantažah. Ti pa so s seboj prinesli svoje navade in svojo kulturo. V začetku 19. stoletja je postalo suženjstvo prepovedano, črnci pa so že postali številčna manjšina na območju Karibov. Danes na karibskih otokih prevladuje prebivalstvo z afriškimi koreninami. Sovraštva in diskriminacije na podlagi spola, rase, nacionalnosti in barve ni pogosto zaznati. Kljub skupnemu uradnemu jeziku, skupnim institucijam in zgodovini ima vsak otok drugačne kulturne značilnosti (Meditz in Hanratty 1987).

⁶⁹ Na območju Tihega oceana živi le 0,1 odstotka svetovnega prebivalstva, vendar tam živi skoraj polovica vseh morskih rastlinskih in živalskih vrst. Tako na tem območju živi toliko ljudi, kot obstaja živalskih vrst, natančneje pet milijonov (Jackson 1996).

4.2 Kratka zgodovina AOSIS

Pojavljanje malih otoških držav v mednarodni skupnosti je bilo v preteklosti neorganizirano, vsaka država je v skladu s svojimi zmožnostmi skušala predstaviti le svoje interese. Celotno zasedanje, na katerih so bile na dnevnem redu teme, ki so bile zanje velikega pomena, se vsi predstavniki malih otoških držav niso vedno udeležili ali so bili udeleženi le kratek čas. Glavni razlog za njihovo odsotnost ni bilo pomanjkanje zanimanja, ampak pomanjkanje denarja. Male otoške države so se soočale s številnimi problemi na državni ravni, tako da so mednarodno udejstvovanje zanemarjale. Primeri skupinskega sodelovanja malih otoških držav so se v preteklosti sicer pojavili, vendar zveze nikoli niso trajale dolgo⁷⁰ (Heilemen 1993, 55).

Konec osemdesetih let so male otoške države ponovno pričele razmišljati o skupnem delovanju na okoljskem področju. Spodbudile so jih poplave na 1200 maldivijskih otokih, ki so jih opustošili visoki valovi leta 1987. Takratni predsednik Maldivov, Maumoon Abdul Gayoon, je dogodek predstavil mednarodni skupnosti in jo opozoril na onesnaženje zraka, podnebne spremembe, globalno segrevanje in dvigovanje morske gladine ter težave, s katerimi se države, kot so Maldivi, zaradi njih spopadajo. Maldivijska vlada je sklicala Konferenco malih držav o dvigovanju morske gladine, ki je potekala novembra 1989 v mestu Malé na Maldivih, na kateri so se zbrali ministri za okolje najbolj ranljivih malih otoških držav. Konferenca je pomenila prvo tovrstno srečanje, na katerem so razpravljali o skupnih problemih s področja okolja, oblikovali skupne zamisli in strategijo za delovanje v prihodnosti. Končni rezultat konference je bilo sprejetje Maléjske deklaracije o globalnem segrevanju in dvigovanju morske gladine⁷¹. V deklaraciji je zapisano, da so se ministri držav odločili ustanoviti akcijsko skupino, v katero so bili uvrščeni Kiribati, Malta, Maldivi, Mauritius ter Trinidad in Tobago. Njena naloga je bila pripraviti akcijski načrt malih otoških držav za delovanje na nacionalni ravni (Heilemen 1993, 55), in hkrati usmerjati skupen pristop držav k temam o podnebnih spremembah, globalnem segrevanju in dvigovanju morske gladine, vplivati na vsebino globalnih in regionalnih odgovorov na tem področju in zahtevati čim

⁷⁰ Leta 1958 je bila na območju Karibov ustanovljena Zahodnoindijanska federacija, katere cilj je bila politična zveza med njenimi članicami. Federacija je propadla januarja leta 1962 (Caribbean Community Secretariat 2009a). Med letoma 1965 in 1972 jo je nasledilo Karibsko prostotrgovinsko združenje (*The Caribbean Free Trade Association - CARIFTA*), katerega naloga je bila združiti države, ki so postale neodvisne, v gospodarsko zvezo in jim omogočiti skupno predstavnost na mednarodnem gospodarskem trgu (Caribbean Community Secretariat 2009b). Združenje CARIFTA so voditelji držav članic leta 1972 preoblikovali v CARICOM, ki deluje še danes. Predstavlja zvezo petnajstih karibskih držav in ozemelj. Njegova naloga je spodbujati gospodarsko povezovanje in sodelovanje med članicami in koordinirati zunanjo politiko svojih članic (Caribbean Community 2009c).

⁷¹ Maléjska deklaracija o globalnem segrevanju in dvigovanju morske gladine - *Malé Declaration on Global Warming and Sea Level Rise*, sprejeta 18. novembra 1989 na Konferenci malih držav o dvigovanju morske gladine v mestu Malé na Maldivih. Dostopno prek: <http://www.islandvulnerability.org/slr1989/declaration.pdf>.

hitrejše sprejetje okvirne konvencije o podnebnih spremembah. Naslednje srečanje je akcijska skupina imela septembra leta 1990 na Maldivih. Pravi pomen Maléjske deklaracije pa se vidi v dejstvu, da so male otoške države prvič stopile skupaj in svet opomnile na težave, s katerimi se soočajo (Ministry of Housing, Transport & Environment of Maldives 2008).

Male otoške države so potrebovale zvezo, znotraj katere bi dosegale skupna stališča o okoljskih temah in jih nato predstavile mednarodni skupnosti. Ta bi poskrbela za predstavitev držav in njihovih zahtev na mednarodnih pogajanjih, zagotovila vključenost njihovih zahtev v končne odločitve, njeni predstavniki pa bi sodelovali v procesu odločanja. Predlog ustanovitve zveze AOSIS, ki bi jim vse to omogočala, se je pojavil leta 1990 na Drugi svetovni podnebni konferenci v Ženevi⁷². V Ženevo so male otoške države prišle še kot članice G-77, s katero pa niso našle skupnega jezika pri oblikovanju skupnih stališč⁷³. Minister za okolje in notranje zadeve Trinidada in Tobaga, Lincoln Myers, je možnost ustanovitve skupne zveze predstavil vsem pristojnim ministrom malih otoških držav. Odziv je bil dober. V zvezo se je na začetku vključilo 24 držav. AOSIS je že na tej konferenci imela pomembno vlogo, saj je zagotovila, da je bil CO₂ z besedo vključen v končni dokument konference, čemur je močno nasprotovala Savdska Arabija (Heilemen 1993, 55). AOSIS je tako postala ena izmed *ad hoc* ali na posebnih interesih temelječih zvez znotraj Generalne skupščine OZN. Te so v nekaterih primerih obstajale dalj časa, kar velja tudi za AOSIS (Elliot 1998, 107).

Prvih šest let zgodovine AOSIS je tesno povezanih z okoljsko politiko. AOSIS je aktivno sodelovala na pogajanjih, na katerih so se dogovarjali o končnem besedilu UNFCCC, ki so potekala

⁷² Druga svetovna podnebna konferenca je potekala med 29. oktobrom in 7. novembrom 1990 v Ženevi. Na njej se je zbralo 130 predstavnikov držav članic OZN z namenom pregledati ugotovitve, zapisane v 1. poročilu IPCC-ja, ki je izšlo istega leta, in dogovoriti se o delovanju na okoljskem področju v prihodnosti (Global Climate Change Digest 1990). Države so se konference udeležile z velikimi pričakovanji, saj naj bi na njej sprejeli smernice pred 1. zasedanjem medvladnega pogajalskega odbora za Okvirno konvencijo o spremembi podnebja (*Intergovernmental Negotiating Committee for a Framework Convention on Climate Change - INC/FCCC*). Sprejeta ministrska izjava pa je razočarala strokovnjake, saj države v njej niso izrazile zavezanosti na visoki ravni. Je pa predstavljala korak na poti do sprejetja pogodbe o podnebnih spremembah. Znanstvena skupnost je že na tej konferenci pozvala države, naj zmanjšajo izpuste toplogrednih plinov v ozračje kljub obstoječim znanstvenim nejasnostim glede njihovega vpliva na podnebne spremembe. Na koncu predstavniki držav niso sprejeli obvezujočih ciljev, za koliko in do kdaj morajo države zmanjšati izpuste toplogrednih plinov. To je sprožilo nezadovoljstvo med nekaterimi državami, saj so želele sprejeti predlog Evropske skupnosti, da naj do leta 2000 industrijsko razvite države zmanjšajo izpuste toplogrednih plinov na raven iz leta 1990. So se pa države uspele dogovoriti o nekaterih točkah. Sprejele so sklep, da mora podnebnim spremembam skrb nameniti celotna mednarodna skupnost. Strinjale so se, da je potrebno upoštevati načela skupne, vendar različne odgovornosti, enakosti in varnostno načelo. Spodbudile so nadaljnje raziskave o vzrokih za podnebne spremembe. Pozvale razvite države, ki so v tistem času bile odgovorne za 75 odstotkov svetovnih izpustov toplogrednih plinov, naj se odločijo za obvezujoče cilje in razvijejo ustrezne nacionalne strategije za zmanjševanje izpustov. Priznale so, da bodo izpusti toplogrednih plinov držav v razvoju v prihodnje naraščali, saj se bodo te gospodarsko razvijale. Vendar so jih pozvale, naj razmislijo o svojem prispevku k boljšemu okolju. Pozvale so k sprejetju ustrezne okoljske konvencije in njenih protokolov, ki bi vsebovali obvezujoče cilje. Konvencija naj bi bila sprejeta leta 1992 na konferenci v Rio de Janeiru (Information Unit on Climate Change 1993).

⁷³ Nekatero državo članico AOSIS so tudi članice G-77. Na srečanjih G-77 države članice AOSIS skušajo uvrstiti svoja stališča tudi med stališča G-77. Na plenarnih zasedanjih Generalne skupščine OZN pa zagovarjajo stališča zveze AOSIS (Heilemen 1993, 56).

na šestih intenzivnih dvotedenskih pogajalskih srečanjih. Pogosto je uživala odkrito podporo več kot stotih držav v razvoju, G-77, ki se jim je pridružila tudi Kitajska. Čeprav je gospodarska in politična moč posameznih držav članic izredno nizka, pa so z močno podporo, opirajoč se na svojih šest ustanovnih načel⁷⁴, željo po samoohranitvi in izravnavi krivic uspele vplivati na oblikovanje same UNFCCC (Jackson 1996).

Leta 1996 se je AOSIS znašla na razpotju. Po šestih letih svojega obstoja je njeno delovanje znotraj Generalne skupščine OZN še vedno bilo strogo vezano le na okoljsko politiko. Želela je razširiti področje svojega delovanja, saj so se njene države članice srečevale tudi s težavami na drugih področjih. To ji ni uspelo, saj se države v zvezi srečujejo z različnimi težavami na različnih področjih in z njihovo različno intenzivnostjo. Posledično se države v zvezi niso uspele dogovoriti, na katera področja bi se še osredotočile in kaj točno bi zahtevale, da pri tem ne bi izključile določenih držav oziroma se preveč osredotočile na probleme le določenih (Jackson 1996). Zato je njeno delovanje ostalo tesno vezano na okoljsko politiko, pomembno vlogo je igrala tudi pri oblikovanju Kjotskega protokola.

Zveza še danes nima uradne ustanovne listine, ne stalnega proračuna ali sekretariata. Deluje po svojih načelih, ki niso uradno zapisana. Odločitve znotraj AOSIS so sprejete na osnovi posvetovanja in soglasja, znotraj OZN pa deluje prek diplomatskih misij svojih držav članic v New Yorku (Alliance of Small Island States 2009a).

Zvezo vodi njen predsedujoči. Prvi predsedujoči in hkrati ustanovitelj AOSIS je bil veleposlanik Robert Van Lierop iz države Vanuatu; zvezo je vodil med letoma 1991 in 1994 (Alliance of Small Island States 2009a). Svojo državo Vanuatu je v OZN predstavljal več kot desetletje in utrl prve odločne korake AOSIS na mednarodnem prizorišču (Jackson 1996). Sledili so mu veleposlanica Annette des Iles iz Trinidada in Tobaga (1994-1997), veleposlanik Samoe Tuiloma Neroni Slade (1997-2002), veleposlanik Jagdish Koonjul z Mauritiusa (2002-2005), veleposlanik Enele Sopoaga s Tuvaluja (2005-2005), veleposlanik Julian R. Hunte s Svete Lucije (2005-2006), veleposlanik Agnus Friday z Grenade (2006-2009), trenutno pa zvezo vodi veleposlanica Dessima Williams z Grenade (Alliance of Small Island States 2009a). Predsedujoči so vedno igrali pomembno vlogo pri delovanju zveze, njeni prepoznavnosti na mednarodnem prizorišču in uresničevanju njihovih ciljev⁷⁵ (Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific 2000).

AOSIS si je z leti pridobila pozornost mednarodne skupnosti predvsem zaradi svoje aktivnosti. Mednarodna skupnost namreč vsak dan opaža posledice podnebnih sprememb, s katerimi se

⁷⁴ Načela so podrobneje predstavljena v 4.3 poglavju.

⁷⁵ Za AOSIS je bil posebej pomemben njen prvi predsedujoči, veleposlanik Robert Van Lierop iz Vanuatuja, ki je zvezo vodil na pogajanjih za UNFCCC. Več o njegovih dosežkih je zapisano v 5.2 poglavju.

spopadajo države članice AOSIS. Njeno udejstvovanje uživa podporo in razumevanje tudi zaradi znanstvenih dokazov o resnosti podnebnih sprememb. Že takoj ob nastanku zveze so nekatere njene članice trdile, da bi morale imeti otoške države glavno vlogo pri oblikovanju in vodenju mednarodnih okoljskih pogajanj, saj prav one najbolj občutijo posledice podnebnih sprememb (Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific 2000).

4.3 Načela delovanja, strategije in cilji AOSIS

Države članice AOSIS imajo različno kulturno dediščino, govorijo različne jezike in imajo različno gospodarsko moč, okoljska ranljivost pa predstavlja njihovo skupno točko, s katero so povezana tudi načela njihovega delovanja (Jackson 1996).

Zveza deluje na osnovi šestih glavnih načel, ki se glasijo:

1. Načelo preventivne akcije, ki se nanaša na dejstvo, da je boljše podnebne spremembe preprečiti, kot se spopadati z njihovimi posledicami.
2. Načelo preventive, ki trdi, da je za onesnaženje kriv tisti, ki zagovarja in izvaja dejanje, ki privede do onesnaženja, kljub temu da ga je znanstvena skupnost predhodno označila za škodljivega.
3. Načelo onesnaževalec plača in načelo odgovornosti države, ki predstavlja najstarejše in najbolj razširjeno načelo mednarodne okoljske etike. Trdi, da morajo tisti, katerih dejanja povzročijo škodo drugim, za posledice svojih dejanj tudi odgovarjati. 21. člen Stockholmske deklaracije izpostavlja okoljsko škodo, storjeno drugim državam ali na področjih, ki gredo prek meja nacionalne zakonodaje.
4. Dolžnost vseh držav, da sodelujejo v boju za boljše okolje.
5. Načelo enakosti držav, v smislu enake vloge držav v mednarodni skupnosti in enakih kriterijev, po katerih se jih obravnava.
6. Načelo skupne, vendar različne odgovornosti, ki potrjuje, da se morajo vse države spopadati z okoljskimi problemi, vendar so nekatere države gospodarsko bolj razvite, zato lahko nosijo večje breme v boju za zaščito okolja (Alliance of Small Island States 2009b).

Načela, ki jih uporablja zveza, izhajajo iz splošnih načel okoljske etike. Sistem etike je niz načel, ki naslavlja obnašanje akterjev na določenem področju. Načela mednarodne okoljske etike niso jasno izražena in kodificirana v enem samem tekstu. Univerzalna deklaracija ali listina mednarodne

okoljske etike, ki bi jo mednarodna skupnost smatrala kot obvezujočo, ne obstaja. Zato so poudarjena etična načela, ki jih vsebujejo trije ključni dokumenti: Stockholmska deklaracija iz leta 1972, Svetovna listina o naravi iz leta 1982 in Deklaracija iz Ria o okolju in razvoju iz leta 1992. Načela pa bi najbolje opisali kot norme družbenega obnašanja, ki niso niti pravno formalne niti podprte z odločno politično obvezo, vendar imajo viden vpliv na način obravnavanja sodobnih tem⁷⁶ (Young 2001, 164).

V skladu s šestimi načeli delovanja je AOSIS predlagala tudi poseben okoljski načrt, ki ga je uporabila pri pogajanjih za UNFCCC. Ta nagovarja predvsem industrijsko razvite države, ki lahko največ prispevajo k rešitvi okoljskih problemov. Zveza predlaga:

1. takojšnje in občutno zmanjšanje izpustov CO₂ in ostalih toplogrednih plinov s strani industrijsko razvitih držav;
2. takojšnjo preventivno akcijo, saj mora mednarodna skupnost, kljub nekaterim znanstvenim nejasnostim, začeti delovati takoj, da bi zaustavila globalno segrevanje;
3. nov in primeren mehanizem investiranja, ki bo prepoznal potrebe malih nizkoležečih in obalnih držav, med katerimi je mnogo takih, katerih obstoj je zaradi podnebnih sprememb ogrožen;
4. hiter in nepristranski prenos okolju prijazne tehnologije iz razvitih držav v države v razvoju;
5. skladno z načelom onesnaževalec plača bi morale razvite države plačati prispevek državam v razvoju, s katerimi bi te lažje odpravljale posledice podnebnih sprememb;
6. obvezo po varčevanju z energijo in zavezanost k razvoju alternativnih virov energije (Laban 1991).

Mary Jo Larson trdi, da se AOSIS pri svojem delovanju sooča s tremi pomembnimi izzivi. Prvi izziv ima simbolni pomen. Zveza si namreč prizadeva za vzpostavitev globalnega razumevanja resnosti podnebnih sprememb. Spremeniti želi mišljenje držav v mednarodni skupnosti, ki nasprotujejo obvezam na okoljskem področju in se znanstvenim dokazom o podnebnih spremembah zoperstavljajo z njim nasprotujočimi. Drugi izziv ima družbeni pomen. Države, zbrane v zvezi, so navadno geografsko izolirane, tako da delujejo na obrobju mednarodnega odločanja. Manjka jim političnih mehanizmov za upor državam, ki se ne menijo za dogovorjene ukrepe o zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Tretji izziv predstavlja materialno plat. Državam članicam

⁷⁶ Vpliv načel na obravnavanje sodobnih tem lahko razložimo na primeru načela skupne, vendar različne odgovornosti. Kjotski protokol države deli na razvite države in države v razvoju. Skupini imata predpisane različne obveznosti. Razvite države imajo količinsko obvezo glede zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov v ozračje, medtem ko države v razvoju teh obveznosti nimajo. Slednje naj bi prejemale denarno pomoč od razvitih držav in pripravljale svoje cilje za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v prihodnosti (Žitko 2009).

AOSIS primanjkuje tehničnih in finančnih sredstev za boj proti posledicam podnebnih sprememb (Larson 2005, 3-4).

Skladno z izzivi si je AOSIS zastavila tudi strateške cilje. Njen strateški cilj simbolnega pomena je povečati splošno zavedanje držav v mednarodni skupnosti o resnosti okoljskih problemov. AOSIS trdi, da morajo udeleženske v pogajanjih imeti dovolj znanja o temi na dnevnem redu. Meni, da morajo imeti vse države enake možnosti dostopa do znanstvenih izsledkov, zavedati pa se je potrebno, da imajo države različne potrebe in zmožnosti in da morajo tudi najmanj razvite države imeti možnost razviti svoj raziskovalni sistem. Med cilje družbenega izziva sodi doseganje enakovrednejšega ravnotežja moči, ki bo tudi malim državam zagotovil pomemben vpliv na sprejemanje dogovorov, s katerim bi izboljšali kakovost podnebja. Končno pod materialne cilje sodi enakopravna izmenjava materialnih virov med razvitimi državami in državami v razvoju (Larson 2005, 7-9).

Mary Jo Larson je glede na dokumente OZN, stališča držav in izjave ekspertov opredelila tudi tri strategije, ki jih voditelji malih otoških držav uporabljajo pri svojem delovanju znotraj sistema OZN. Te so preprečitev, transformacija in upravljanje. Preprečitev se nanaša na ohranjanje okolja in preprečevanje večje škode. V skladu s tem si države članice AOSIS prizadevajo dvigniti zavedanje ljudi o okoljskih temah, povečati podporo načelu preventive in zagovarjajo pravično in nepristransko investiranje v trajnostni razvoj. Transformacija se nanaša na spremembo družbenih odnosov. Pri tem se AOSIS poslužuje strategije povezovanja v zveze in iskanja zaveznikov, ki ji omogočijo pridobiti vodilno vlogo znotraj odločevalskih teles ter izkoriščajo proceduralna pravila v svojo korist. Med upravljanje pa sodijo postavljanje avtoritete in odgovornosti, smotrna poraba denarnih sredstev, izpolnjevanje nalog v dogovorjenem času ter postavljanje sposobnih ljudi na odgovorna delovna mesta (Larson 2005, 8-9).

5 AOSIS in njen vpliv na oblikovanje mednarodne okoljske politike

Generalna skupščina OZN je začela v svojih resolucijah dve leti pred nastankom AOSIS omenjati tudi dvigovanje morske gladine kot nevarno posledico podnebnih sprememb. 6. decembra leta 1988 je Generalna skupščina OZN na svojem 70. plenarnem zasedanju sprejela resolucijo A/RES/43/53 o zaščiti okolja za sedanje in prihodnje generacije⁷⁷, s katero je opozorila, da človekova dejavnost škodi okolju. Kot eno izmed posledic globalnega segrevanja je omenila tudi dvigovanje morske gladine (Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/43/53 o zaščiti okolja za sedanje in prihodnje generacije 1988).

22. decembra 1989 je Generalna skupščina OZN na svojem 85. plenarnem zasedanju sprejela resolucijo A/RES/44/206⁷⁸, s katero je mednarodno skupnost ponovno opozorila na možne posledice dvigovanja morske gladine za male otoke in nizkoležeča obalna območja. Poleg tega je pozvala k nadaljnjemu znanstvenemu raziskovanju in pohvalila delo UNEP-a, WMO-ja in IPCC-ja, ki se trudijo ugotoviti resnične posledice podnebnih sprememb in na to opozarjajo širšo javnost. S to resolucijo je Generalna skupščina OZN pohvalila vedno večjo pozornost, ki jo mednarodna skupnost namenja problemu podnebnih sprememb in jo pozvala k zagotovitvi ustrezne pomoči, s katero bi se ogroženim državam uspelo ubraniti pred posledicami podnebnih sprememb. Posebej ogrožene države so dobile tudi posebno zagotovilo, da bo njihova ogroženost upoštevana pri oblikovanju konvencije o podnebnih spremembah leta 1992 (Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/44/206, Možne posledice dvigovanja morske gladine na otoke in nizkoležeča obalna območja 1989).

Zavedanje mednarodne skupnosti o resničnosti podnebnih sprememb in sprejete resolucije s tega področja niso spodbudile zadostne aktivnosti posameznih držav. Države članice zveze AOSIS pa so takoj po svojem nastanku pričele z aktivnim delovanjem v Generalni skupščini OZN. Pričele so podajati svoje predloge in mnenja ter skušale vplivati na končna besedila okoljskih dokumentov (Chasek 2005, 20).

Že na pogajanjih za končno besedilo dokumenta Agenda 21 na konferenci v Rio de Janeiru leta 1992 so si prizadevale, da bi postala njihova okoljska ranljivost posebej prepoznana znotraj

⁷⁷ Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/43/53 o zaščiti okolja za sedanje in prihodnje generacije - *Resolution of General Assembly A/RES/43/53 on the Protection of global climate for present and future generations of mankind*, sprejeta na 70. plenarnem zasedanju Generalne skupščine OZN, 6. decembra 1988. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r053.htm>.

⁷⁸ Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/44/206, Možne posledice dvigovanja morske gladine na otoke in nizkoležeča obalna območja - *General Assembly Resolution A/RES/44/206, Possible adverse effects of sea-level rise on islands and coastal areas, particularly low-lying coastal areas*, sprejeta 22. decembra 1989 na 85. plenarnem zasedanju Generalne skupščine OZN. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r206.htm>.

mednarodne skupnosti. Uspešno so izpogajale vključitev programa o zaščiti oceanov, vseh vrst morij in obalnih predelov malih otoških držav v 17. poglavje Agende 21. To poglavje je tudi nakazalo potrebo po sklicu Globalne konference o trajnostnem razvoju malih otoških držav, na kar se je odzvala Generalna skupščina OZN z resolucijo 47/189⁷⁹. Konferenca je potekala od 25. aprila do 6. maja 1994 na otoku Barbados⁸⁰ (Chasek 2005, 22). Na njej so države, povezane v zvezo SIDS, sprejele Barbadoški akcijski načrt⁸¹, politični dokument, ki zajema gospodarske, družbene in okoljske poglede na trajnostni razvoj in služi kot osnova za delovanje vseh držav članic AOSIS. Dokument obsega osnovna načela delovanja kot tudi specifične akcije za doseg trajnostnega razvoja, ki jih morajo male otoške države izvesti na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni (Small Island Developing States 2004). V njem je zapisano, da je preživetje malih otoških držav odvisno od njihovih naravnih virov in zgodovinske dediščine, ki so se znašli v veliki nevarnosti. Pri njihovem reševanju jim lahko pomaga trajnostni razvoj. Načrt namenja veliko pozornost okoljski ranljivosti otokov in njihovemu prizadevanju za ublažitev posledic podnebnih sprememb. Poleg tega načrt pohvali trud nevladnih organizacij, ki malim otoškim državam pomagajo pri reševanju njihovih problemov in skrbijo za večjo ozaveščenost ljudi o podnebnih spremembah. V Barbadoškem akcijskem načrtu so države nadalje zapisale cilje, ki jih želijo doseči. S posebnimi programi želijo doseči trajnostni razvoj, vendar pri tem ne želijo škodovati okolju. Pri tem naj bi jim pomagale mednarodne organizacije, ki bodo poskrbele za izmenjavo tehnologije med razvitimi državami in državami v razvoju, okrepitev institucij in zmožnosti malih otoških držav, celotna mednarodna skupnost pa naj bi jim pomagala do uresničitve njihovih ciljev (United Nations General Assembly 1994).

Deset let po sprejetju Barbadoškega akcijskega načrta so se države članice AOSIS ponovno zbrale in preverile uspešnost njegovega uresničevanja. Pred tem srečanjem so izvedle tri regionalna in dve medregionalni pripravljalni srečanja, zapisnike teh srečanj so objavili in tako z njimi seznanili celotno mednarodno skupnost. Prvo srečanje je potekalo od 4. do 8. avgusta 2003, na njem

⁷⁹ Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/47/189 o Sklicu globalne konference o trajnostnem razvoju malih otoških držav - *Resolution adopted by the General Assembly 47/189 on the convening of the Global conference on the sustainable development of small island developing states*, sprejeta 22. decembra 1992 na 47. zasedanju Generalne skupščine OZN. Dostopna prek: <http://un-documents.net/a47r189.htm>.

⁸⁰ Globalne konference o trajnostnem razvoju malih otoških držav se je udeležilo 125 predstavnikov držav, od tega 46 predstavnikov malih otoških držav ali ozemelj. Namen konference je bil iskanje odgovorov na vprašanje, kako naj se male otoške države spopadejo z izzivi, s katerimi se soočajo. Med te izzive sodijo tudi slabšanje okolja, podnebne spremembe, pretirano izkoriščanje morskih virov, onesnaženje zemlje, pomanjkanje pitne vode, naravne nesreče, razvoj človeških virov in ureditev področja turizma. Spopadanje s temi izzivi jim otežujejo maloštevilno prebivalstvo, odvisnost od mednarodne trgovine, visoki stroški prevoza in komunikacijskega sistema in drage administrativne storitve (United Nations Environmental Programme 2009).

⁸¹ Barbadoški akcijski načrt - *Barbados Programme of Action*, sprejet 6. maja 1994 na Globalni konferenci o trajnostnem razvoju malih otoških držav v razvoju na otoku Barbados. Dostopen prek: <http://www.sidsnet.org/docshare/other/BPOA.pdf>.

so ugotovili, da Barbadoški akcijski načrt globalno ni bil dobro uresničen. Zadovoljivo so ga uresničili le tihomorski otoki (Small Island Developing States 2003). Vendar AOSIS glede njegovega izvajanja vseeno prejema pohvale in priznanja drugih držav in mednarodnih organizacij. OZN je celo poročala, da je AOSIS naredila veliko pri njegovem izpolnjevanju in izjemno delo pri prepričevanju mednarodne skupnosti, naj začne izvajati nujne ukrepe za zaustavitev podnebnih sprememb (Our Planet 1999).

5.1 Načini vplivanja AOSIS znotraj in izven sistema OZN

5.1.1 Srečanja predstavnikov držav članic in oblikovanje javnega mnenja kot priprava na delovanje znotraj sistema OZN

Predstavniki držav članic AOSIS se srečujejo na posebnih srečanjih zveze, ki služijo kot priprava na kasnejša pogajanja v Generalni skupščini OZN. Na srečanjih razpravljajo o aktualnih okoljskih temah, ugotavljajo, kateri problemi na okoljskem področju so zanje najpomembnejši, oblikujejo skupna stališča, iščejo možne rešitve svojih problemov ter se dogovarjajo o obvezah za države, ki jih bodo v procesu pogajanj za nov dokument znotraj Generalne skupščine OZN zagovarjali. Na svoja srečanja vsakokrat povabijo tudi strokovnjake in ugledne goste z okoljskega področja, predstavnike razvitih držav in mednarodnih okoljskih organizacij. Njihova srečanja in sledeče tiskovne konference služijo tudi kot opozorilo mednarodni skupnosti na določene teme in klic na pomoč. Srečanja zaznamujejo s posebnim poročilom, ki je posredovano generalnemu sekretarju OZN, predstavlja uraden dokument in postane dostopen vsem državam članicam OZN.

Države članice na svojih srečanjih razpravljajo o temah, ki jih v času srečanja vidijo kot najpomembnejše. Največkrat se na dnevnem redu znajdejo trajnostni razvoj in ovire, ki preprečujejo njegovo doseganje ter podnebne spremembe in njihove posledice. Na svojih srečanjih izražajo zaskrbljenost nad napredovanjem podnebnih sprememb in njihovimi posledicami, poleg tega opozarjajo na neprimernost sistema za opozarjanje na prihod naravnih nesreč. Nobeno srečanje pa ne mine brez opozarjanja na nezadostno finančno pomoč, ki jim jo namenjajo razvite države mednarodne skupnosti za boj proti podnebnim spremembam. Pred podnebno konferenco v Københavnu pa so države članice zveze na svojih srečanjih obravnavale pomembnost zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov v ozračje in skušale prepričati razvite države, da je to edini način zaustavitve podnebnih sprememb. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj primerov srečanj AOSIS.

Srečanje AOSIS je potekalo 25. septembra leta 1999 na sedežu OZN v New Yorku. Poleg veleposlanikov držav članic AOSIS pri OZN so se ga udeležili tudi predstavniki regionalnih in mednarodnih okoljskih organizacij ter predstavniki specializiranih agencij OZN. Na srečanju so države članice AOSIS poudarile pomembnost trajnostnega razvoja in Barbadoškega akcijskega načrta ter opisale težave, s katerimi se srečujejo pri njegovem uresničevanju. Izpostavile so pomanjkanje mednarodne finančne pomoči, zaradi česar ne morejo pričeti z izvajanjem 300 lastnih projektov, s katerimi bi se približale uresničevanju trajnostnega razvoja. Ti projekti se nanašajo na področja obnovljivih virov energije, turizma, kmetijstva, ribištva, preskrbe s pitno vodo in ohranjanja naravne raznovrstnosti. Razpravljale so tudi o podnebnih spremembah, ki jim posvečajo največ pozornosti, saj njihove posledice ogrožajo dosego trajnostnega razvoja na otokih. Kjotski protokol so opisale kot prvi korak v smeri preprečevanja podnebnih sprememb in izrazile nezadovoljstvo, ker so ga do srečanja podpisale le male otoške države. Nadalje so države članice AOSIS opozorile na nevarnosti naravnih nesreč, s katerimi se soočajo, in pozvale mednarodno skupnost, naj sprejme nekatere nujne ukrepe na področju okolja. Izrazile so željo po razvoju ustreznega in učinkovitega sistema za preprečevanje, lajšanje in odpravljanje naravnih nesreč. Ta mora vsebovati tudi napravo za napovedovanje prihoda naravnih nesreč, tako da se države uspejo nanje ustrezno pripraviti. Na koncu so države članice izrazile zadovoljstvo z delovanjem zveze in si obljubile, da se bodo za uspešno sodelovanje trudile tudi v prihodnosti (Alliance of Small Island States 1999).

1. septembra 2002 je AOSIS na svetovnem srečanju o trajnostnem razvoju v Johannesburgu⁸² pohvalila mednarodno skupnost in njeno podporo, ki ji jo namenja na področju trajnostnega razvoja in podnebnih sprememb. Hkrati je poudarila, da moralna podpora ne zadostuje, male otoške države bi namreč potrebovale večjo finančno podporo. Države članice SIDS so leta 2002 same financirale skoraj 70 odstotkov vseh projektov, ki so jim pomagali dosegati trajnostni razvoj in lajšati posledice podnebnih sprememb. Predstavniki držav so na srečanju našli prednostne teme AOSIS. Te so bile ranljivost malih otoških držav, pridobivanje sredstev za odpravljanje posledic podnebnih sprememb, dvigovanje morske gladine, energija za dosego trajnostnega razvoja, turizem, trgovina in uresničevanje Barbadoškega akcijskega načrta. Na koncu srečanja so predstavniki držav članic AOSIS potrdili, da bodo na področju okolja in trajnostnega razvoja sodelovali tudi v prihodnosti (Alliance of Small Island States 2002).

⁸² Predstavniki zveze AOSIS so se srečali na srečanju zveze v sklopu Svetovnega srečanja o trajnostnem razvoju, ki je potekalo od 26. avgusta do 4. septembra 2002 v Johannesburgu. Srečanja AOSIS so se udeležili predstavniki držav članic AOSIS, opazovalci OZN in SIDS ter nekaterih mednarodnih nevladnih organizacij (Alliance of Small Island States 2002).

Peto uradno srečanje AOSIS je potekalo 12. januarja 2005 na Mauritiusu. Na začetku srečanja so se sodelujoči spomnili žrtev potresa, ki se je zgodil na območju Indijskega oceana, 26. decembra 2004, in žrtev cikona, ki je leta 2004 pustošil po Karibih. Države članice AOSIS so pozvale mednarodno skupnost, naj jim nameni finančno pomoč, s katero bodo lažje odpravile posledice teh dveh naravnih nesreč. Naslednjo točko na dnevnem redu je predstavljal trajnostni razvoj, pri čemer so predstavniki držav prepoznali revščino kot enega izmed glavnih dejavnikov, ki onemogoča dosego trajnostnega razvoja. Izrazili so zaskrbljenost nad dejstvom, da se je gospodarska in okoljska ranljivost malih otoških držav od sprejetja Barbadoškega akcijskega načrta še povečala. Poleg tega se je za 50 odstotkov zmanjšala uradna razvojna pomoč razvitih držav, prav tako so se zmanjšale tuje neposredne investicije v male otoške države. Izrazili so tudi zaskrbljenost nad vedno intenzivnejšimi posledicami podnebnih sprememb, ki se kažejo v dvigovanju morske gladine, številnih sušnih dneh in ekstremih vremenskih pojavih, kot so cikloni. Ponovno so pozvali mednarodno skupnost, naj jim pomaga razviti sistem za zgodnje opozarjanje na ekstremne vremenske pojave. Pozvali so vse države, ki še niso podpisale Kjotskega protokola, naj to storijo čim prej. Tiste, ki so ga že podpisale, pa naj si bolj prizadevanje za upoštevanje njegovih določil. Petega uradnega srečanja AOSIS se je udeležil tudi takratni generalni sekretar OZN, Kofi Annan, ki je potrdil, da se zaveda resnosti njihovih opozoril in jim obljubil, da bodo ugotovitve tega srečanja upoštevane pri pregledovanju uspešnosti milenijskih ciljev, kar se je uresničilo na srečanju leta 2005⁸³ (Alliance of Small Island States 2005a).

6. novembra 2008 so se države članice AOSIS zbrale v Singapurju, da bi se pripravile na 14. konferenco strank pogodbenic Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja (*Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change - COP UNFCCC*), ki je potekal decembra v Poznanu na Poljskem. Namen srečanja je bil pozvati razvite države, naj se odločijo za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje in pri tem prevzamejo vodilno vlogo, s čimer bi postale zgled državam v razvoju. Finančna kriza po njihovem mnenju ne bi smela vplivati na mednarodno aktivnost glede zaustavitve podnebnih sprememb. Na koncu so ponovno izrazile zadovoljstvo z delovanjem zveze in se zavezale k oblikovanju skupnih stališč, ki jih bodo zagovarjale v Poznanu in leta 2009 v Københavnu (Xinhua News Agency 2008).

Zveza prireja tudi tiskovne konference, na katerih javnost seznanja s svojimi problemi in dosežki. Na ta način vpliva na medije, ki nato vršijo pritisk na voditelje držav, naj naredijo več na

⁸³ Leta 2000 je 189 voditeljev in vlad držav članic OZN sprejelo Milenijsko deklaracijo in Milenijske razvojne cilje. Deklaracija predstavlja plod sodelovanja med bogatimi in revnimi državami v boju proti skrajni revščini in za doseganje dostojnejšega življenja milijonov ljudi po svetu. Deklaracija vsebuje osem ciljev, in sicer izkoreniniti skrajno revščino in lakoto, zagotoviti osnovno izobrazbo vsem ljudem na svetu, izenačitev spolov, zmanjšanje smrtnosti otrok, izboljšanje zdravja mater, boj proti boleznim HIV/AIDS, malariji in drugim, zagotoviti trajnostni razvoj okolja in razviti globalno partnerstvo za razvoj (UNICEF 2004).

okoljskem področju. Tak primer predstavlja tiskovna konferenca, ki je potekala 12. februarja 2008 v New Yorku na sedežu OZN pod naslovom Mali otoki, velike posledice. Na njej so predstavniki zveze, takratni predsedujoči zveze in veleposlanik Grenade pri OZN, Agnus Friday, in veleposlanika Salomonovih in Zelenortskih otokov pri OZN, prisotnim predstavili probleme posameznih držav članic zveze. Pojasnili so, da je zveza v času svojega nastanka le spodbujala razpravljanje o podnebnih spremembah, 20 let kasneje pa zahteva aktivno delovanje mednarodne skupnosti. Friday je izpostavil nekatere primere, ki jasno kažejo, da male otoške države že trpijo za posledicami podnebnih sprememb⁸⁴. Poudaril je, da AOSIS uživa široko podporo, saj so se na njeno stran postavili Evropska komisija, Sklad Združenih narodov in Prijatelji podnebnih sprememb⁸⁵. Grška vlada pa je zvezi nakazala 1 milijon evrov za izvajanje svoje dejavnosti do podnebne konference v Köbenhavnu 2009. Javnost so seznanili s terminom okoljskih beguncev, ki se je pojavil, ko so morali ljudi z manjših otokov države Salomonovi otoki preseliti na večje. Poudarili so pomen razvoja obnovljive energije, otoke pa predlagali za nekakšne laboratorije, kjer bi jo razvijali. Poleg tega so pozvali OZN, da se mora še bolj truditi in opozarjati svoje članice na težave AOSIS, ji priskrbeti ustrezne materialne in finančne vire in prepričati države, da se namesto za kompromise raje odločajo za obveze (United Nations Department of Public Information 2008).

Tiskovno konferenco je AOSIS organizirala tudi 10. julija 2009. Ta je služila kot odgovor na izjavo Ekonomskega foruma, ki je trdil, da se temperatura zraka ne sme zvišati za več kot 2° C glede na predindustrijsko dobo. Izjavo je na tiskovni konferenci podala veleposlanica Grenade pri OZN in trenutna predsedujoča zvezi AOSIS, Dessima Williams, ki je pohvalila odločitev Ekonomskega foruma in pozvala najmočnejše države na svetu, naj jo upoštevajo. Hkrati je poudarila, da sta že 2° C za otoške države preveč in da morajo biti cilji držav specifični, merljivi in skladni z UNFCCC ter Kjotskim protokolom. Po mnenju AOSIS se temperatura zraka ne sme zvišati za več kot 1,5° C. Da bi to dosegli, morajo vse države določiti kratko- in srednjeročne cilje zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Williamsova je na tiskovni konferenci izrazila pomisleke, ali bo konferenca v Köbenhavnu potrdila 1,5° C kot zgornjo mejo segrevanja zraka. Vendar je poudarila, da je ta številka dosegljiva in temelji na znanstvenih ugotovitvah in napovedih za prihodnost razvoja podnebnih sprememb. Na koncu je pohvalila večjo pripravljenost ZDA na

⁸⁴ Grenado je leta 2008 opustošil ciklon, čeprav se po ocenah strokovnjakov nahaja na območju, kjer naj cikloni ne bi pustošili. Zaradi dvigovanja morske gladine je poseljenih le 210 od nekaj več kot 1900 maldivijskih otokov. Na otoku Hula Mali so zaščitili zgradbe in infrastrukturo, tako da naj bi bilo življenje na njem varno. Obnova otoka je stala več kot 100 milijonov ameriških dolarjev, še 14 otokov pa bi tako obnovo potrebovalo (United Nations Department of Public Information 2008).

⁸⁵ Prijatelji podnebnih sprememb so skupina 25 veleposlanikov pri OZN s celega sveta, ki se posebej zavedajo pomena podnebnih sprememb (United Nations Department of Public Information 2008).

pogajanja in izrazila upanje, da bodo prav one prevzele pobudo pri oblikovanju okoljske politike v prihodnosti (United Nations Department of Public Information 2009).

5.1.2 Delavnice kot vsebinska priprava na delovanje AOSIS znotraj sistema OZN

Posebne oblike srečanj držav članic AOSIS predstavljajo delavnice o podnebnih spremembah. Delavnice služijo izobraževanju o tematiki podnebnih sprememb, izmenjavi informacij med državami članicami AOSIS in strokovnjaki ter podajanju različnih pogledov na podnebne spremembe in odpravljanje njihovih posledic. Nekatere delavnice organizirajo države članice AOSIS same, na druge jih povabijo države, ki niso članice zveze, vendar si prav tako prizadevajo za boljše okolje in ustavitev podnebnih sprememb. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj primerov.

Med 14. in 16. julijem 1999 je na Marshallovih otokih potekala prva delavnica AOSIS z naslovom Podnebne spremembe in čista tehnologija, predvidena v Kjotskem protokolu⁸⁶. Sodelujoči so razpravljali o mehanizmu čistega razvoja, določenem v Kjotskem protokolu⁸⁷. Pri tem so ocenili možnosti njegove uresničitve in uporabe obnovljivih virov energije kot nujne za zaustavitev podnebnih sprememb. Na delavnici so sprejeli tudi Majuro izjavo o podnebnih spremembah⁸⁸ (Sustainable Developments 1999a). V njej so se sodelujoči na delavnici strinjali, da so tovrstne delavnice zelo pomembne za AOSIS, saj predstavnike njenih držav članic dodatno izobražujejo, povabljeni gostje pa lahko osebno vidijo primere posledic podnebnih sprememb. V izjavi je AOSIS pozvala mednarodno skupnost, naj poskrbi za prenos tehnologije iz razvitih držav v države v razvoju in naj nameni posebno pozornost otoškim državam in državam v razvoju, saj morajo te izboljšati svoje sposobnosti za boj proti podnebnim spremembam. Države članice AOSIS so se tudi zavezale, da bodo skupaj usmerjale donatorska sredstva in jih namenile projektom držav članic, ki želijo povečati njihovo sposobnost prilagajanja na podnebne spremembe (Majuro izjava o podnebnih spremembah 1999).

⁸⁶ Delavnico je organizirala AOSIS. Poleg predstavnikov njenih držav članic so se konference udeležili tudi strokovnjaki OZN in regionalnih okoljskih organizacij, predstavnik nevladne mednarodne okoljske organizacije in posebej povabljeni predstavniki držav Filipini, Mavretanija, ZDA, Velika Britanija, Avstralija, Norveška, Nova Zelandija in Švica. Te države so delavnico tudi podprle, bodisi finančno bodisi strokovno (Sustainable Developments 1999a).

⁸⁷ Mehanizem čistega razvoja predstavlja glavni mehanizem za premostitev razlik med razvitimi državami in državami v razvoju. Državam v razvoju omogoča doseganje trajnostnega razvoja. Razvitim državam pa omogoča zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje in s tem upoštevanje obvez, ki jim jih nalaga Kjotski protokol (Focus 2009).

⁸⁸ Majuro izjava o podnebnih spremembah - *Majuro Statement on Climate Change*, sprejeta 16. julija 1999 na Marshallovih otokih na delavnici AOSIS z naslovom Mehanizmi čiste tehnologije, predvideni v Kjotskem protokolu. Dostopno prek: <http://www.iisd.ca/sd/aosis/statement.htm>.

Delavnica AOSIS je potekala tudi med 15. in 19. januarjem 2001 v Nikoziji na Cipru⁸⁹. Financirale so jo novozelandska, norveška in švicarska vlada. Potekala je na temo podnebnih sprememb in energije ter je služila kot priprava na 9. zasedanje Komisije za trajnostni razvoj. Na delavnici se je zvrstilo več srečanj, na katerih so obravnavali različne teme, povezane z energijo. Na prvem srečanju so se sodelujoči izobraževali na področju obnovljivih virov energije in preučili, kateri otoki imajo za njihovo uporabo najmanj možnosti. Na drugem srečanju so sodelujoči ugotavljali, koliko energije male otoške države potrebujejo in koliko finančnih virov bi potrebovale za razvoj obnovljivih virov energije. Po njihovem mnenju so namreč še vedno preveč odvisne od nafte. Na tretjem srečanju so poudarili pomen ozaveščanja ljudi o obnovljivih virih energije in razglabljali o odvisnosti posameznih regij držav članic od energije⁹⁰. Na ostalih srečanjih pa so sodelujoči poudarili teme, kot so nezadostna dostopnost otoških držav do energije, slaba preskrba z energijo na podeželju, financiranje energetskega sektorja, učinkovitost energije, napredna fosilna in jedrska energija, prevoz, povezan z energijo, in mednarodno sodelovanje na tem področju (Intersectoral Platform on Small Island Developing States 2001).

Od 27. do 31. avgusta 2007 so se predstavniki držav članic AOSIS udeležili delavnice o izboljšanju določil, zapisanih v UNFCCC, ki je potekala na Dunaju. Na njej so se zbrale države pogodbenice UNFCCC, služila pa je pogovoru o dolgoročnem sodelovanju med državami pogodbenicami glede naslovitve podnebnih sprememb. Države pogodbenice UNFCCC so bile naprošene, naj podajo svoj pogled na podnebne spremembe v luči upoštevanja konvencije. Na delavnici so svoje ideje predstavile in nato izbirale, katere bi bile najboljše za učinkovit boj proti napredovanju podnebnih sprememb ter skušale doseči dogovor o nekaterih perečih temah, kot na primer financiranju. AOSIS je že pred srečanjem pripravila 15 strani dolg zapis pogleda na dano temo. Po njenem mnenju so dolgoročni cilji, ki jih mora mednarodna skupnost zasledovati, sledeči. Države pogodbenice UNFCCC morajo izvajati ambiciozna dejanja, usmerjena k zaščiti najbolj ranljivih držav pogodbenic konvencije, torej malih otoških držav. AOSIS v svojem zapisu poziva k takojšnji akciji, ki mora biti opazna v znižanju izpustov toplogrednih plinov po načelu skupne, vendar različne odgovornosti. Razvite države pa morajo biti obvezane pomagati državam v razvoju s finančnimi in materialnimi sredstvi, da slednje dosežejo zadane cilje, in poskrbeti za prenos tehnologije iz razvitih držav v države v razvoju. AOSIS tudi trdi, da se temperatura zraka

⁸⁹ Ciper je bil leta 2001 še član zveze AOSIS.

⁹⁰ Tihomorski otoki so še vedno preveč odvisni od fosilnih goriv. Za izvajanje svojih projektov potrebujejo stalen vir energije. Poleg tega imajo težave z zagotavljanjem energije na podeželju. Karibski otoki so odvisni od industrije, ki za svoje delovanje potrebuje veliko energije, in od turizma. O razvijanju obnovljivih virov energije tako razmišljajo le na Barbadosu, kjer ima skoraj vsaka stavba sončno ogrevanje vode (Intersectoral Platform on Small Island Developing States 2001).

dolgoročno lahko zviša za manj kot 2° C glede na predindustrijsko obdobje⁹¹. V nasprotnem primeru bo imelo segrevanje zraka uničujoče posledice za male otoške države. Posledično morajo države pogodbenice UNFCCC zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za 50-80 odstotkov do leta 2050 glede na leto 2000, da bi se ti ustalili pod 450 ppm. AOSIS je pozvala tudi k izvedbi študije o posledicah dviga povprečne temperature zraka za 2° C glede na predindustrijsko obdobje ter o stroških, ki bi jih male otoške države imele za prilagajanje na takšno situacijo. Za lajšanje posledic podnebnih sprememb morajo države porabiti 0,12 odstotkov svojega letnega BDP-ja. AOSIS je v svojem zapisu zahtevala tudi večjo dejavnost mednarodne skupnosti. Ta mora določiti strategijo zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov, saj do takrat tega še ni naredila. Male otoške države so prispevale majhen delež k celotnim izpustom toplogrednih plinov v ozračje, zato si zaslužijo, da mednarodna skupnost poskrbi zanje in jim zagotovi pitno vodo, ustrezno tehnologijo za razvoj kmetijstva in urejanja obalnih območij, premesti ogrožene prebivalstvene skupnosti na varna območja in uredi otoško infrastrukturo. Ustanovljen bi moral biti poseben sklad, v katerega bi denar prispevale razvite države⁹², zbrani denar pa bi bil namenjen prilagajanju malih otoških držav podnebnim spremembam. Poleg tega je potrebno izpogajati nov dogovor, ki bo nadgradil in ne nadomestil Kjotski protokol (Workshop on United Nations Framework Convention on Climate Change 2007).

5.1.3 Nagovori

Predstavniki držav zveze AOSIS na zasedanjih Generalne skupščine OZN nastopijo z nagovori; največkrat v imenu zveze spregovori njen predsedujoči. V nadaljevanju bom analizirala nekaj nagovorov in pri tem ugotavljala, katere teme omenjajo in na kakšen način skušajo govorci pritegniti pozornost mednarodne skupnosti. Ugotavljala bom tudi, kako se je njihov pristop spremenil v enajstih letih, od leta 1998 do 2009.

Za analizo bom uporabila naslednje nagovore: nagovor takratnega predsedujočega zvezi in veleposlanika Samoe pri OZN, Tuilome Neroni Slada, ki ga je podal na 53. rednem zasedanju Generalne skupščine OZN 29. septembra 1998⁹³; nagovor maldivijskega zunanjega ministra,

⁹¹ Že dvig temperature za 2° C bo imel pomembne posledice na življenje malih otoških držav. Povzročil bi namreč intenzivnejše beljenje koral in njihovo izginjanje, manjši kmetijski pridelek, številnejše in intenzivnejše ciklone, manjši dostop do pitne vode in hitrejšo dvigovanje morske gladine zaradi intenzivnejšega taljenja ledu (Workshop on United Nations Framework Convention on Climate Change 2007).

⁹² Višina denarnega prispevka v sklad bi bila odvisna od razmerja med količino izpustov toplogrednih plinov v ozračje in BDP indeksom določene države. Količina izpustov toplogrednih plinov določa odgovornost, BDP indeks pa plačilno sposobnost države (Workshop on United Nations Framework Convention on Climate Change 2007).

⁹³ Statement to the Fifty-third Session of the United Nations General Assembly. 1998. *Statement by HE Mr Tuiloma*

Abdulla Shadida, ki ga je podal na srečanju z generalnim sekretarjem 24. septembra 2007 na sedežu OZN v New Yorku⁹⁴; nagovora, ki sta ga predsednik Marshallovih otokov, Litokwa Tomeing, in predsednik Kiribatija, Anote Tong, podala 25. septembra 2008 na zasedanju Generalne skupščine OZN v podporo širjenju obravnavanih zadev Varnostnega sveta z okoljsko tematiko⁹⁵; in nagovor veleposlanika Marshallovih otokov, Phillipa H. Mullerja, ki ga je podal 3. junija 2009 v Generalni skupščini OZN v podporo sprejetju podnebne resolucije⁹⁶. Nagovori so nastali ob različnih dogodkih, vendar se v vseh pojavljajo nekatere skupne značilnosti.

Govorci so v vseh nagovorih izpostavili ranljivost in nemoč malih otoških držav. Leta 1998 je Slade v svojem nagovoru trdil, da sodijo države članice AOSIS med okoljsko najbolj ranljive države na svetu. Omenil je, da male otoške države že čutijo posledice podnebnih sprememb in naštel težave, s katerimi se zaradi njih srečujejo. Težave držav naraščajo, saj podnebne spremembe hitro napredujejo. Nemoč držav je utemeljil s pomanjkanjem finančnih in materialnih sredstev, saj države nimajo zadosti lastnih sredstev za ustrezno zavarovanje pred posledicami podnebnih sprememb. V nagovoru iz leta 2007 je Abdulla Shahid ranljivosti in nemoči otoških držav namenil še večji poudarek. Dejal je, da že najmanjša sprememba podnebja negativno vpliva na male otoške države. Težave malih otoških držav je ponazoril s primerom Maldivov. Osredotočil se je torej na en sam primer, s katerim je želel natančneje predstaviti posledice podnebnih sprememb v določeni državi in tako pri poslušalcih vzbuditi sočutje⁹⁷. V nagovoru iz leta 2008 je Litokwa Tomeing še bolj izpostavil ranljivost in nemoč otoških držav. Izrazil je mnenje, da je tematika podnebnih

Neroni Slade permanent representative of Samoa to the United Nations to the fifty-third session of the United Nations General Assembly; 29. september 1998.

⁹⁴ Permanent Mission of the Republic of Maldives to the United Nations. 2004. *Speech by His Excellency Abdulla Shahid, Minister of the Foreign Affairs of the republic of Maldives to the United Nations, on 'The Future is in Our Hands: Addressing the Leadership Challenge of Climate Change*.

⁹⁵ Gronewold, Nathaniel. 2008. *Small Island States Push for Security Council Attention*. Na zasedanju Generalne skupščine OZN je AOSIS v svojem nagovoru napovedala predložitev resolucije, s katero je od Varnostnega sveta zahtevala uvrstitev problema podnebnih sprememb na njegov dnevni red in s tem njegovo izenačitev z ostalimi prednostnimi varnostnimi zadevami. 7. oktobra istega leta je zveza resolucijo tudi uradno predstavila, v njej pa opozorila na povezavo med podnebnimi spremembami in trajnostnim razvojem. Vprašanje razširitve obravnavanih tem Varnostnega sveta z okoljsko temo se je sicer pojavilo že 17. aprila 2007, ko je Velika Britanija v Varnostnem svetu organizirala enodnevno razpravo na temo podnebnih sprememb. Negativno so se odzvale države v razvoju s kritiko, da sodijo teme podnebnih sprememb med pristojnosti Generalne skupščine OZN in ne Varnostnega sveta. Na zasedanju Generalne skupščine OZN 26. septembra 2008 pa so predstavniki malih otoških držav trdili, da so podnebne spremembe povezane z varnostjo in samim obstojem malih otoških držav. Zanje predstavljajo tako pomembno temo, da je Varnostni svet najprimernejši organ za njihovo naslovitev (Gronewold 2008).

⁹⁶ Yokwe Online. 2009. *Marshall Islands Ambassador Speaks in Support of Climate Resolution*. 3. julija 2009 je v New Yorku potekalo plenarno zasedanje Generalne skupščine OZN, na katerem je bil osnutek resolucije, poimenovane Podnebje in njegove možne varnostne posledice, soglasno sprejet. Osnutek resolucije poziva relevantne organe OZN, naj okrepijo svoja prizadevanja za naslovitev varnostnih posledic podnebnih sprememb (Government of the Federal States of Micronesia 2009).

⁹⁷ Omenil je poplave, ki so Maldive prizadele v mesecih pred govorom. Poleg tega višanje temperature in kisanje oceanov, ki nastajata zaradi naraščanja koncentracije toplogrednih plinov v ozračju, uničujeta koralne grebene in negativno vplivata na ribištvo, turizem in gospodarski razvoj Maldivov (Permanent Mission of the Republic of Maldives to the United Nations 2007).

sprememb za male države pomembna tudi z varnostnega vidika, tako da mora o njej razpravljati Varnostni svet. Tudi Tomeing je dejal, da cikloni in dvigovanje morske gladine predstavljajo nevarnost za male otoške države. Naravne nesreče se bodo v prihodnosti dogajale še pogosteje, posledično pa bo stagniralo otoško gospodarsko, ki je v malih otoških državah neposredno povezano z okoljem. V nagovoru iz leta 2009 pa je Muller ranljivost in nemoč malih otoških držav povezal z njihovo pravico do uživanja temeljnih človekovih pravic in celo s pravico do preživetja. Ranljivost držav zveze AOSIS je s tem povzdignil na najvišjo možno raven.

V vsakem nagovoru so govorniki pohvalili mednarodno skupnost, saj sprejema spodbudne odločitve in malim otoškim državam nudi moralno podporo. Vendar so vedno tudi poudarili, da jim to ne zadostuje, saj ne pripomore k zaustavitvi podnebnih sprememb in lajšanju njihovih težav. Delo se namreč ocenjuje po dejanjih in rezultatih, ne po izrečenih obljubah. Leta 1998 je Slade pohvalil sprejetje UNFCCC in Kjotskega protokola, vendar je hkrati izrazil prepričanje, da ne bosta pripomogla k zadostnemu zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Države je pozval, naj sprejmejo natančnejše obveze in se jih držijo. Izrazil je tudi zaskrbljenost nad delovanjem industrijskega sektorja, ki podcenjuje ugotovitve znanstvenikov IPCC-ja o podnebnih spremembah in v javnih nastopih prepričuje ljudi, da problem podnebnih sprememb ni tako resen, kot ga predstavlja znanstvena skupnost. Leta 2007 je Shahid pohvalil besede, ki jih glede podnebnih sprememb izrekajo predstavniki drugih držav mednarodne skupnosti. Vendar je poudaril, da bodo le dejanja rešila male otoške države pred izginotjem z zemeljskega površja. Poudaril je pomen skupnega delovanja in upoštevanja štirih stebrov politike podnebnih sprememb - ublažitve, prilagoditve, prenosa tehnologije in financiranja. Tudi leta 2008 je Litokwa Tomeing izrazil navdušenje nad količino izrečenih besed in idej mednarodne skupnosti o ukrepih, ki bi ublažile podnebne spremembe, a je poudaril, da štejejo le dejanja. Posebej je poudaril, da malim otoškim državam primanjkuje finančnih sredstev za odpravljanje posledic podnebnih sprememb, pri čemer bi jim morale pomagati razvite države. Vedenje o nujnosti finančne pomoči obstaja že dolgo časa, vendar je bilo v tej smeri narejenega zelo malo. Je pa pozdravil pripravljenost generalnega sekretarja Ban Ki-moona, ki je malim otoškim državam obljubil pomoč⁹⁸. Muller pa je leta 2009 pohvalil države članice OZN, ki so skupaj oblikovale resolucijo, ki naslavlja podnebne spremembe v povezavi z varnostjo. Z njenim sprejetjem so dokazale, da ne podcenjujejo učinka podnebnih sprememb in tej temi namenjajo zadostno pozornost. Vendar je izrazil željo, da bi države članice OZN enako pozornost namenjale tudi povezavi med podnebnimi spremembami in trajnostnim razvojem.

⁹⁸ Septembra 2008 je Ban Ki-moon objavil novico, da bo ustanovljen poseben center za podnebne spremembe, ki bo omogočil malim otoškim državam popoln dostop do tehnične pomoči in sredstev OZN (Gronewold 2008).

Po kritiki mednarodne skupnosti zaradi pomanjkanja prehoda od besed k dejanjem govorci vedno izpostavijo ideje in aktivnost držav članic AOSIS. Tako je Slade leta 1998 le omenil, da se male otoške države trudijo, da bi se v pogovore o posledicah podnebnih sprememb vključile vse države članice OZN. Shahid je leta 2007 predlagal ukrepe, ki jih morajo države mednarodne skupnosti sprejeti, da bi zaustavile podnebne spremembe. S tem je nakazal, kakšno stališče bo AOSIS zavzela na pogajanjih za naslednji podnebni dokument⁹⁹. Napovedal je tudi, da bo AOSIS svoje predloge dopolnjevala in izpopolnjevala na posebni delavnici, ki je potekala novembra 2007 na Maldivih. Leta 2008 je Tomeing dejal, da si bo AOSIS močno prizadevala, da bi Varnostni svet sprejel predlog o uvrstitvi tematike podnebnih sprememb na svoj dnevni red. Dejal je tudi, da bo AOSIS še naprej opozarjala Generalno skupščino in Varnostni svet na svoje težave in tako spodbujala pogajanja v pravi smeri. Njegov nagovor je dopolnil predsednik Kiribatija, Anote Tong, ki je na primeru svoje države nazorno prikazal, kako morajo biti države članice AOSIS aktivne, da se lahko prilagodijo posledicam podnebnih sprememb¹⁰⁰. Muller pa je leta 2009 opozoril, da AOSIS sooblikuje mednarodne dokumente, ki določajo vedenje držav na okoljskem področju. Pobudo za spremembo resolucije, ki se nanaša na podnebne spremembe in varnost, so namreč dali prav mali tihomorski otoki, člani AOSIS. Nato pa je na primeru Marshallovih otokov pokazal, kako se male otoške države že borijo proti posledicam podnebnih sprememb¹⁰¹.

Pritisk na mednarodno skupnost govorci upravičijo z izsledki znanstvenih dognanj o napredovanju podnebnih sprememb. Tako je že Slade leta 1998 svoj nagovor osnoval na znanstvenih ugotovitvah. Uporabil je oceno IPCC-ja, da so se male otoške države najmanj sposobne

⁹⁹ Dejal je, da je AOSIS prepričana, da lahko le takojšnje občutno zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov zagotovi izboljšanje podnebja v prihodnosti. Vodilno vlogo pri tem morajo igrati razvite države. Poleg tega morajo pri uvajanju ukrepov za zmanjšanje izpustov te pomagati tudi državam v razvoju. Aneks I države UNFCCC se morajo obvezati, da bodo zmanjšale izpuste toplogrednih plinov za višji odstotek, kot ga določa Kjotski protokol. Ker pa se ozračje ne bo prenehalo segrevati takoj, ko bodo države zmanjšale izpuste, je potrebno razmišljati o učinkoviti prilagoditvi posledicam podnebnih sprememb. To pa bo mogoče le z ustanovitvijo posebnega sklada, iz katerega bi SIDS in ostale najmanj razvite države črpale finančna sredstva, pri čemer jih ne bi omejevali dolgotrajni birokratski postopki. Poleg vsega pa morajo države v razvoju spodbujati svoj gospodarski razvoj, investicije v čisto tehnologijo in večje sodelovanje med razvitimi državami in državami v razvoju na tem področju (Permanent Mission of the Republic of Maldives to the United Nations 2007).

¹⁰⁰ Tong je opozoril, da Kiribati nima zadosti finančnih virov, da bi zgradil zaščitne zidove, ki bi cel otok zaščitili pred poplavami. Poleg tega jim grozi, da se bo pitna voda kmalu pomešala z morsko in tako postala neprimerna za uživanje. Tong je dejal, da je Kiribati že razvil dolgoročno strategijo za primer popolne izgube ozemlja. Vlada je že organizirala izobraževanje svojih ljudi, s katerim jim hoče zagotoviti konkurenčnost na mednarodnem trgu dela. Izobraževanje se nanaša predvsem na standarde, ki veljajo v Avstraliji in Novi Zelandiji. S tema dvema državama Kiribati že sodeluje. Nova Zelandija namreč vsako leto izbere naključno število ljudi, ki se lahko v tej državi stalno naselijo (Gronewold 2008).

¹⁰¹ Marshallovi otoki se, kljub pomanjkanjem finančnih in materialnih sredstev, že dolgo časa borijo proti podnebnim spremembam in odpravljajo njihove posledice. Pri tem namenjajo največ pozornosti ohranitvi pitne vode in tradicionalnih rastlinskih vrst ter pridelkov, zaustavitvi obalne erozije in zadostni preskrbi s hrano. Prizadevajo si za razvoj obnovljivih virov energije, s katerimi bi zmanjšali izpuste toplogrednih plinov v ozračje. Iščejo tudi zunanje partnerje, s pomočjo katerih se jim bo uspelo uspešneje prilagoditi posledicam podnebnih sprememb (Yokwe Online 2009).

prilagoditi posledicam podnebnih sprememb. Znanstveni izsledki namreč dokazujejo, da so posledice podnebnih sprememb že občutne, kar potrjujejo tudi izkušnje držav po vsem svetu¹⁰². In prav to bi moralo biti, po njegovem mnenju, vodilo za oblikovanje novega dokumenta, ki bo nadgradil UNFCCC in Kjotski protokol. Zaključil je, da je potrebno izpuste toplogrednih plinov zmanjšati vsaj za 60 odstotkov glede na leto 1990, saj naj bi to številko omenjala tudi znanstvena skupnost. Slade se je v svojem nagovoru zavedal, da pri vsaki znanstveni ugotovitvi obstaja dvom, oziroma je ta nepopolna, vendar to ne sme biti izgovor za nedejavnost mednarodne skupnosti. Tudi Shahid je leta 2007 izpostavil znanstvene ugotovitve, oprl se je predvsem na najnovejše, četrto poročilo IPCC-ja iz leta 2007. V njem so namreč objavljeni zaključki, da so podnebne spremembe brez dvoma resničen pojav, da napredujejo in da na njihovo napredovanje vpliva človekova aktivnost. Povzel je tudi opozorilo IPCC-ja, da podnebne spremembe niso več le znanstvena teza, ampak predvsem težava ljudi. Spremembe ekosistema in naravne nesreče se bodo v prihodnosti namreč okrepile, tako v pogostosti pojavljanja kot intenzivnosti. Ugotovitve IPCC-ja je Shahid podkrepil z besedami, da tudi Sternovo poročilo¹⁰³ dokazuje, da je cena nedejavnosti višja kot cena prilagajanja in poskusa zaustavitve podnebnih sprememb. Tomeing v svojem nagovoru leta 2008 ni posebej izpostavil znanstvenih dokazov o podnebnih spremembah. Zato pa je Muller v nagovoru leta 2009 navedel zadnje znanstvene ugotovitve. Dejal je, da je koordinator IPCC-ja za področje dvigovanja morske gladine ocenil, da podatki, zapisani v četrtem ocenjevalnem poročilu iz leta 2007, podcenjujejo dejansko stanje. Zadnji podatki namreč nakazujejo, da naj bi taljenje ledenikov povzročilo dvig morske gladine za najmanj 4 metre. Kasneje je svojo trditev preklical in podal mnenje, da se bo morska gladina dvignila za največ 3 metre, vendar bi to še vedno povzročilo potop nekaterih otokov.

Govorci v svojih nagovorih izražajo tudi svoje frustracije zaradi stanja, v katerem se nahajajo otoki, in počasnosti delovanja mednarodne skupnosti. Poudarjajo, da imajo tudi države članice AOSIS pravico do obstoja in da poti nazaj ni. Pogosto omenjajo, da so države članice AOSIS prve, ki so jih podnebne spremembe prizadele, vendar bodo vse države mednarodne skupnosti doživele

¹⁰² Jugovzhodna Azija se je spopadala z uničujočimi požari, nepričakovane poplave so prizadele Kitajsko in Bangladeš, ameriška celina pa je doživela izredno vroče poletje (Slade 1998).

¹⁰³ Sternovo poročilo, katerega tema je ekonomika podnebnih sprememb, je bilo objavljeno 30. oktobra 2006 v Veliki Britaniji. Gre za poročilo sira Nicholasa Sterna, vodje Vladne ekonomske službe in nekdanjega glavnega ekonomista Svetovne banke. Gre za najbolj temeljito poročilo na tem področju do leta 2006. V njem Stern trdi, da je mogoče preprečiti najhujše posledice podnebnega segrevanja, vendar morajo vlade, gospodarstveniki in posamezniki pričeti takoj ukrepati. Stern trdi, da če mednarodna skupnost ne bo pravočasno ukrepala, bodo podnebne spremembe povzročile škodo svetovnemu gospodarstvu v višini 20 odstotkov BDP-ja letno ali več. Podnebne spremembe bodo najbolj prizadele države v razvoju, dom bo zaradi poplav in suš moralo zapustiti 200 milijonov ljudi. Gospodarske in družbene posledice podnebnih sprememb bodo podobne tistim, ki sta jih povzročili obe svetovni vojni in gospodarska depresija. Če pa bi v naslednjih deset do dvajset letih 1 odstotek svetovnega BDP-ja bil namenjen boju proti podnebnim spremembam, se je še mogoče izogniti katastrofi. Odgovornost za zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje pa morajo po njegovem mnenju nositi razvite države (OVE 2007).

podobno usodo. Zanikajo svojo krivdo za trenutno stanje in s prstom kažejo na razvite države. Pri tem nemalokrat tudi pretiravajo in skušajo v poslušalcih vzbuditi sočutje. Slade je v svojem nagovoru leta 1998 izjavil, da namenja iskreno zaskrbljenost in izraža svoja najgloblja čustva ljudem, ki so izgubili svoje domove in bližnje zaradi ciklona Georges, ki je leta 1998 pustošil po Karibih. Poudaril je, da je stanje na malih otoških državah zaradi podnebnih sprememb vsak dan slabše. Za trenutno stanje je obdolžil razvite države. Te morajo dati zgled drugim in začeti z zmanjševanjem izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Shahid je leta 2007 omenil, da še nikoli v zgodovini niso bili otoki tako poplavljeni, kot so bili poplavljeni nekaj mesecev pred njegovim nagovorom. In to nakazuje, kaj v prihodnosti čaka te prelepe otoke, kot jih je poimenoval. Poslušalce je želel prestrašiti z besedami, da so posledice podnebnih sprememb že opazne v najbolj ranljivih državah, kot so na primer Maldivi. Vendar bo kmalu v nevarnosti vsak narod, vsaka skupnost in vsaka soseska na tem planetu. Od zbranih na tej konferenci pa je odvisno, ali se bo napoved uresničila. Če groženj podnebnih sprememb ne bodo jemali resno, bodo narodi umirali, je še dodal. Mednarodno skupnost je na koncu pozval z besedami, da jih svet gleda in njihovi ljudje čakajo, tako da je čas, da se začnejo obnašati kot vodje in upravičijo zaupanje svojih ljudi. V nagovoru leta 2008 je Tomeing poudaril, da se male otoške države nahajajo v brezupnem položaju, saj, kot je dejal, ne morejo spremeniti višine ali dolžine svojih otokov. Lahko le čakajo na dan, ko jih bo morje poplavelo. V njegovem govoru je čutili frustracijo zaradi počasnosti poteka pogajanj in neuspešnega zbiranja denarja, s katerim bi se otoki lažje prilagodili podnebnim spremembam. Frustracijo je še podkrepil z izjavo, da se svet nikoli prej ni srečal z grožnjo izginotja nekega naroda v celoti. Ta je danes mogoča, saj nekaterim otokom grozi izbris z zemljevida sveta. Predsednik Kiribatija, Anote Tong, pa je že pozval Avstralijo in Novo Zelandijo, naj se pripravita na sprejem približno 100.000 njegovih prebivalcev, ki živijo na najnižje ležečih otokih. Dodal je, da svoje ljudi pripravlja na najhujši možni konec. Na konec obstoja njihove države. Muller pa je v svojem nagovoru iz leta 2009 izpostavil vprašanje preživetja. Dejal je namreč, da podnebne spremembe predstavljajo neposredno in resnično grožnjo njihovi suverenosti, osnovnim pravicam in svoboščinam otoških prebivalcev, ki jih zagotavlja Ustanovna listina OZN, in samemu preživetju. Tudi on je poudaril brezizhodnost položaja malih otoških držav. Dejal je, da svojih ljudi ne morejo preseliti na višje predele ali na drugi del otoka, saj prvih nimajo, drugi pa niso primerni za poselitev. Nadaljeval je, da prebivalci Marshallovih otokov molijo, da ne bi dosegli točke, ki ne bi dovoljevala povratka.

Nagovori so se od leta 1998 do 2009 spreminjali. V zgodnejšem obdobju so govorniki bolj poudarjali ranljivost malih otoških držav in so želeli zbrane z znanstvenimi dokazi prepričati, da je potrebno ukrepati. Nagovori iz zadnjih let pa so postali konkretni. Male otoške države so prešle

od splošnega opisovanja h konkretnim primerom in od prepričevanja ter poskusov po zbujanju sočutja do izražanja lastnih mnenj in zamisli. Tako ti nagovori vsebujejo več ostrine in več pozivanja mednarodne skupnosti, naj ukrepa. Posebej bi pri tem poudarila nagovor Abdulla Shahida iz leta 2007. Ta je namreč vključil vse zgoraj naštete elemente. Podal je znanstvene dokaze tako IPCC-ja kot Nicholasa Sterna in omenil nemoč in ranljivost malih otoških držav. Ni namenil veliko časa tarnanju nad usodo otokov, ampak je opozoril druge države mednarodne skupnosti, naj se pripravijo, saj bodo čez nekaj desetletij doživljale enako usodo. Opozorilo je bilo razumeti kot brezizhodnost položaja za vse države sveta. Velja namreč nenapisano pravilo, da so države bolj pripravljene ukrepati, če morajo reševati sebe in ne drugih. Shahid je tudi dejal, da male otoške države ne potrebujejo sočutja ostalih držav mednarodne skupnosti, ampak potrebujejo dejanja. Če zbrani voditelji ne bodo hitro ukrepali, bodo krivi za uničenje celotnega planeta. Nato je Shahid mednarodni skupnosti ponudil rešitev. Ta mora upoštevati predloge, ki jih je v nagovoru naštel, in okoljska grožnja se bo končala. V nagovoru je še vedno opaziti, da ga je podal predstavnik male in nerazvite države, saj za glavne akterje določa razvite države, vendar v njem ni zaslediti strahu malih otoških držav zaradi nagovarjanja velikih, ampak samozavest, optimizem in odločnost.

5.1.4 Zunanja podpora kot povečanje moči in samozavesti AOSIS

Delovanje zveze podpirajo različni akterji. Tako na primer generalni sekretarji OZN pomagajo ozaveščati svet o problemih, s katerimi se soočajo male otoške države. Leta 1998 je Kofi Annan v svojem letnem poročilu o delovanju organizacije v uvodu izpostavil dve glavni temi - vojne in naravne nesreče, ki so posledica podnebnih sprememb. Izrazil je zaskrbljenost, da se je kljub naraščanju števila naravnih nesreč in držav, ki potrebujejo finančno pomoč drugih držav mednarodne skupnosti, ta v zadnjih petih letih, po podatkih Mednarodne organizacije Rdečega križa, znižala za 40 odstotkov. Ocenil je, da se mednarodna skupnost neprimerno, predvsem pa prepočasi odziva na podnebno krizo. Ta bi morala poskrbeti za razvoj opozorilnega sistema, ki bi kratkoročno rešil največ življenj in privarčeval največ denarja. V poročilu je podal prepričanje, da je dolgoročno mogoče zaustaviti podnebne spremembe in odpravljati njihove posledice le s sodelovanjem med lokalnimi in državnimi vladami, znanstveno skupnostjo, strokovnjaki in mednarodnimi nevladnimi organizacijami¹⁰⁴ (United Nations General Assembly 1998). Od 11. do

¹⁰⁴ Annan je v svojem poročilu poudaril, da si je OZN vedno prizadevala za preprečevanje konfliktov in podnebnih sprememb ter odpravljanje njihovih posledic. Izrazil je prepričanje, da je na okoljskem področju potrebna učinkovita akcija, kar je podkrepil s primeri naravnih nesreč v letu 1998. V letu 1998 se je namreč zgodilo največ naravnih nesreč v zgodovini do takrat. Poplave in neurja so povzročile smrt na deset tisoč ljudi, milijoni so se morali preseliti. Hude

14. januarja 2005 je na Mauritiusu potekalo mednarodno srečanje, na katerem so predstavniki malih otoških držav ocenili uspešnost Barbadoškega akcijskega načrta. Sodelujoče je nagovoril tudi takratni generalni sekretar Kofi Annan. V svojem nagovoru se je dotaknil uničujočega ciklona, ki je območje Indijskega oceana prizadel konec decembra 2004¹⁰⁵. Opozoril je, da je potrebno osnovati globalni opozorilni sistem, ki bi opozarjal na prihod tovrstnih ciklonov, da se nesreča takih razsežnosti ne bo več ponovila. Izrazil je tudi svoje nezadovoljstvo z nedejavnostjo ostalega sveta na področju okolja in ugotovil, da bo cel svet v prihodnosti čutil enake posledice, kot jih že čutijo otoki (Annan 2005, 36-7).

Tudi sedanji generalni sekretar, Ban Ki-moon, poudarja pomen podnebnih sprememb in njihovih posledic. Marca 2007 je v nagovoru študentom poudaril, da predstavljajo podnebne spremembe enako grožnjo svetu kot vojne. Posebej je izpostavil odvisnost revnih in otoških držav ter držav v razvoju od zunanje finančne pomoči in opozoril, da le nekaj aktivnih držav ne zadostuje za uspeh (Osborne 2007). Leto 2009 je isti generalni sekretar imenoval za leto podnebnih sprememb, predvsem v upanju, da bodo države članice OZN decembra leta 2009 v Københavnu na Danskem sprejele dokument, ki bo vseboval učinkovite dogovore in obveze, ki bi nasledile tiste iz Kjotskega protokola (United Nations Radio 2009).

poplave so tistega leta prizadele Bangladeš, Indijo, Nepal in večino Vzhodne Azije. Dve tretjini Bangladeša sta bili več mesecev poplavljeni in milijoni ljudi so izgubili svoje domove. Več kot 3000 ljudi je umrlo v poplavah na Kitajskem, materialna škoda je bila ocenjena na 30 milijard ameriških dolarjev. Požari so pustili po gozdovih v Braziliji, Indoneziji in Sibiriji ter negativno vplivali na zdravje ljudi in lokalno gospodarstvo. Zaradi potresov je življenje izgubilo 50.000 ljudi po celem svetu. Na Karibih sta ciklona Georges in Mitch povzročila smrt 13.000 ljudi, pri čemer je bil Mitch najbolj intenziven in smrtonosen ciklon v Atlantskem oceanu v zadnjih 200 letih. Ciklon June je pustil po Indiji, primerljiv je bil z Mitchem in zahteval 10.000 življenj. Annan v svojem poročilu ni zanikal, da so se naravne nesreče dogajale skozi celotno zgodovino, vendar je človekova aktivnost privedla do pogostejših in intenzivnejših naravnih nesreč. Anan je celo zapisal, da bi jih bilo bolje imenovati nenaravne nesreče, saj je zanje v veliki meri postal odgovoren človek in ne narava. Naravne nesreče bolj prizadenejo ljudi v državah v razvoju, saj ti zaradi revščine in neurejenih razmer živijo na območjih, ki so bolj izpostavljena naravnim nesrečam. Kar 90 odstotkov žrtev naravnih nesreč iz leta 1998 je živelo v državah v razvoju. Annan je nato izpostavil še znanstvene meritve temperature zraka in navedel, da je 18 najtoplejših let od leta 1960 dalje, ko so pričeli izvajati meritve, nastopilo v zadnjih dveh desetletjih. Leto 1998 pa je bilo najtoplejše od vseh. V svojem poročilu se je dotaknil tudi finančne plati naravnih nesreč. Škoda, nastala zaradi naravnih nesreč, je leta 1960 znašala 52 milijard dolarjev, leta 1990 pa je narasla na 479 milijard dolarjev. Mednarodni skupnosti je svetoval, naj razvije ustrezne preventivne strategije, s katerimi bo mogoče napovedati naravne nesreče. S tem bi rešili veliko življenj in prihranili veliko denarja. Pohvalil pa je agencije OZN, ki se že ukvarjajo s preventivo. WMO, na primer, se ukvarja z napovedovanjem ciklonov in suše. V poročilu je podal lastne zamisli, kako je potrebno državam v razvoju in malim otoškim državam pomagati pri spopadanju s posledicami podnebnih sprememb. Določiti je potrebno strožja pravila glede dovoljenj za gradnjo hiš in način gradnje. Ker ljudje na določenih območjih živijo zato, ker si drugega ne morejo privoščiti in ne zato, ker bi si to sami izbrali, je potrebno poskrbeti za gospodarski razvoj držav, odpravo revščine in boljšo izobrazbo ljudi po vsem svetu (United Nations General Assembly 1998).

¹⁰⁵ Ciklon je povzročil potres z žariščem v bližini zahodne obale indonezijskega otoka Sumatra. Pri tem naj bi se sprostila energija 23.000 atomskih bomb, kakršne so padle na Hirošimo v 2. svetovni vojni. Potres je povzročil nastanek do 15 metrov visokih valov, ki so se razširili po Indijskem oceanu s hitrostjo, ki jo doseže potniško letalo. Ciklon je opustošil 11 držav na jugovzhodu Azije in terjal življenja 150.000 ljudi. Valovi so prepotovali 5000 kilometrov in zadeli obalo Afrike ter tudi tam terjali življenja. Načeloma pa se cikloni na tem območju zgodijo zelo redko (National Geographic News 2005).

Leta 2001 je bil z resolucijo Generalne skupščine OZN A/RES/56/227 ustanovljen urad visokega predstavnika za najmanj razvite kopenske države v razvoju in male otoške države. Z isto resolucijo je Generalna skupščina OZN naprosila vse države članice OZN, organe in agencije OZN ter druge pristojne organizacije, naj z njim sodelujejo in mu pomagajo. Naloge, ki jih visoki predstavnik opravlja, je predlagal generalni sekretar v 17. odstavku svojega poročila A/56/645¹⁰⁶. AOSIS od visokega predstavnika veliko pričakuje. Njegove naloge, povezane z malimi otoškimi državami, so namreč sledeče. Pomaga jim pri uresničevanju Barbadoškega akcijskega načrta, pridobiva mednarodno finančno in materialno pomoč, ki jim olajša dosego ciljev, zapisanih v Barbadoškem akcijskem načrtu, obvešča medije, znanstvenike in donatorje o stanju na otokih ter jim zagotavlja ustrezno svetovanje glede reševanja njihovih težav (UN-OHRLLS 2007a). Na uradni spletni strani visokega predstavnika so objavljena poročila in raziskave, ki opisujejo stanje v malih otoških državah. Vsaki dve leti, od leta 2005 dalje, objavi statistične podatke malih otoških držav. Leta 2009 je bila objavljena tudi študija o vplivu podnebja na razvojne zmožnosti malih otoških držav, v kateri so naštet potresi in cikloni, ki so se zgodili na malih otoških državah, analizirana je preskrba s pitno vodo, naravna raznovrstnost, stanje na obalnih predelih, opisano je delovanje kmetijstva in ribištva ter zdravje ljudi. Nato je predlagan način prilagoditve malih otoških držav posledicam podnebnih sprememb¹⁰⁷ (UN-OHRLLS 2009). Funkcijo visokega predstavnika za najmanj razvite kopenske države v razvoju in male otoške države je 6. julija 2007 prevzel Cheick Sidi Diarra iz Malija. Ta se je 4. septembra 2007 predstavil predstavnikom držav članic AOSIS na sedežu OZN v New Yorku, kjer so si obljubili dobro sodelovanje (UN-OHRLLS 2007b).

Zveza aktivno sodeluje tudi z nekaterimi državami in zvezami držav. Leta 2000 ji je pomoč in podporo v mestu Apia na Samoa obljubila Italija. AOSIS in Italija sta se strinjali, da so za reševanje

¹⁰⁶ Visoki predstavnik za najmanj razvite kopenske države v razvoju in male otoške države mora pomagati generalnemu sekretarju pri koordiniranju izvedbe in nadzora akcijskega načrta za najmanj razvite države sveta tako na državni kot regionalni in globalni ravni. Pomoč nudi tudi ECOSOC-u in Generalni skupščini OZN pri ocenjevanju razvoja teh držav in pri zbiranju podatkov za sestavo letnega poročila o uspešnosti izvajanja akcijskega načrta. Nadalje mora pomagati najmanj razvitim kopenskim državam v razvoju in malim otoškim državam pri iskanju mednarodne pomoči in sredstev za uspešno izvajanje akcijskega načrta, omogočati povezavo med njimi in državami donatoricami ter olajšati prenos finančnih sredstev v prve. Tem državam mora tudi zagotoviti potrebno svetovanje v smislu doseganja trajnostnega razvoja (UN-OHRLLS 2007a).

¹⁰⁷ V študiji je omenjeno, da se države AOSIS že same prilagajajo podnebnim spremembam na lokalni ravni. Tako je od ciklona Ivana leta 2004 dalje postalo polaganje betonskih kock na cinkove strehe ustaljena praksa na Jamajki. Na otoku Vanuatu so 100 ljudi iz vasi Lateu preselili na višje ležeče območje, saj je vas zaradi erozije in poplav postala neprimerna za poselitev. Preselitev v notranjost se je zgodila tudi na Kubi v mestu Playa Rosaria. Na Timorju so kmetje razvili nove vrste poljščin, ki bolje uspevajo v novih pogojih. V poročilu pa visoki predstavnik predlaga, kako naj male otoške države delujejo, da se bodo čim bolj uspešno prilagodile posledicam podnebnih sprememb. Predlaga, naj spodbujajo uporabo naprav za varčevanje z vodo, izbirajo naj rastlinje, ki ne potrebuje veliko vode, poskrbijo za zbiranje deževnice in njeno ustrezno shranjevanje. Visoki predstavnik se je obvezal, da bo pripravil podrobnejši načrt ravnanja s pitno vodo. Potrebno je narediti načrt izrabe kmetijskih površin in določiti področja, kjer je kmetijstvo prepovedano. Nemudoma pa je potrebno ugotoviti, katera dejanja ne pripomorejo k prilagoditvi podnebnim spremembam, in jih prenehati izvajati (UN-OHRLLS 2009, 24-37).

problemov potrebna tako multidisciplinarna kot mednarodna povezovanja, pogovarjali sta se tudi o sodelovanju njunih strokovnjakov. Sodelovanje sta si obljubili na področju raziskav o podnebnih spremembah, povečevanja zmožnosti prilagajanj podnebnim spremembam, preprečevanja posledic podnebnih sprememb in energije (Alliance of Small Island States 2000). EU je AOSIS obljubila povezavo, vzajemno sodelovanje in podporo. 6. septembra leta 2007 so se na srečanju, naslovljenem Podnebne spremembe: tukaj in zdaj! sešli predstavniki Evropske komisije, skupine Prijatelji podnebnih sprememb, UNEP-a in AOSIS v sodelovanju s Stony Brook šolo morskih in atmosferskih znanosti. Srečanje je potekalo na sedežu šole v New Yorku. Namen srečanja je bil povečati ozaveščenost držav o podnebnih spremembah in spodbuditi razpravo med udeleženci pred srečanjem z generalnim sekretarjem 24. septembra istega leta, na katerem so predstavniki držav članic OZN razpravljalo o nujnosti ustitve podnebnih sprememb. Poleg tega so se na srečanju države seznanile s cilji, ki jih bodo posamezne države zasledovale na srečanju za postkjski režim na Baliju decembra istega leta. Na srečanju so o podnebnih dejstvih spregovorili strokovnjaki, znanstveniki, že občutene posledice pa so predstavili predstavniki zveze AOSIS (European Union 2007). Tudi Nemčija je AOSIS obljubila pomoč. 27. aprila 2009 je nemški zunanji minister Frank-Walter Steinmeier v Berlinu sprejel veleposlanike dvajsetih malih otoških držav, članic AOSIS. Obljubil jim je podporo pri pogajanjih v Københavnu decembra 2009 (Germany - Federal Foreign Office 2009). Maja 2009 pa je AOSIS z Norveško podpisala pogodbo o vzajemnem sodelovanju, s katero ji je Norveška podarila 260 000 ameriških dolarjev za delovanje na pogajanjih v Københavnu (Spice Grenada.com 2009).

Tudi vlada ZDA je v zadnjem času postala aktivnejša na področju okolja. Leta 2008 je glavni pogajalec za podnebne zadeve in posebni predstavnik ministrstva za zunanje zadeve ZDA, Harlan L. Watson, sporočil, da so se tudi ZDA pripravljene aktivneje vključiti v pogajanja o okoljskih zadevah, saj si želijo, da bi bil leta 2009 izpogajan nov dokument, ki bo nasledil Kjotski protokol¹⁰⁸. Napovedal je tudi sodelovanje z AOSIS, in sicer na področjih obnovljive energije ter širjenja zavedanja o podnebnih spremembah in njenih posledicah na razvoj okoljsko ranljivih držav. Ameriška agencija za mednarodni razvoj pa je AOSIS namenila finančna sredstva, s katerimi so lahko njeni predstavniki sodelovali na 4. Globalni konferenci o oceanih, obalnih predelih in otokih, ki je potekala istega leta v Vietnamu (Watson 2008).

¹⁰⁸ Poleg tega je obljubil, da si bodo prizadevale za uspešno delovanje tako na nacionalni kot mednarodni ravni, pri čemer bodo spodbujale industrijsko razvite države, naj zmanjšajo izpuste toplogrednih plinov. Pomagale bodo najbolj ranljivim in revnim državam pri prilagajanju na posledice podnebnih sprememb, poskrbele za razvoj in prenos ustrezne tehnologije prilagajanja od razvitih držav k državam v razvoju ter pospešile prenos finančne podpore, ki bi omogočala revnim državam, da se prilagodijo posledicam podnebnih sprememb. ZDA so se zavzele tudi za večje mednarodno sodelovanje na okoljskem področju in obljubile, da bodo v prihodnosti bolj sodelovale z ostalimi državami (Watson 2008).

5.1.5 AOSIS in mediji

Mediji pomembno vplivajo na oblikovanje javnega mnenja v posameznih državah, ki nato izvaja pritisk na politične predstavnike in njihove odločitve. Tudi predstavniki AOSIS se poslužujejo moči medijev. Veleposlanik Mauritiusa pri OZN in takratni predsedujoči AOSIS, Jagdish Koonjul, je 9. februarja 2004 za časopis *Sustainable Development International* napisal članek o malih otoških državah in pomenu trajnostnega razvoja zanje. V članku je bralce seznanil z Barbadoškim akcijskim načrtom in neuspešnostjo njegovega uresničevanja. Naštel je razloge za izpostavljenost podnebnim spremembam otoških držav in omenil njihovo nezmožnost doseganja gospodarskega razvoja. Izpostavil je probleme, kot so nestabilen gospodarski trg, slabe komunikacijske povezave, omejena možnost prevoza in visoke cene trgovine. Vse to omejuje male otoške države pri doseganju trajnostnega razvoja, zato je Koonjul zaključil, da si male otoške države želijo sodelovati s čim več državami, ki razumejo njihove težave in so jim pripravljene pomagati (Permanent Mission of the Republic of Mauritius to the United Nations 2004a). Isti predsedujoči je približno istočasno za revijo *Planet* napisal tudi članek o povezavi med okoljsko ranljivostjo in gospodarsko rastjo držav članic AOSIS. V njem ponovno spominja na ranljivost otoških držav, napoveduje trende podnebnih sprememb in opisuje neuspešnost malih otoških držav pri doseganju trajnostnega razvoja. Sporoča, da je AOSIS pri prilagajanju na podnebne spremembe vse dosegla sama, torej je zunanja pomoč nezadostna. Ponovno tudi opozarja, da države članice AOSIS potrebujejo dostop do ustrezne tehnologije in sredstva za njeno uporabo (Permanent Mission of the Republic of Mauritius to the United Nations 2004b).

Članki o AOSIS ali članki, v katerih je AOSIS vsaj omenjena, se pojavljajo tudi na pomembnejših svetovnih spletnih portalih. Tako je na spletni strani časopisa *The New York Times* mogoče ugotoviti, da se AOSIS sicer pojavlja v njegovih člankih, vendar ne konstantno in ne pogosto. Po en članek z besedilom o delovanju AOSIS in njihovih zahtevah je bil v časopisu objavljen leta 1999 in 2001. Dva članka sta bila objavljena leta 1991, 1992, 1995 in 2008. Trije članki so bili objavljeni leta 1997. Število člankov pa je skokovito naraslo leta 2009, ko je iskalnik zabeležil kar 22 člankov, v katerih so bila omenjena prizadevanja AOSIS in njihove zahteve o ciljih, ki jih mora vsebovati nov okoljski dokument. Večje zanimanje za AOSIS v letu 2009 gre pripisati podnebni konferenci v Københavnu, na kateri so mediji veliko pozornosti namenili AOSIS zaradi izstopajočih zahtev, ki jih je izrazila¹⁰⁹. Na domači spletni strani *BBC News* AOSIS ni pogosto omenjena. Z iskalnikom po člankih je mogoče ugotoviti, da je bila po enkrat v članku omenjena v letih 1998, 1999, 2000 in 2007 ter sedemkrat leta 2009. Tudi ta porast je mogoče

¹⁰⁹ Podatki so pridobljeni z iskalnikom na domači spletni strani *The New York Times*.

pripisati njenemu aktivnemu delovanju v pogajanjih na Konferenci v Københavnu¹¹⁰. *CNN* na svoji domači spletni strani AOSIS omeni le v enem članku iz septembra 2009; v njem predstavlja stališča držav pred samo konferenco v Københavnu¹¹¹. Iskalnik na domači spletni strani najbolj uveljavljenega italijanskega dnevnika *La Repubblica* najde le nekaj zadetkov o AOSIS. Dvakrat je omenjena leta 1997, enkrat leta 2003 in 2006. Članek iz leta 2006 opisuje zalitje otoka Lohachara v Bengalskem zalivu in preselitev njegovih 10.000 prebivalcev. AOSIS je opisana kot zveza držav, ki jim grozi, da bodo v prihodnosti delili enako usodo kot Lohachara. Le enkrat pa je, kljub konferenci v Københavnu, omenjena leta 2009¹¹².

AOSIS tudi sama objavlja prispevke na spletnih straneh. Leta 2008 je objavila peticijo, katere namen je bil javnost ozavestiti o težavah, s katerimi se srečuje. Podpisniki peticije s celega sveta, do 5. 1. 2010 je spletno peticijo podpisalo 159.776 ljudi, so podprli prizadevanja AOSIS pri zahtevi, naj podnebne spremembe obravnava tudi Varnostni svet. Peticijo so predstavniki AOSIS predstavili na zasedanju Generalne skupščine OZN 26. septembra 2008, kjer so zahtevo o vključenosti Varnostnega sveta podkrepili s prikazom prejetih podpisov. Poleg tega je peticija služila kot spodbuda voditeljem držav mednarodne skupnosti, naj postanejo bolj pripravljeni na sklenitev dogovorov in obvez na področju okolja. AOSIS je nagovoru ob obrazcu za podpis dodala video propagandno sporočilo, v katerem zunanji minister Maldivov, Abdulla Shahid, minister za okolje Salomonovih otokov, Charles Viva, in pooblaščenec tuvalujskega premierja, Tavau Teii, pripovedujejo o negotovi usodi otokov (*The World in Action* 2008).

17. oktobra 2009 so Maldivi svetovno javnost na domiselni način opozorili na problem dvigovanja morske gladine. Sejo vlade na temo globalnega segrevanja so izvedli pod vodo in s tem napovedali, kaj se bo z otokom zgodilo v prihodnosti, če države mednarodne skupnosti ne bodo sprejele potrebnih ukrepov za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Na seji so maldivijski ministri, ki delujejo v vladi predsednika vlade Mohameda Nasheeda, sprejeli poseben dokument, ki predvideva ukrepe za zmanjšanje globalnega segrevanja in izpuste toplogrednih plinov v ozračje. Ministri, ki so opravili predhodni zdravniški pregled, so se na seji sporazumevali z rokami in vodoodpornimi tablami ter pisali. Na dokument, sprejet na tej seji, so se Maldivi oprli na pogajanjih v Københavnu decembra 2009. Kar 80 odstotkov Maldivov se namreč nahaja le meter nad gladino morja, posledično jih bo morska gladina v nekaj deset letih poplavila. Mohamed Nasheed je pod vodo izvedel tudi tiskovno konferenco po seji. S podvodno sejo so Maldivi obeležili tudi svetovni dan boja proti podnebnim spremembam (Ro. 2009).

¹¹⁰ Podatki so pridobljeni z iskalnikom na domači spletni strani *BBC News*.

¹¹¹ Podatki so pridobljeni z iskalnikom na domači spletni strani *CNN*.

¹¹² Podatki so pridobljeni z iskalnikom na domači spletni strani *La Repubblica*.

5.2 Ocena vplivnosti AOSIS: pogajanja o sklenitvi UNFCCC

Proces oblikovanja koordiniranega globalnega odgovora na podnebne spremembe se je osredotočil na UNFCCC in Kjotski protokol. UNFCCC predstavlja osnovni dokument, v katerem so zapisani splošni cilji mednarodnih prizadevanj za zaustavitev podnebnih sprememb. V Kjotskem protokolu pa so zapisane natančnejše dolžnosti držav podpisnic, skladne z določili, podanimi v UNFCCC. Ta dva dokumenta skupaj tvorita jedro globalnega režima podnebnih sprememb, ki določa načela, norme, pravila in proces odločanja. Ti usmerjajo dejavnosti med člani mednarodne skupnosti glede okoljskih vprašanj (Betsill 2005, 108).

Države članice OZN so se odločile, da je potrebno sprejeti konvencijo na temo podnebnih sprememb, saj so bile posledice človekove aktivnosti v naravi že opazne. Tako so 11. decembra leta 1990 na 45. rednem srečanju Generalne skupščine OZN ustanovile INC/FCCC, katerega naloga je bila s pomočjo UNEP-a in WMO-ja pripraviti učinkovito ogrodje za podnebno konvencijo. Na petih srečanjih so predstavniki iz več kot 150 držav sveta razpravljali o obvezah, ciljih in rokih za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje, finančnih mehanizmih, prenosu tehnologije in skupni, vendar različni odgovornosti razvitih držav in držav v razvoju. Cilj je bil sprejeti končni dokument, s katerim bi se strinjale vse države, in ne ukvarjanje s podrobnostmi, ki bi omejile pripravljenost držav na podpis konvencije. Države so z UNFCCC skušale doseči zmanjšanje koncentracije toplogrednih plinov v ozračju in ne le njihove izpuste, saj samo zmanjšanje izpustov zaradi dolge življenjske dobe toplogrednih plinov v ozračju ne pomeni tudi upada njihove koncentracije (Betsill 2005, 109).

Dejavnost AOSIS je bila najprej prepoznana zaradi njenega vodenja INC/FCCC-ja. Vanuatu je bil uradno naprošen, naj se mu pridruži. Njegov veleposlanik, Robert Van Lierop¹¹³, je bil imenovan za namestnika predsedujočega delovne skupine, ki je bila odgovorna za rešitev vprašanja vključitve mehanizmov v UNFCCC, in sicer ne kot član azijske skupine, ampak kot predstavnik AOSIS¹¹⁴ (Djoglaf v Chasek 2005, 21). Prav to dejstvo Pamela S. Chasek označuje za enega največjih dosedanjih uspehov AOSIS (Chasek 2009). Leto kasneje sta bila predstavnika Maldivov

¹¹³ Predsednik vlade države Vanuatu, Lini, je Lieropa imenoval za veleposlanika pri OZN, saj si je ta močno prizadeval postaviti temo okoljskih problemov na dnevni red Generalne skupščine OZN, postal pa je tudi prvi predsedujoči AOSIS. Čeprav Vanuatu velja za visok otok in ga dvigovanje morske gladine trenutno ne skrbi pretirano, je Lierop znal ustrezno predstaviti skrbi večine otokov svetu. V obdobju njegovega predsedovanja je zveza igrala pomembno vlogo na srečanjih, ki so se odvijala pred konferenco v Rio de Janeiru; bila je ena redkih skupin držav v razvoju, ki so v pogajanjih na omenjeni konferenci igrale aktivno vlogo. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da je bila kateremu od predstavnikov otoških držav zaupana vodilna vloga znotraj foruma OZN. Njegovo imenovanje je predstavljalo priznanje celotni zvezi in njenim prizadevanjem na pogajanjih (Shibuya 1996, 551-2).

¹¹⁴ Predsedujoči in ostali uradniki INC/FCCC-ja so bili navadno izbrani na osnovi enake geografske porazdelitve regionalnih skupin znotraj OZN. Te skupine so bile Afrika, Azija, Vzhodna Evropa, Latinska Amerika in Karibi ter Zahodna Evropa in ostali (Djoglaf v Chasek 2005, 21).

in Vanuatuja izvoljena za podpredsednika konference v Rio de Janeiru; mesti sta jima odstopila predstavnika Japonske in Indije. Tuvalu in Nauru pa sta UNFCCC podpisala prva (Shibuya v Larson 2005, 6).

AOSIS se je na pogajanja za UNFCCC dobro pripravila. Vsaka posamezna država članica je razvila lastna stališča, državni strokovnjaki so političnim predstavnikom nudili pravne in tehnične nasvete. Skupna stališča in pogajalske strategije vseh držav članic AOSIS so nato sprejeli na posebnih srečanjih zveze, ki so potekala pred srečanju INC/FCCC. Tako so bili delegati držav članic AOSIS pripravljani na sam pogajalski proces (Heilemen 1993, 55).

AOSIS je aktivno sodelovala na pogajanjih, na katerih se je odločalo o končnem besedilu UNFCCC. Predložila je številne predloge, ki so vsebovali minimalne pogoje za oblikovanje učinkovite konvencije o podnebnih spremembah. Ti so obsegali prenos tehnologije od razvitih držav k državam v razvoju in mehanizme financiranja ter izravnave po načelu onesnaževalec plača. Izpostavila je tudi predlog o mednarodnem mehanizmu za zavarovanje, s katerim bi bila poravnana škoda, ki so jo utrpeli otoki zaradi podnebnih sprememb¹¹⁵ (Boer in drugi 1998, 164). Predlog je užival široko podporo držav mednarodne skupnosti, vendar le do pričetka usklajevanja podrobnosti. Za dokončno uskladitev je državam zmanjkalo časa. Mednarodni mehanizem za zavarovanje ni bil neposredno vključen v UNFCCC, vendar je njegovo idejo mogoče zaslediti v 4.4 in 4.8 členu UNFCCC¹¹⁶ (Wilford 1993, 2).

AOSIS si je prizadevala za vključitev obvezujočih ciljev in točno določenih časovnih rokov za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v končno besedilo konvencije. Pri tem sta jo podpirali EU in G-77. ZDA in države JUSCANNZ, na katere je vplivalo združenje naftne industrije, pa so ji nasprotovale, saj so se bolj nagibale k vključitvi prostovoljnih obvez brez določenega urnika. Ker so bile ZDA odgovorne za četrtino vseh izpustov toplogrednih plinov v ozračje, je bilo boljše

¹¹⁵ Predlog o mednarodnem mehanizmu za zavarovanje je AOSIS predstavila na tretjem srečanju INC/FCCC-ja, leta 1991 v Nairobiju. Predlog je bil vključen v osnutek besedila in užival široko podporo držav. V osnutku je ostal do zadnjega srečanja INC/FCCC-ja, ki je potekal maja 1992 v New Yorku. Predlog o mednarodnem mehanizmu za zavarovanje je predvideval osnove posebnega sklada, v katerega bi na začetku prispevale vse države mednarodne skupnosti. V desetih letih po njegovi ustanovitvi bi znanstvena skupnost že imela bolj jasne podatke, kako bodo napredovale podnebne spremembe in za koliko se bo dvigovala morska gladina. Posledično bi lahko določila, kolikšen odstotek BNP-ja morajo po novem v sklad prispevati države. Prispevek bi namreč bil odvisen od njihove količine izpusta CO₂ v ozračje. Več izpustov toplogrednih plinov bi država spuščala v ozračje, večji prispevek bi morala plačati. V teh desetih letih tudi nobena država ne bi imela pravice zahtevati denarja iz sklada, razen če bi morska gladina dosegla določeno višino (Hayes in Smith 1993), ki bi pomenila, da se mali otoki in nizkoležeča območja ne bi mogli uspešno prilagoditi ali bi jim bila povzročena škoda (Wilford 1993, 2). Denar iz sklada bi se porabil za plačilo stroškov IPCC-ja, ki bi razvijal strategije odgovorov na podnebne spremembe (Hayes in Smith 1993).

¹¹⁶ 4.4 člen UNFCCC nalaga razvitim državam, da morajo pomagati okoljsko najbolj ranljivim državam v razvoju pri pokrivanju stroškov prilagajanja na škodljive učinke podnebnih sprememb. 4.8 člen UNFCCC nadalje določa, katera dejanja, ki izhajajo iz konvencije, so potrebna, vključno s financiranjem, zavarovanjem in prenosom tehnologije, da bi se države mednarodne skupnosti odzvale posebnim potrebam in skrbem držav pogodbenicam v razvoju. Med države v razvoju pa konvencija posebej uvršča tudi male otoške države in države z nizkoležečimi obalnimi predeli (Wilford 1993, 2).

zasledovati šibkejšje cilje in s tem zagotoviti nadaljnjo vključenost ZDA v pogajanjih¹¹⁷ (Betsill 2005, 111-2).

UNFCCC je bila sprejeta 9. maja 1992, v veljavo pa je stopila 21. marca 1994. Do danes jo je podpisalo 196 držav. Države pogodbenice so v preambuli konvencije priznale človekov vpliv na pojav podnebnih sprememb in različen prispevek posameznih držav pri njihovem nastanku, hkrati pa so se zavedale negotovosti znanstvenih podatkov pri predvidevanju prihodnosti. V preambuli je posebej omenjena ranljivost malih otoških držav in nizkoležečih območij zaradi dvigovanja morske gladine, njihova podvrženost poplavam, sušam in širjenju puščav (United Nations Framework Convention on Climate Change 1992). Po sprejetju UNFCCC se je INC/FCCC sestala še petkrat in razpravljala o danih obvezah, ureditvah za finančne mehanizme in tehnični ter finančni pomoči državam v razvoju in o postopkovnih, pravnih in institucionalnih zadevah (A Reporting Service for Environment and Development Negotiations 1995).

Za AOSIS je sprejetje UNFCCC pomenilo zadovoljiv uspeh, saj so njene države članice prvič aktivno sodelovale na pogajanjih. Določile so seznam zadev, ki morajo biti po njenem mnenju vključene v končno besedilo dokumenta; večina izmed njih je bila sprejeta (Ashe in drugi 1999). Svoja stališča so osnovala na predlogih IPCC-ja in v luči trajnostnega razvoja (Heilemen 1993, 56). Vendar svojega dela niso označile kot zelo uspešnega, saj jim v končno besedilo UNFCCC ni uspelo vključiti točno določenih omejitev izpustov toplogrednih plinov in časovnih rokov, do kdaj se mora to zgoditi. Poleg tega v končno besedilo niso bile vključene trajne in jasne finančne zaveze za odpravljanje posledic podnebnih sprememb, manjkala pa je tudi določitev posebnih ukrepov za upravljanje obalnih predelov najbolj ranljivih držav (Ashe in drugi 1999).

Po sprejetju UNFCCC je bila AOSIS tudi prva, ki se je javno odzvala na njeno vsebino. Menila je, da obveze, ki so bile naložene državam Aneksa I UNFCCC, niso zadovoljive v luči znanstvenega vedenja o pojavu dvigovanja morske gladine. Izrazila je mnenje, da predstavlja UNFCCC le prvi korak k urejanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje in napovedala svojo aktivno vlogo tudi v prihodnje (Ministry of Housing, Transport & Environment of Maldives 2008).

¹¹⁷ ZDA so na konferenci v Rio de Janeiru skušale doseči sprejetje čim bolj ohlapnega dogovora, kar so opravičevale z dvema argumentoma. Trdile so, da ne obstajajo dovolj jasni in neizpodbitni dokazi za obstoj podnebnih sprememb, zaradi katerih bi bilo potrebno drastično spremeniti nacionalno zakonodajo. Poleg tega bi spremembe negativno vplivale na ameriško gospodarstvo. Predsednik Bush je celo razmišljal, da se te konference ne bi udeležil (Shibuya 1996, 548-51).

5.3 Kjotski protokol

UNFCCC ni zadovoljivo rešila problema zaustavitve podnebnih sprememb. Tako so države pogodbenice UNFCCC sprejele še Kjotski protokol k UNFCCC, ki je stopil v veljavo 16. februarja 2005. Kjotski protokol predstavlja pravno zavezujoč dokument, s katerim so se industrijsko razvite države zavezale, da bodo med letoma 2008 in 2012 zmanjšale izpuste toplogrednih plinov za vsaj 5 odstotkov glede na leto 1990. Po sprejetju protokola so se države še naprej redno srečevale na COP UNFCCC, na katerih so preverjale upoštevanje protokola in razpravljale o novem dogovoru, ki bo nasledil Kjotski protokol (Kyoto Protocol to the Framework Convention on Climate Change 1998).

Zveza AOSIS je bila prva, ki je leta 1994 države mednarodne skupnosti pozvala, da je potrebno izpogajati protokol k UNFCCC, saj po njenem mnenju ta ni predstavljala dokumenta, ki bi države prisilil k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov (Alliance of Small Island States 2005b). Uspeh AOSIS, da je prepričala ostale države, da je potrebno izpogajati protokol, Pamela S. Chasek imenuje drugi vrhunec delovanja AOSIS do sedaj (Chasek 2009). AOSIS je bila tudi prva, ki je predložila osnutek protokola, ki so ga države obravnavale na 1. COP UNFCCC, ki je aprila 1995 potekala v Berlinu. Danes ga imenujemo AOSIS protokol¹¹⁸ in je postal osrednje gibalno nadaljnjih mednarodnih pogajanj o podnebni politiki, znani kot Berlinski mandat (Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific 2000). Na konferenci je AOSIS vodil njen takratni podpredsedujoči, Tuiloma Neroni Slade, ki je, v sodelovanju z veleposlanikoma Barbadosa ter Trinidada in Tobaga pri OZN, sklenil partnerstvo z večino držav G-77 in Kitajsko, ki so se odločile podpreti AOSIS protokol (Jackson 1996). Vendar podpora protokolu vseeno ni bilo takšna, kot je AOSIS sprva pričakovala (A Reporting Service for Environment and Development Negotiations 1995), nasprotovale so mu tudi ZDA (Shibuya 1996, 554). Vseeno je AOSIS z njim uspela prepričati države mednarodne skupnosti, da obveze iz UNFCCC ne zadoščajo in se zavezala, da bo še naprej delovala kot skupina v nadaljnjih okoljskih pogajanjih (A Reporting Service for Environment and Development Negotiations 1995).

¹¹⁸ V skladu s 17. členom UNFCCC, ki ureja področje protokolov h konvenciji, je AOSIS na prvem zasedanju COP UNFCCC leta 1994 predstavila osnutek protokola A/AC.237/L.23. Predstavila ga je takratna predsedujoča AOSIS, Annette des Illes iz Trinidada in Tobaga, ki je posebej poudarila, da osnutek protokola ne določa dodatnih obvez za države v razvoju. V preambuli osnutka AOSIS protokola je zapisano, da morajo razvite države še vedno imeti glavno vlogo pri lajšanju podnebnih sprememb. Pomemben je 3. člen osnutka, ki določa cilje zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov. Ta določa, naj Aneks I države UNFCCC do leta 2005 zmanjšajo izpuste CO₂ za vsaj 20 odstotkov glede na leto 1990. 3.1 (b) člen določa, naj Aneks I države sprejmejo tudi cilje za omejevanje izpustov drugih toplogrednih plinov v ozračje. 3.3 člen pa določa, da zgoraj navedene obveze veljajo le za Aneks I države in ne za druge (Carpenter in drugi 1995). Njeno stališče je bilo osnovano na zahtevi, da se povprečna temperatura zraka ne sme zvišati za več kot 2° C glede na predindustrijsko obdobje in da se morska gladina ne sme dvigniti za več kot 20 centimetrov glede na leto 1990 (Slade 1997). Nadalje 7. člen osnutka določa, naj bo tehnologija pod pravičnimi pogoji iz razvitih držav prenesena v države v razvoju. 9. člen pa določa, da se za države v sporu uporabijo določila UNFCCC (Carpenter in drugi 1995).

AOSIS je poskrbela za strokovno zaledje v pogajalskem procesu, saj ji je pravne nasvete zagotavljalo Združenje za mednarodno okoljsko pravo in razvoj (*Foundation for International Environmental Law and Development - FIELD*), nevladna organizacija s sedežem v Londonu. Na prošnjo predsedujočega AOSIS je združenje pripravilo osnutke predlogov za pogajanja, ki so nato krožili med državami članicami AOSIS, te pa so imele pravico dajanja opomb. FIELD je državam članicam AOSIS pred pričetkom pogajanj pripravil tudi povzetke že dogovorjenih določil. Njegovi člani so celo postali predstavniki določenih držav na pogajanjih. AOSIS si je tako zagotovila močno intelektualno in institucionalno zaledje, ki je pripomoglo k njenemu boljšemu sodelovanju na pogajanjih¹¹⁹ (Yamin in Depledge 2004, 38).

V sporočilu za javnost, ki ga je AOSIS podala 16. februarja leta 2005, je izrazila zadovoljstvo ob vstopu Kjotskega protokola v veljavo in poudarila njegov pomen za mednarodno sodelovanje. Pohvalila je nekatere države, na primer Rusijo, Japonsko, Kanado in države EU, da so z ratifikacijo protokola pokazale svojo skrb za okolje. Po drugi strani je izrazila obžalovanje, da nekatere države tega še vedno niso storile. Poudarila je, da Kjotski protokol predstavlja le majhen korak na poti do urejenega ogljikovega trga. Države sveta je pozvala, naj pomagajo državam članicam AOSIS pri prilagajanju na podnebne spremembe in jih spomnila na težave, s katerimi se zaradi napredovanja podnebnih sprememb male otoške države soočajo. Po njenem mnenju so industrijsko razvite države naredile prvi korak v smeri zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov v ozračje, vendar ta korak čaka še države v razvoju, te pa ne bodo uspešne brez finančne in tehnične pomoči industrijsko razvitih držav. AOSIS je že nakazala potrebo po oblikovanju novega skupnega dogovora, ki bo nasledil Kjotski protokol in v katerem se bodo vse države sveta zavezale k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Skozi celotno sporočilo za javnost je poudarjala, da se morajo vse države mednarodne skupnosti truditi za boljše okolje in odpravljanje dosedanje škode. Velik poudarek je bil narejen na besedi vse¹²⁰ (Alliance of Small Island States 2005b).

¹¹⁹ FIELD je nevladna neprofitna organizacija, ki se ukvarja s tematiko podnebnih sprememb in energije, naravne raznolikosti in morskega ekosistema ter trgovine, investicij in trajnostnega razvoja. V njej delujejo pravniki iz različnih držav sveta, ki pomagajo ranljivim državam in posameznikom pri pogajanjih za sprejetje novega mednarodnega okoljskega prava. Leta 2009 je FIELD praznoval 20-letnico svojega obstoja. Njegovo delo sega od vodenja kampanj in izvajanja raziskav do pravniškega pisarniškega dela. Sodeluje z lokalnimi, državnimi in mednarodnimi nevladnimi organizacijami. Med drugimi uživa sloves zaradi strokovnosti, dobrega dela in zavzemanja za deprivilegirane (FIELD 2010). Z AOSIS sodeluje že dolgo. Trenutno pravnica, zaposlena pri FIELD, ga. Linda Siegele, deluje tudi kot predstavnica Cookovih otokov v mednarodnih okoljskih pogajanjih (Karklina 2010).

¹²⁰ V dve strani dolgem sporočilu za javnost je bila beseda vse, ki se nanaša na države, uporabljena sedemkrat. Enkrat je bila posebej poudarjena, saj je bila zapisana z velikimi tiskanimi črkami. Beseda vse je bila uporabljena pri opisu AOSIS. Ta namreč združuje države, katere se vse soočajo s težavami zaradi podnebnih sprememb in slabega gospodarskega razvoja. Nadalje jo je uporabila za poudarek, da morajo vse države mednarodne skupnosti sprejeti posebne ukrepe za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Nadaljevala je z mislijo, da je potrebno sprejeti dokument, ki bo nasledil Kjotski protokol in bo vse države obvezal k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov. Podnebne spremembe namreč predstavljajo globalni problem, ki ga je mogoče rešiti le s sodelovanjem vseh držav mednarodne skupnosti. Z velikimi tiskanimi črkami je poudarjeno, da je čas, da vse države pričnejo z novim dialogom,

5.3.1 Uspešnost AOSIS, videna v samem besedilu Kjotskega protokola

AOSIS je na pogajanjih za oblikovanje Kjotskega protokola nastopila enotno in s svojimi številnimi predlogi aktivno sodelovala pri oblikovanju končnega besedila. Pri analizi vpliva AOSIS na končno besedilo Kjotskega protokola bom najprej naštel njene predloge. Nato bom ugotavljala, kateri so bili vključeni v končno besedilo protokola in kateri ne ter katere države so jo pri posameznih predlogih podprle.

Že na 1. COP UNFCCC v Berlinu leta 1995 so se države pogodbenice UNFCCC dogovorile, da mora biti končni rezultat pogajanj dogovor bodisi o protokolu bodisi amandmajih, ki bodo dopolnili UNFCCC. Na pogajanjih v Kjotu je AOSIS skupaj z EU, Japonsko, Rusko federacijo, Švico, Bolgarijo, Estonijo, Latvijo, Poljsko in Slovenijo podprla obliko protokola. Njen predlog so na koncu sprejele vse države pogodbenice UNFCCC. AOSIS je aktivno sodelovala tudi pri pripravi preambule. Kar pet od sedmih definicij, podanih na začetku protokola, je predlagala AOSIS. Večina jih je bila z ali brez manjših tehničnih popravkov vključena v končno besedilo (Depledge 2000, 11-21).

AOSIS je podala številne predloge za končno besedilo operativnega dela Kjotskega protokola. Predlagala je vključitev besedila o izboljšanju energetske učinkovitosti v določenih gospodarskih sektorjih¹²¹, ureditvi upravljanja z gozdovi in o spodbujanju trajnostne ureditve kmetijskega sektorja, ki mora temeljiti na trenutnem vedenju o podnebnih spremembah. Vse to naj bi namreč pripomoglo k doseganju trajnostnega razvoja držav. Nadalje je predlagala, naj se v protokolu izrecno omeni, da se povprečna temperatura zraka ne sme zvišati za več kot 2° C glede na predindustrijsko dobo, da se raven CO₂ ne sme dvigniti nad 550 ppmv in da vodna gladina ne sme narasti za več kot 20 cm glede na leto 1990. AOSIS si je posebej prizadevala, da bi Kjotski protokol uredil področje izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Podala je predlog, naj ostanejo države, ki bodo obvezane zmanjšati izpuste toplogrednih plinov, uvrščene le v eno skupino, in sicer skupino Aneks I držav. Predlagala je, naj omejitve količine izpustov toplogrednih plinov veljajo za Aneks I države in druge, ki se za to odločijo prostovoljno. Slednje naj o svoji odločitvi obvestijo depozitarja protokola. Aneks I države naj se v protokolu zavežejo, da bodo zmanjšale le izpuste CO₂ in ne vseh toplogrednih plinov. Obvezane države si morajo vsako leto zadati nove cilje, za koliko bodo v prihodnjem letu zmanjšale izpuste CO₂ v ozračje. Te obveze naj začnejo veljati leta 2005, za leto primerjave pa se določi leto 1990.

ki jih bo pripeljal do novega pristopa k boju proti podnebnim spremembam. Končno pa je beseda vse uporabljena pri izražanju čestitk vsem državam, ki so Kjotski protokol že podpisale, in pričakovanju, da bodo vse države podpisale in ratificirale Kjotski protokol (Alliance of Small Island States 2005b).

¹²¹ V literaturi, ki analizira predloge AOSIS, ni navedeno, katere gospodarske sektorje je AOSIS predlagala.

Naslednji predlogi AOSIS so se nanašali na poročanje držav o upoštevanju obvez, določenih v protokolu. AOSIS je predlagala, naj države oddajajo poročila, v katerih morajo navesti oceno učinka, celotne stroške in koristi politik, ki bi jih sprejele za zmanjšanje izpustov CO₂ v skladu s cilji protokola. Poročila izključno Aneks I držav naj pregleda srečanje držav podpisnic (*Meeting of the Parties* - MOP), kakor naj se posebej za Kjotski protokol preimenuje COP UNFCCC. AOSIS je dodala tudi seznam nalog, ki bi jih opravljal MOP. AOSIS nadalje predlaga, naj MOP po pregledu poročil držav poda svoje pripombe in, če je potrebno, določi kazni za države, ki ne upoštevajo obvez protokola. Prvi pregled držav naj se izvrši 5 let po vstopu protokola v veljavo in ta naj temelji na preventivnem pristopu. Poleg tega naj MOP v luči novih znanstvenih odkritij periodično pregleduje Kjotski protokol in po potrebi določi ostrejša pravila za države podpisnice. V primeru spora med dvema državama naj se za njegovo rešitev uporabijo enaka pravila kot v UNFCCC.

AOSIS je podala tudi predloge glede finančnih mehanizmov. Predlagala je, naj določila o finančnih mehanizmih, zapisana v UNFCCC, veljajo tudi za Kjotski protokol. Ta določa, da je potrebno določiti mehanizem za zagotavljanje finančnih virov na podlagi subvencij ali koncesij, vključno s prenosom tehnologije. AOSIS je nadalje predlagala, naj sekretariat in pomožni organi UNFCCC služijo tudi Kjotskemu protokolu, njegov depozitar pa naj postane generalni sekretar OZN. Svoje predloge je podala tudi za člene, ki se nanašajo na amandmaje, podpis protokola, njegovo ratifikacijo in odstop od protokola. Prizadevala si je, da bi bili amandmaji in amandmaji aneksov k protokolu sprejeti s konsenzom ali dvotretjinsko večino, pri čemer bi imela vsaka država en glas. Države bi lahko protokol podpisale na sedežu OZN v New Yorku, veljati pa bi začel devetdeseti dan od dneva, ko bi ga podpisalo 30 držav. Države, ki bi ga podpisale, bi ga morale tudi ratificirati, kot to določa tudi UNFCCC. AOSIS predlaga, naj rezervacije držav na protokol ne bi bile dovoljene. Za odstop od protokola pa naj se uporabijo določila, podana v UNFCCC, in sicer da ga lahko vsaka država po treh letih od dne, ko je začel protokol za državo veljati, odpove s pisno notifikacijo depozitarju. Vsaka odpoved bi začela veljati čez eno leto od dne, ko bi depozitar pisno notifikacijo o odstopu prejel ali kasneje, če bi bil v notifikaciji naveden kakšen drug datum. AOSIS je tudi predlagala, naj se za avtentične jezike protokola štejejo arabski, kitajski, angleški, francoski, ruski in španski jezik, torej enako kot v UNFCCC. Končno je AOSIS podala predlog, naj bo protokol integralni del konvencije in naj ne vpliva na pravice držav, ki so določene s splošnimi pravili in načeli mednarodnega prava (Depledge 2000).

Nekatere predloge je AOSIS uspela v celoti vključiti v končni dokument. Predlog o izboljšanju energetske učinkovitosti v določenih gospodarskih sektorjih je vključen v 2. 1 (a) (i) člen protokola, ki se glasi, da morajo vse Aneks I države za doseg zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov in trajnostnega razvoja sprejeti ustrezne domače politike na področju izboljšanja energetske

učinkovitosti v relevantnih sektorjih domačega gospodarstva. AOSIS so pri tem predlogu podprle še Kanada, EU, Japonska, Ruska federacija, Švica in Madžarska. Predlog o ureditvi upravljanja z gozdovi je prav tako vključen v končno besedilo, in sicer področje gozdov ureja 2. 1 (a) (ii) člen, ki opozarja na pomen ohranjanja gozdov in prepoveduje njihovo pretirano izsekavanje. AOSIS so pri tem predlogu podprle EU, Madžarska, Iran, Japonska in Ruska federacija. Predlog AOSIS o ureditvi trajnostnega kmetijskega sektorja je vključen v 2.1 (a) (iii) člen, ki določa spodbujanje trajnostnih oblik kmetijstva, ki morajo biti prilagojene glede na trenutno vedenje o podnebnih spremembah. AOSIS so pri tem predlogu podprle Kanada, EU in Ruska federacija (Depledge 2000, 21-3).

Predlogi AOSIS glede izpustov toplogrednih plinov v ozračje večinoma niso bili vključeni v končno besedilo. V 3. člen Kjotskega protokola sta bila vključena le dva predloga AOSIS. Prvi je določal, da se za izhodiščno leto za merjenje količine izpustov toplogrednih plinov določi leto 1990. Ta predlog so poleg AOSIS podale še Avstralija, Češka, EU, G-77, Kitajska, Madžarska, Japonska, Peru, Filipini, Švica, ZDA in Zaire. Drugi pa je predlagal, naj države, ki jim protokol nalaga zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, ostanejo vključene v Aneks I, tako da protokol ne uvaja delitve držav v več Aneksov in ne spreminja njegovega imena. AOSIS so pri tem podprle Kostarika, G-77, Kitajska, Japonska in Norveška. Spremembo imena Aneksa I pa so zagovarjale Avstralija, EU, Madžarska in Nova Zelandija, delitev v dva Aneksa pa sta predlagali ZDA in Japonska (Depledge 2000, 31).

Uspešnejši so bili predlogi AOSIS, ki so se nanašali na pregled oddanih poročil držav podpisnic. V 8. člen končnega besedila je bil namreč vključen predlog AOSIS, ZDA, Japonske in Kanade, naj poročila držav podpisnic pregleda MOP in kasneje poda svoje pripombe (Depledge 2000, 66-8). V končno besedilo protokola je bil uvrščen tudi predlog AOSIS, da se finančni mehanizmi, določeni v UNFCCC, uporabijo tudi za Kjotski protokol. Tako 11. člen Kjotskega protokola določa, da morajo razvite države prispevati zadostne finančne vire, s katerimi bodo države v razvoju uspele zmanjšati izpuste toplogrednih plinov v ozračje in tako zmogle izpolniti določila Kjotskega protokola. Poleg tega morajo razvite države poskrbeti za prenos tehnologije v države v razvoju (Depledge 2000, 74-5). Nadalje je AOSIS skupaj z Avstralijo dosegla, da se je COP UNFCCC posebej za Kjotski protokol preimenovala v MOP, sprejet pa je bil tudi predlagani seznam nalog MOP, ki je določen v 13. členu protokola¹²².

¹²² Naloge, ki jih je za MOP predlagala AOSIS in so bile kasneje vključene v končno besedilo Kjotskega protokola, so naslednje. Glede na prejeta poročila držav podpisnic protokola mora MOP oceniti, ali države upoštevajo določila, zapisana v protokolu, in viden učinek določil protokola v posameznih državah. Skrbeti mora za izmenjavo informacij med državami o sprejetih ukrepih za zaustavitev podnebnih sprememb in za lajšanje njihovih posledic. Pri tem mora upoštevati sposobnosti in dolžnosti posameznih držav. Če je naprošen, mora usmerjati ukrepe za zaustavitev podnebnih

Predlog AOSIS, da bi sekretariat UNFCCC služil tudi kot sekretariat Kjotskega protokola, je razviden v 14. členu protokola. Pri tem predlogu je imela AOSIS podporo Avstralije, EU, Švice in ZDA. 15. člen protokola nadalje določa, da bodo pomožni organi UNFCCC služili tudi kot pomožni organi Kjotskega protokola. Prav tak predlog je poleg Avstralije, EU, Irana, Švice in ZDA podala tudi AOSIS. Predlog AOSIS, naj se določila 14. člena UNFCCC, ki določajo načine reševanja sporov med državami, *mutatis mutandis* uporabijo tudi za Kjotski protokol, je bil uvrščen v 19. člen protokola. Prav to pa so poleg AOSIS predlagale tudi Avstralija, EU, Švica in ZDA (Depledge 2000, 74-88). Sprejet predlog AOSIS, naj ima pri glasovanju glede amandmajev in aneksov vsaka država en glas, je viden v 22. členu protokola. Pri tem predlogu je AOSIS uživala podporo EU. Pri predlogu o depozitarju so AOSIS podprle EU, Ruska federacija in Švica. 23. člen Kjotskega protokola določa, da postane depozitar protokola generalni sekretar OZN. Prav tako so vse države podprle predlog o podpisu protokola, ki so ga predstavile AOSIS, EU, Švica in ZDA. 24. člen Kjotskega protokola tako določa, da bo protokol odprt za podpis državam pogodbenicam UNFCCC na sedežu OZN v New Yorku. 26. člen ne dovoljuje rezervacij k protokolu in prav to so predlagale AOSIS, EU, Ruska federacija in Švica (Depledge 2000, 91-5). Sprejet je bil tudi predlog AOSIS glede odstopa od protokola, pri čemer jo je podpirala EU. Predlog je zapisan v 27. členu, ki določa, da lahko vsaka država po treh letih, od dne, ko je začel protokol zanj veljati, s pisno notifikacijo depozitarju odstopi od protokola. Vsaka odpoved začne veljati čez eno leto, od dne, ko depozitar pisno notifikacijo o odstopu prejme ali kasneje, če je v notifikaciji naveden kakšen drug datum. V končno besedilo je bil vključen tudi predlog AOSIS o avtentičnih jezikih protokola, pri katerem jo je podprla EU. 28. člen Kjotskega protokola tako kot avtentične jezike navaja arabski, kitajski, angleški, francoski, ruski in španski jezik (Depledge 2000, 96-7).

Nekaj predlogov AOSIS je bilo delno vključenih v končno besedilo protokola. AOSIS je v svojih predlogih izpostavila, naj se pregled upoštevanja določil iz protokola vrši le nad Aneks I državami. Njen predlog je sicer bil vključen v 9. člen protokola, vendar je bil dopolnjen z besedilom, da bo pregled izvajan tudi nad drugimi državami, ki ga bodo dovolile (Depledge 2000, 68-70). AOSIS je predlagala tudi, naj MOP pregleda poročila držav in ugotovi, ali države upoštevajo določila protokola in poda svoje predloge, ki bi pripomogli k boljšemu delovanju držav v luči protokola. Ideja je bila vključena v 18. člen Kjotskega protokola, vendar je bila razširjena s predlogi ZDA in Japonske. 18. člen se tako glasi, da mora MOP na svojem prvem srečanju določiti

sprememb med dvema ali več državami. Državam mora dajati priporočila glede upoštevanja določil protokola. Zbirati mora dodatne finančne vire, ki jih potrebujejo države v razvoju za prilagajanje na podnebne spremembe in njihovo zaustavitev. Če je potrebno, se mora povezati z ustreznimi vladnimi in nevladnimi organizacijami in opravljati tudi druge funkcije, ki so potrebne za uspešno izvrševanje protokola (Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change 1998).

ustrezne postopke in mehanizme, s katerimi bo ugotavljal, katere države ne upoštevajo protokola. MOP mora določiti kazni, pri čemer mora upoštevati vzrok za neupoštevanje, za kakšno neupoštevanje gre, ali gre za hudo ali blažjo kršitev in kako pogosto se ta pojavlja. Delno sta bila v končni dokument vključena predloga AOSIS, ki se nanašata na sprejetje amandmajev in amandmajev aneksov k protokolu. AOSIS je predlagala sprejetje amandmajev in aneksov s konsenzom ali dvotretjinsko večino. Vendar 20. člen protokola določa, da se amandmaji sprejemajo s konsenzom ali tričetrtinsko večino, kar je predlagala EU. 21. člen pa določa, da se enak način glasovanja uporabi tudi za amandmaje aneksov k protokolu, kar je tudi predlagala EU (Depledge 2000, 86-92).

Nekaj predlogov AOSIS pa ni dobilo zadostne podpore in ni bilo vključenih v končno besedilo protokola. Prizadevanje AOSIS, da bi protokol omejil le izpuste CO₂ in bi se o omejitvah drugih toplogrednih plinov dogovorili naknadno, je bil eden izmed njenih neuspešnih predlogov. Pri tem so jo na začetku podpirale Japonska, Avstrija, Nemčija, Belgija in Danska, vendar so kmalu po pričetku pogajanj spremenile svoje stališče in podprle predloge, ki so vključevali omejevanje več toplogrednih plinov. Veliko držav je predstavilo svoje predloge glede števila toplogrednih plinov, ki morajo biti vključeni v protokol. EU si je prizadevala za vključitev treh plinov, in sicer CO₂, CH₄ in N₂O. Avstralija, Kanada, Irska, Iran, Norveška, Ruska federacija, Švica in ZDA pa so podale predlog, naj se v končno besedilo vključi 6 toplogrednih plinov. Ta predlog je na koncu obveljal kot najprimernejši. 3.1 člen Kjotskega protokola tako določa, da je potrebno za najmanj 5 odstotkov glede na leto 1990 zmanjšati izpuste CO₂, CH₄, N₂O, fluoriranih ogljikovodikov (HFC), perfluoriranih ogljikovodikov in žveplovega heksafluorida (SF₆). To se mora zgoditi med letoma 2008 in 2012, torej ni bil upoštevan niti predlog AOSIS in Madžarske, naj se zmanjševanje prične leta 2005. Obdobje med letoma 2008 in 2012 sta predlagali ZDA in Ruska federacija. Prav tako ni bil upoštevan njen predlog, da bi se zmanjšanje izpustov merilo na letni ravni, pri čemer so jo podprle EU, Nemčija, Velika Britanija, Zaire in G-77. Obveljal je predlog ZDA, ki so ga kasneje podprle še Ruska federacija, Norveška, Nova Zelandija in Irska, da morajo biti cilji o zmanjšanju izpustov določeni dolgoročno, saj naj bi tako spodbujali fleksibilnost držav. AOSIS je ob začetni močni podpori predvsem EU, G-77 in Kitajske, Češke, Nove Zelandije, Peruja, Filipinov, ZDA, Zaira in Kanade predlagala, naj za vse države veljajo enaki pogoji in da morajo vse države za 20 odstotkov zmanjšati izpuste toplogrednih plinov glede na leto 1990, vendar tudi ta predlog ni bil sprejet. Sprejeto je bilo načelo razlikovanja, ki ga je kasneje podprla večina držav, tudi tistih, ki so na začetku predlagale načelo enotnosti, med njimi ZDA, EU in G-77. Te so trdile, da načela razlikovanja ne podpirajo popolnoma, vendar mu tudi ne nasprotujejo (Depledge 2000, 30-47).

Pri predlogu o načinu poročanja držav o upoštevanju določil Kjotskega protokola je AOSIS podala predlog, naj poročilo vsake države obsega učinke, celotne stroške in koristi politik in meril, sprejetih za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov. Delno jo je s svojim predlogom podpirala EU, na koncu pa je bil v končno besedilo vključen tekst, ki je nastal kot posledica pogajanj med EU in ZDA. 7. člen Kjotskega protokola tako določa, da bo MOP sama določila, kako pogosto bodo države morale oddajati poročila, prav tako pa bo MOP na svojem prvem srečanju določila, kaj morajo ta poročila vključevati (Depledge 2000, 8-9).

Predlogi AOSIS, da mora biti protokol viden v luči novih znanstvenih odkritij, da se lahko odredi ostrejša ukrepanja in da naj se pregled vrši le nad Aneks I državami, pri čemer je potrebno uporabiti preventivni pristop in da se mora prvi pregled izvršiti najkasneje pet let po vstopu protokola v veljavo, so bili prav tako zavrženi. 9. člen Kjotskega protokola tako določa, da bodo poročila držav pregledana na osnovi trenutnih znanstvenih dognanj in ocen, pregled se bo vršil nad Aneks I državami in drugimi, ki to dovoljujejo, prvi pregled držav pa se bo izvršil na drugem srečanju MOP, katerega datum takrat še ni bil določen. Sprejete predloge sta podpirali ZDA in Tanzanija, medtem ko je EU izrazila nezadovoljstvo nad ohlapnostjo sprejetega besedila (Depledge 2000, 64-70).

AOSIS je skupaj z EU in Švico predlagala enak postopek za vstop protokola v veljavo, kot velja za UNFCCC, pri čemer je AOSIS predlagala, naj za vstop zadostuje 30 podpisov. Njen predlog ni bil sprejet. 25. člen protokola tako določa, da protokol začne veljati devetdeseti dan po prejetih 55 podpisih. Med temi mora biti toliko Aneks I držav, da zadostijo kriteriju, da mora protokol podpisati toliko držav, da vse skupaj izpuščajo v zrak vsaj 55 odstotkov svetovnega CO₂. Končno besedilo pomeni kompromis med vsemi podanimi predlogi (Depledge 2000, 93-5).

Mnogi predlogi AOSIS so bili vključeni v prehodni dokument, vendar niso bili vključeni v končno besedilo. To se je zgodilo tudi z njenim predlogom pod poglavjem o ciljih in načelih, ki je zagovarjal, da se temperatura zraka ne sme zvišati za več kot 2° C glede na predindustrijsko dobo, nivo CO₂ se ne sme dvigniti nad 550 ppm, morska gladina pa ne sme narasti za več kot 20 cm glede na leto 1990. Iz prehodnega dokumenta v končno besedilo ni bil uvrščen niti predlog o vključitvi besedila, naj bo Kjotski protokol integralni del UNFCCC in da protokol ne sme vplivati na pravice katerekoli države, ki so določene pod splošnimi pravili in načeli mednarodnega prava. V končni dokument pa ni bil vključen niti tekst, v katerem AOSIS predlaga, da se lahko tudi države, ki ne spadajo med Aneks I države, odločijo, da bodo sprejele obveze Aneks I držav. Pri tem samo obvestijo depozitarja o svoji odločitvi (Depledge 2000, 100).

Iz analize predlogov AOSIS in končnega besedila Kjotskega protokola je razvidno, da je AOSIS uspelo v končno besedilo protokola vključiti kar nekaj svojih predlogov. Pri vsakem uspešnem

predlogu je uživala podporo drugih držav, pri čemer se je največkrat lahko zanesla na pomoč EU. Vendar analiza pokaže, da AOSIS v končni dokument ni uspelo uvrstiti ravno tistih predlogov, ki jih je štela za najpomembnejše in jih je zagovarjala že v AOSIS protokolu. 3. člen Kjotskega protokola predstavlja najpomembnejši člen protokola. AOSIS je podala največ predlogov prav za oblikovanje končnega besedila tega člena, vendar je ravno tu najmanj pridobila. Največkrat ji ni uspelo uveljaviti predlogov, ki so jim nasprotovale ZDA. Če jo je podprla EU in so ji ZDA nasprotovale, se je tehtnica nagnila na stran slednje. Po drugi strani je bilo sprejetih veliko njenih predlogov, ki so se nanašali na vsebinsko manj pomembne zadeve, kot na primer na depozitarja, pomožne organe in avtentični jezik. Analiza je pokazala, da je AOSIS kvantitativno veliko pridobila, vendar kvaliteta pridobljenega ni upravičila njenih pričakovanj.

5.4 Od Kjotskega protokola do Københavnskega dogovora

Po sprejetju Kjotskega protokola so se države pogodbenice še naprej srečevale na rednih zasedanjih, AOSIS pa ni prenehala z opozarjanjem, da Kjotski protokol predstavlja le vmesni cilj, ki ga bo potrebno nadgraditi z novim dogovorom. Intenzivno se je pripravljala na pogajanja o novem dokumentu, ki je bil sprejet decembra 2009 v Københavnu na Danskem. Vanj je želela vključiti tiste predloge, ki jih ni uspela vključiti v Kjotski protokol. V nadaljevanju bom predstavila vidnejše ideje, poskuse in uspehe AOSIS od Kjotskega protokola do podpisa Københavnskega dogovora.

Na delavnici o podnebnih spremembah na Marshallovih otokih leta 1999 je AOSIS že pričela z opozarjanjem, da je potrebno izpogajati nov dokument, ki bi nadgradil Kjotski protokol in odpravil njegove pomanjkljivosti. Znanstvena skupnost je v tistem času prišla do jasnejših in zanesljivejših zaključkov o napredovanju podnebnih sprememb, na osnovi katerih bi bilo mogoče določiti ostrejše cilje za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov razvitih držav. AOSIS je zagovarjala tudi okrepitev nadzora nad dejanji držav in izboljšanje sporazumevanja med državami glede okoljskih tem. Urediti bi bilo potrebno financiranje za prilagoditev okoljsko najbolj ranljivih držav na posledice podnebnih sprememb ter pospešiti uporabo in razvoj novih in obnovljivih virov energije. Takratni predsedujoči zvezi, Tuiloma Neroni Slade, je dejal, da države po sprejetju Kjotskega protokola nimajo pravega razloga za proslavljanje, saj se industrijsko razvite države še vedno ne morejo zediniti o resnosti določenih okoljskih tem. Poudaril je vodilno vlogo Aneks I držav UNFCCC na pogajanjih o novem okoljskem dokumentu, vendar opozoril, da jim pri tem lahko pomagajo tudi države v razvoju (Sustainable Developments 1999b).

12. decembra 2003 je AOSIS preprečila poskuse industrijsko razvitih držav, da bi potek naslednje COP UNFCCC zamaknile za 18 mesecev. Pristojni ministri EU so konferenco želeli prestaviti na maj 2005 v upanju, da bo po volitvah v Rusiji in ZDA, ki nasprotujeta Kjotskemu protokolu, lažje voditi pogajanja o novem okoljskem dokumentu. AOSIS je kljub vsemu dosegla, da COP UNFCCC ni bila prestavljena in je bila izvedena leta 2004, kot je bilo prvotno načrtovano (Brown 2003). Na tem, 10. rednem srečanju COP UNFCCC, v Buenos Airesu v Argentini so ministri držav članic AOSIS predstavili ministrsko deklaracijo¹²³. V njeni preambuli so izrazili svojo zaskrbljenost nad trenutnim stanjem na okoljskem področju, izpostavili ranljivost malih otoških držav, poudarili povezavo med podnebnimi spremembami in številnimi naravnimi nesrečami, opozorili na nujnost vzpostavitve sistema zgodnjega opozarjanja na naravne nesreče ter obžalovali, da glavne proizvajalke toplogrednih plinov še niso podpisale Kjotskega protokola. Nadalje je AOSIS v operativnem delu deklaracije povabila vse države, naj se udeležijo Barbadoškega preglednega srečanja ob 10-letnici Barbadoškega akcijskega načrta. Pozvala je mednarodno skupnost, naj državam članicam AOSIS zagotovi finančno, znanstveno in tehnično pomoč v boju proti podnebnim spremembam. Regionalne organizacije in donatorje je ponovno opozorila, da naj s skupnimi močmi vzpostavijo sistem zgodnjega opozarjanja. Po njenem mnenju pa bi bilo potrebno oblikovati tudi poseben načrt za večjo izrabo obnovljivih virov energije. Vse države mednarodne skupnosti je pozvala, naj nadaljujejo s pogovori o končnem besedilu novega okoljskega dogovora, ki bi nasledil Kjotski protokol, predvsem v smislu omejitev izpustov toplogrednih plinov. Na koncu so v deklaraciji še pozvali države nepodpisnice Kjotskega protokola, naj ga podpišejo, in opozorili vse države, naj prenehajo s podcenjevanjem nevarnosti podnebnih sprememb (Buenos Aires AOSIS Ministerial Declaration on Climate Change 2004).

Aprila 2007 je AOSIS ustanovila poseben odbor, katerega naloga je bila v državah članicah pospeševati upoštevanje določil obstoječih pogodb OZN, vključujoč UNFCCC, in ostalih resolucij, ki se ukvarjajo z gospodarsko in okoljsko ranljivostjo otoških držav. Poleg tega je AOSIS nadaljevala z aktivnim iskanjem novih zavezništev med ostalimi državami Generalne skupščine OZN, ki bi ji pomagale v boju s posledicami podnebnih sprememb. AOSIS je leta 2007 navedla, da potrebuje pomoč predvsem na področju razvoja čiste tehnologije, obvladovanja naravnih nesreč, urejanja zakonodaje na okoljskem področju in razvoja komunikacijske ter obrambne infrastrukture za zaščito pred poplavami (Rizvi 2007).

¹²³ Ministrska deklaracija AOSIS iz Buenos Airesa o podnebnih spremembah - *Buenos Aires AOSIS Ministerial Declaration on Climate Change*, sprejeta 17. decembra 2004 na 10. rednem srečanju COP UNFCCC v Buenos Airesu, Argentina. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/cop10/misc03.pdf>.

Med 3. in 15. decembrom je na Baliju v Indoneziji potekal 13. COP UNFCCC, cilj katerega je bil sprejeti smernice za oblikovanje končnega dogovora, ki naj bi decembra 2009 nasledil Kjotski protokol. EU in AOSIS sta predlagali, naj se Aneks I države zavežejo, da bodo do leta 2020 zmanjšale izpuste toplogrednih plinov za 25-40 odstotkov glede na leto 1990. Temu so nasprotovale ZDA in revne države v razvoju. Čeprav med slednje sodi kar nekaj največjih onesnaževalk zraka s fosilnimi gorivi, te niso bile pripravljene zmanjšati izpustov toplogrednih plinov na račun gospodarskega razvoja in dobrobiti svojega prebivalstva. Nobena skupina držav, z izjemo EU in AOSIS, ni pokazala pretiranega navdušenja nad točno določenimi časovnimi in količinskimi omejitvami izpustov toplogrednih plinov. Zato do končnega dogovora ni prišlo. Na srečanju je takratni predsedujoči zvezi, Agnus Friday, v svojem govoru izrazil nezadovoljstvo nad potekom konference in jo označil za nepomembno, saj bi lahko tako nepomembne zaključke, kot se je izrazil, sprejeli tudi preko elektronske pošte (Mills 2007).

Aprila leta 2008 so države članice AOSIS ostro nastopile proti razvitim državam, ki so jim obljubljale finančno pomoč, s katero bi se male otoške države lažje prilagodile posledicam podnebnih sprememb, vendar svoje obljube niso držale. Razvite države se namreč niso mogle dogovoriti, ali jim bodo pomagale na podlagi prostovoljne pomoči, kar so zagovarjale ZDA, ali bi v ta namen ustanovile poseben sklad, kar je zagovarjala EU. Na ostale države mednarodne skupnosti so naslovile sporočilo, da ne bodo podpisale nobenega dogovora z njimi, če se ne bodo sposobne dogovoriti o finančnem prispevku milijona ameriških dolarjev za prilagoditvene programe na podnebne spremembe malih otoških držav. Pa vendar je vprašanje financiranja ostalo nerešeno (The Spectator 2008).

Marca 2009 je v nemškem Bonnu potekala delavnica, na kateri so sodelujoče države in predstavniki mednarodnih organizacij razpravljali o dovoljeni ravni izpustov toplogrednih plinov Aneks I držav UNFCCC, ki bi bila vključena v končno besedilo Københavnskega dokumenta. Na delavnici je sodeloval tudi predstavnik AOSIS, Leon Charles, ki je opozoril na 3.3 člen UNFCCC, ki pravi, da mora biti prioriteta držav pogodbenic UNFCCC sprejetje ukrepov, ki bodo preprečili ali zmanjšali vzroke podnebnih sprememb. Na delavnici je Charles nakazal, kakšno stališče bo AOSIS zagovarjala na konferenci v Københavnu. Dejal je, da bo AOSIS zahtevala, da se izpusti CO₂ ustalijo pod 350 ppm, temperatura zraka pa bi se dvignila za manj kot 1,5° C glede na predindustrijsko dobo. Do leta 2050 bi morale vse države mednarodne skupnosti zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za 85 odstotkov glede na stanje leta 1990. Aneks I države UNFCCC pa bi morale do leta 2020 zmanjšati svoje izpuste za 40 odstotkov glede na leto 1990. Obveze, ki bodo zapisane v novem dokumentu, bi morale postati pravno zavezujoče, veljati pa bi morale do leta 2017 in ne 2020, saj bi se moral naslednji dogovor nanašati na poročilo IPCC-ja, ki bo izšlo leta

2014. Charles je nagovor končal z besedami, da je dvig temperature zraka za 2° C, kar zagovarjajo ostale države mednarodne skupnosti, za AOSIS nesprejemljiv, saj bi takšno zvišanje pomenilo, da se bo do leta 2100 morska gladina najverjetneje dvignila za 50-140 cm glede na leto 1990 in s tem izbrisala nekatere otoke s svetovnega zemljevida (Alliance of Small Island States 2009b). Delavnici so prisostvovali tudi člani Mladinskega podnebne gibanja. Eden izmed njegovih članov je nagovor predstavnika AOSIS opisal kot edinega, ki je resnično zadel temo delavnice. Govornika Charlesa je opisal kot izjemno zavzetega, saj je že pred začetkom konference v Københavnu jasno in neposredno izrazil mnenje in zahteve AOSIS. Vendar Charles ni uspel prepričati ostalih udeležencev delavnice. Edini spodbuden zaključek, ki ga je podal predsedujoči delavnice, se je namreč glasil, da raven 550 ppm za izpuste toplogrednih plinov nikakor ne pride v poštev za nobeno državo, čeprav so se nekatere nagibale k tej številki (Youth Climate Movement 2009). Pred konferenco v Københavnu so se države članice AOSIS sešle tudi julija 2009 v Grenadi. Namen srečanja je bil preučiti v Bonnu sprejet dokument, ki je predstavljal izvleček stališč in mnenj drugih držav ter dokončni dogovor o skupnih stališčih zveze. Zediniti so se morale, katere točke se ujemajo s stališči vseh držav v zvezi in katerih ne bodo mogle sprejeti kot skupnih (Pareti 2009).

Hitreje se je bližala konferenca v Københavnu, bolj pogosta so postajala srečanja AOSIS. 21. septembra 2009 so se države članice zveze srečale na sedežu OZN v New Yorku in se poimenovala kot moralni glas Københavna. Na srečanju so sprejele AOSIS deklaracijo o podnebnih spremembah¹²⁴, v kateri so zapisale cilje, ki jih bodo zasledovale na konferenci v Københavnu (BBC Monitoring Asia Pacific 2009). Naslednji dan, 22. septembra 2009, so se v New Yorku na newyorškem tednu okolja zbrali predstavniki vseh držav članic OZN. Natanko 100 dni pred pričetkom konference v Københavnu sta države k akciji pozvala generalni sekretar OZN, Ban Ki-moon, in nekdanji britanski premier, Tony Blair, ki sta vlade vseh držav prosila, naj se javno zavežejo k reševanju problema globalnega segrevanja in izvedejo določene kratkoročne, srednjeročne ter dolgoročne akcije (Edmonton Journal 2009). Na srečanju je zbrane nagovoril tudi

¹²⁴ AOSIS deklaracija o podnebnih spremembah iz leta 2009 - *Alliance of Small Island States on Climate Change 2009*, sprejeta 21. septembra na posebnem srečanju AOSIS na sedežu OZN v New Yorku. Dostopno prek: <http://www.sidsnet.org/aosis/documents/AOSIS%20Summit%20Declaration%20Sept%202011%20FINAL.pdf>. Države članice AOSIS so v deklaraciji nakazale, katere cilje bodo zagovarjale na konferenci v Københavnu. Ti cilji so podrobneje opisani v osnutku protokola za nov okoljski dokument, ki je predstavljen v naslednjem poglavju. Izstopa le podatek, da je v tej deklaraciji AOSIS zahtevala, naj države znižajo izpuste toplogrednih plinov za 95 odstotkov do leta 2050. V osnutku protokola pa je številko zmanjšala na 85 odstotkov.

maldivijski predsednik, Mohamed Nasheed¹²⁵, in jih pozval k opustitvi dejanj, ki škodujejo okolju (BBC Monitoring South Asia 2009).

Pred konferenco v Københavnu so se države članice OZN srečale tudi oktobra 2009 v Bangkoku. Na tem srečanju države članice niso bile več tako optimistične. Po prvem tednu pogajanj so predstavniki držav AOSIS ugotovili, da države še niso blizu dogovora o tem, za koliko bo potrebno zmanjšati izpuste toplogrednih plinov v ozračje. Leon Charles, ki je delegacijo AOSIS vodil na tem srečanju, je poudaril, da AOSIS ne bo spremenila stališča, ki ga je zagovarjala na predhodnih srečanjih. Še vedno je zahtevala minimalno segretje zraka in lažji dostop do finančnih virov za lažjo prilagoditev posledicam podnebnih sprememb. Izrazil pa je zaskrbljenost, da v Københavnu ne bo prišlo do sklenitve dogovora, kar bi še poslabšalo položaj malih otoških držav (Bom 2009).

Trenutna predsedujoča AOSIS, Dessima Williams iz Grenade, pa je pred pogajanjem v intervjuju za *The Jakarta Post* optimistično izjavila, da ima AOSIS pripravljen načrt in zadostno podporo, tako da je bila prepričana, da bodo na Danskem uspeli. Poudarila je, da države članice zveze ne nameravajo iskati krivca za sedanje stanje na okoljskem področju, ampak bodo delovale po načelu skupne, vendar različne odgovornosti¹²⁶ (The Jakarta Post 2009). Kot zelo spodbudno je navedla dejstvo, da so predstavniki skupine G-8, ki so se julija istega leta sestali v italijanski L'Aquili, sprejeli sklep, da bodo njihove države do leta 2050 zmanjšale izpuste toplogrednih plinov za 80 odstotkov, vendar niso sprejeli nobenih kratkoročnih ciljev. Nezadovoljstvo nad njihovo odločitvijo je izrazil tudi generalni sekretar OZN, Ban Ki-moon, saj je prepričan, da so kratkoročni cilji nujno potrebni. Poleg tega skupina G-8 o sprejetju omejitev ni uspela prepričati Indije in Kitajske (Xinhua News Agency 2009).

¹²⁵ Nashed je bil eden izmed osmih voditeljev držav in vlad, ki jih je posebej povabil generalni sekretar, naj nagovorijo zbrane udeležence srečanja. Kot rešitev problema podnebnih sprememb je navedel tri področja, in sicer sprejetje ambicioznih in obvezujočih ciljev zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov v razvitih državah, pripravljenost razvitih držav sprejeti omejitve v skladu z načelom skupne, vendar različne odgovornosti ter zagotovitev dodatnega financiranja za uspešno prilagajanje malih otoških držav in držav v razvoju posledicam podnebnih sprememb. Rast in razvoj držav v razvoju ne bi smela izostati, če bi se držali novih predlogov, ki vključujejo uporabo čiste tehnologije in obnovljivih virov energije (BBC Monitoring South Asia 2009).

¹²⁶ Vendar jim ne bo lahko. Indonezijski predstavnik je že napovedal dolgotrajna in težka pogajanja, saj razvitim državam manjka želja po izpolnjevanju zahtev. Vsaka država ima možnost predstavitve svojih predlogov, kar bo vse skupaj še podaljšalo. Japonska je že napovedala, da bo zaprosila za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov le za 8 odstotkov (Jakarta Globe 2009).

5.5 Ocena vpliva AOSIS: Københavnski dogovor

15. COP UNFCCC je potekal od 7. do 18. decembra 2009 v Københavnu na Danskem. Na njem naj bi države Generalne skupščine OZN sprejele pravno zavezujoč dokument, ki bo leta 2012 nasledil Kjotski protokol in veljal do leta 2017. Takoj na začetku pogajanj je AOSIS predstavila svoj osnutek Københavnskega protokola¹²⁷, ki je obsegal 20 strani (Sharma 2009). Uspešnost AOSIS na pogajanjih v Københavnu ocenjujem na podlagi pregleda predlogov, ki jih je AOSIS podala v svojem osnutku protokola in pregledom končnega besedila Københavnskega dogovora. Tako lahko ugotovim, katere predloge je AOSIS uspela vključiti v končno besedilo in katere ne. Ne morem pa še ugotoviti, katere države so AOSIS pri določenih predlogih podpirale in katere so ji nasprotovale, saj tako podrobna analiza konference še ni dostopna.

AOSIS je v svojem osnutku zahtevala, naj Aneks I države UNFCCC sprejmejo nove in strožje omejitve izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Povprečna temperatura zraka se po njenem mnenju ne sme zvišati za več kot 1,5° C glede na predindustrijsko obdobje, koncentracijo toplogrednih plinov v ozračju pa je potrebno ustaliti na manj kot 350 ppm. Da bi to dosegli, bi morale države podpisnice novega protokola do leta 2050 zmanjšati izpuste toplogrednih plinov v ozračje za 85 odstotkov glede na leto 1990. COP bi morala periodično pregledovati napredek držav glede izpolnjevanja obveznosti iz protokola, predvsem glede izvajanja ukrepov za zaustavitev podnebnih sprememb, glede na način prilagajanja posledicam podnebnih sprememb, financiranje in prenos tehnologije. Pregled bi moral temeljiti na znanstvenih ugotovitvah IPCC-ja in že opaženih posledicah podnebnih sprememb v okoljsko najranljivejših državah. AOSIS je podala svoje predloge tudi glede prilagajanja držav na podnebne spremembe. Predlagala je, naj se ustanovi Multilateralni sklad za podnebne spremembe¹²⁸, preko katerega bi razvite države zagotavljale državam v razvoju finančno in tehnično pomoč, s katero bi se slednje lažje prilagodile na podnebne spremembe¹²⁹. Vse države podpisnice novega protokola bi morale COP UNFCCC predložiti svoj načrt prilagajanja, ustanoviti ali okrepiti bi morale tudi regionalne centre, ki bi jih usmerjali in

¹²⁷ Predlog Zveze malih otoških držav za končno besedilo Københavnskega protokola k Okvirni konvenciji Združenih narodov o podnebnih spremembah - *Proposal by the Alliance of Small Island States for a Copenhagen Protocol to Enhance the Implementation of the United Nations Framework Convention on Climate Change*, sprejet 18. decembra 2009 na 15. srečanju COP UNFCCC v Københavnu na Danskem. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/photo/homepage/AOSIS1.pdf>.

¹²⁸ COP UNFCCC bi izvolila izvršni odbor, ki bi sklad upravljal. Imel bi 19 članov; 3 iz vsake regionalne skupine OZN, 2 člana SIDS in 2 člana najmanj razvitih kopenskih držav. Denar zanj bi prispevale razvite države. Na osnovi česa bi določili višino prispevka, bi se odločili naknadno. Vanj bi morale denar prispevati tudi države, ki bi bile kaznovane zaradi neupoštevanja določil novega protokola.

¹²⁹ Prilagoditvene akcije naj bi potekale na projektni, sektorski in državnih ravni. Obsegale bi administrativne in zakonodajne akcije in zaščito ljudi, ki so se zaradi posledic podnebnih posledic morali preseliti. Dostop držav do nje naj ne bi bil otežkočen z dolgotrajnimi postopki, prednost pa bi imele najbolj okoljsko ranljive države.

pomagali pri prilagajanju. Centre bi vodile države v razvoju, razvite države v regiji pa bi jim morale pomagati, če bi prve to želele. AOSIS predlaga tudi ustanovitev posebnega odbora, ki bi ga vodila in nadzirala COP UNFCCC. V odbor bi bile vključene države podpisnice novega protokola, v njem naj bi prevladovala države, ki niso uvrščene med Aneks I države in strokovnjaki ustreznih mednarodnih organizacij. Odbor bi skupaj s COP UNFCCC pomagal državam pri uresničevanju njihovih načrtov glede prilagajanja na podnebne spremembe, pri čemer bi se posebej osredotočil na okoljsko najbolj ogrožene države.

AOSIS je nadalje predlagala besedilo, ki se nanaša na zaustavitev podnebnih sprememb. Menila je, da je v končno besedilo novega dokumenta potrebno vključiti zahtevo, da se morajo vse države enako truditi za zaustavitev podnebnih sprememb. Delovati morajo po načelu skupne, vendar različne odgovornosti, razvite države pa morajo prevzeti vodilno vlogo v boju proti podnebnim spremembam. Aneks I države bi tako morale do leta 2020 zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za 45 odstotkov glede na leto 1990. Za države v razvoju pa AOSIS ni podala natančnih ciljev. Razvite države bi morale sekretariatu UNFCCC do leta 2012 predložiti strategijo zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov in jo pregledovati ter dopolnjevati vsakih 5 let. Strategijo morajo podati tudi države v razvoju, njeni cilji morajo biti osnovani na njihovi sposobnosti prilagajanja. Nadalje je AOSIS predlagala ustanovitev posebnega registra, ki bi beležil dejanja posameznih držav, spodbujal države in beležil, koliko in kakšno pomoč so posamezne države v razvoju od razvitih držav prejele. Poleg tega bi ocenjeval predlagane strategije prilagajanja držav v razvoju v smislu primernosti, stroškov in časa, ki bi ga države potrebovale za uresničenje svojih načrtov. Register bi nadzorovala COP UNFCCC, natančnejše naloge in struktura pa bi bili določeni na naslednjem srečanju COP UNFCCC. V njem bi delovali tudi tehnični strokovnjaki, ki bi jih nadzirala COP UNFCCC.

V svojih predlogih je AOSIS pozvala tudi IMO in Mednarodno civilno letalsko organizacijo (*International Civil Aviation Organization - ICAO*), naj sprejmeta posebne ukrepe za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov na morju in v zraku. AOSIS je nadalje podala predlog, da je potrebno zaustaviti izsekavanje gozda in s tem prispevati k zmanjšanju CO₂ v ozračju. Razvite države bi morale tako do leta 2020 vsaj za 50 odstotkov, glede na trenutno stanje, zmanjšati izsekavanje. Države v razvoju bi morale znatno omejiti izsekavanje do leta 2030. Oblikovati bi morale poseben načrt omejevanja izsekavanja, ki bi ga pregledala COP UNFCCC.

AOSIS je v svojem osnutku zapisala tudi, da morajo države mednarodne skupnosti okrepiti medsebojno sodelovanje, saj bodo le tako spodbudile razvoj okolju prijazne tehnologije in poskrbele za njen prenos do držav v razvoju. Za potrebe tega AOSIS predlaga ustanovitev tehnološkega mehanizma, ki bi poskrbel za razvoj take tehnologije in njeno široko dostopnost tako na državni kot regionalni ravni. Nadzorovati bi moral tudi finančno pomoč, ki bi bila namenjena

razvoju tehnologije. Poleg tega bi moral ustanoviti ali posodobiti državne in regionalne centre, kjer bi se razvoj vršil. Nadzirala bi ga COP UNFCCC, kateri bi moral letno poročati o napredku.

AOSIS je predlagala tudi, naj države podpisnice vsakih 5 let oddajo poročilo o upoštevanju določil novega dokumenta COP UNFCCC. Prvo poročilo naj oddajo leta 2015. Do leta 2012 pa mora COP UNFCCC določiti, katere podatke bi morale države podpisnice vključiti v poročilo. Države, ki ne bi upoštevale določenih omejitev izpustov toplogrednih plinov v ozračje, bi bile kaznovane v skladu z 18. členom Kjotskega protokola. Če pa pride med državami podpisnicami do spora, se ta reši skladno s 14. členom UNFCCC¹³⁰.

AOSIS je v osnutku protokola predlagala tudi nekaj tehničnih zadev. Predlagala je, da bi lahko vsaka država podala svoj amandma, ki ga posreduje sekretariatu UNFCCC. Ta o njem obvesti vse države 6 mesecev pred COP UNFCCC, na katerem bi bil amandma sprejet. Amandma naj bi bil sprejet s konsenzom ali dvotretjinsko večino držav, ki so se na začetku opredelile za prisotne in glasujoče. Nadalje je AOSIS predlagala, naj določila v novem protokolu veljajo le za njegove podpisnice in ne za vse pogodbenice UNFCCC. Države podpisnice protokola bi lahko od novega protokola tudi odstopile. O svojem odstopu bi morala država sekretariat obvestiti ne prej kot tri leta po vstopu protokola v veljavo za določeno državo in eno leto pred pričetkom veljave odstopa. Če bi država odstopila od UNFCCC, bi istočasno odstopila tudi od novega protokola. Rezervacije na protokol pa ne bi bile dovoljene. Protokol bi države lahko podpisale na sedežu OZN v New Yorku. Ni pa določila, koliko podpisov potrebuje, da stopi v veljavo. Njegov depozitar bi bil generalni sekretar, avtentični jeziki pa bi bili arabski, kitajski, angleški, francoski, ruski in španski jezik.

18. decembra 2009 so države pogodbenice UNFCCC potrdile končni dokument 15. COP UNFCCC¹³¹. Sprejet je bil Københavnski dogovor, ki so ga predstavile ZDA, Kitajska, Indija, Brazilija in Južnoafriška republika (Andersen 2009b). Dogovor obsega manj kot tri strani in predstavlja neobvezujoč dokument. AOSIS je sicer predlagala, naj ima nov dokument obliko protokola, vendar so na koncu sprejeli neobvezujoč dogovor, ki je stopil v veljavo takoj po njegovem sprejetju. V končno besedilo je AOSIS uspelo vključiti le nekaj svojih predlogov. Tako je v 1. členu dogovora zapisano, da se države zavedajo resnosti podnebnih sprememb in si bodo prizadevale za zaustavitev po načelu skupne, vendar različne odgovornosti. Prav to je v svojem osnutku predlagala tudi AOSIS. 3. člen dogovora se nanaša na prilagajanje držav posledicam podnebnih sprememb. Deloma je zajel predlog AOSIS, saj določa, da morajo razvite države zagotoviti državam v razvoju finančna in tehnična sredstva za uspešno prilagajanje posledicam

¹³⁰ 18. člen Kjotskega protokola in 14. člen UNFCCC sta predstavljena v 5.3.1 poglavju.

¹³¹ Države udeleženske 15. COP UNFCCC se skozi celotna pogajanja niso mogle zediniti o končnem besedilu dokumenta. Dogovor, ki je bil na koncu sprejet, so 18. decembra 2009, na petkov večer, sestavile ZDA, Kitajska, Indija, Brazilija in Južnoafriška republika, v soboto zjutraj pa je postal uradni dokument srečanja (Andersen 2009a).

podnebnih sprememb. Pri tem morajo dati prednost najmanj razvitim državam sveta, malim otoškim in afriškim državam. 6. člen nadalje potrjuje vlogo gozdov pri zmanjševanju koncentracije toplogrednih plinov v ozračju, na kar je opozarjala AOSIS. Delno je bil sprejet tudi njen predlog o financiranju. 8. člen dogovora namreč določa, da morajo razvite države zagotoviti 30 milijard ameriških dolarjev pomoči državam v razvoju za obdobje med letoma 2010 in 2012. Ta denar naj bi se stekal v kopenhavnski podnebni sklad. Prednost pri prejemanju finančne pomoči oziroma črpanju denarja iz omenjenega sklada pa imajo najmanj razvite, male otoške in afriške države. Sprejet je bil tudi predlog AOSIS, naj se ustanovi tehnološki mehanizem, ki bo nadzoroval in pospeševal prenos tehnologije iz razvitih držav v države v razvoju. To je določeno v 10. členu dogovora.

Najpomembnejši predlogi ponovno niso bili vključeni v končno besedilo dokumenta. V 1. členu dogovora je namreč zapisano, da se globalna temperatura zraka ne sme dvigniti za več kot 2° C glede na predindustrijsko obdobje, če želijo zavarovati okoljsko najbolj ogrožene države. To mejo naj bi podpirala tudi znanstvena skupnost, čeprav je AOSIS med pogajanjmi svarila pred posledicami, ki jih bo tako zvišanje prineslo in sama predlagala mejo na 1,5° C. 2. člen določa, da je potrebno zmanjšati izpuste toplogrednih plinov v ozračje, vendar ne določa za koliko. V 4. členu je določeno, naj Aneks I države UNFCCC do 31. januarja 2010 same določijo, za koliko bodo zmanjšale izpuste toplogrednih plinov do leta 2020. 5. člen nadalje določa, da morajo države, ki niso uvrščene med Aneks I države, izvajati akcije, ki bodo vplivale na zaustavitev podnebnih sprememb. Najmanj razvite države sveta in male otoške države pa naj take akcije izvajajo, če želijo, oziroma, če prejmejo dovolj finančnih sredstev. Države v razvoju morajo namreč kot prioriteto ohraniti lastni gospodarski in družbeni razvoj ter odpravo revščine. Obe skupini držav pa naj bi zmanjšali izpuste toplogrednih plinov čim hitreje.

AOSIS ponovno ni uspelo izpogajati točno določenih omejitev izpustov toplogrednih plinov, kar je predstavljalo njeno prioriteto v pogajanjih za nov okoljski dokument. Uspelo ji je vključiti nekaj svojih predlogov, kot na primer ustanovitev tehnološkega mehanizma, in zagotoviti, da so se razvite države zavezale, da bodo finančno pomagale državam v razvoju. Vendar tudi ti predlogi niso bili vključeni v takem obsegu, kot je AOSIS pričakovala pred pričetkom pogajanj. AOSIS je podala ekstremne predloge glede zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov, tako da je bilo pričakovati, da ne bodo sprejeti. Njena tradicionalna zaveznica v okoljskih pogajanjih, EU, je pred pričetkom pogajanj objavila, da so njene države članice pripravljene zmanjšati izpuste toplogrednih plinov tudi do 30 odstotkov do leta 2020 in je po pogajanjih izrazila svoje nezadovoljstvo nad končnim rezultatom (Edmonton Journal 2009). Obvezujočemu dokumentu in točno določenim omejitvam izpustov toplogrednih plinov so najbolj nasprotovale ZDA, Kitajska, Indija in ostale večje države v razvoju. Prav te so navdušeno pozdravile končni dogovor in ga označile kot pomemben in pozitiven

rezultat pogajanj. Indijski minister za okolje, Jairam Ramesh, je za *Hindustan Times* celo izjavil, da dogovor brani interese držav v razvoju in njihovo suverenost (Jerichow 2009).

Takoj po sprejetju dogovora je AOSIS izrazila nezadovoljstvo in razočaranje nad sprejetim dogovorom. Pa vendar so ga države članice AOSIS podprle, saj so ga dojemale kot edino pot, ki jih vodi do sprejetja učinkovitega dogovora v prihodnosti. Dessima Williams, predsedujoča AOSIS, je po sprejetju dogovora dejala, da se je AOSIS na pogajanjih trudila, da bi dosegla čim več. Vendar se je na koncu izkazalo, da je dosegla zelo malo (Solomon Star 2009). Williamsova je dodala, da je bila pred konferenco prepričana, da bodo države dosegle pravičen dogovor. Diplomatsko je ocenila, da bo pravičnost sprejetega dokumenta pokazal čas (Williams-Lahari 2009). Nekatere države članice AOSIS so svoje nezadovoljstvo nad končnim dogovorom jasno izrazile. Ian Fry, predstavnik Tuvaluja, je sprejetje dogovora primerjal z bibličnim motivom sprejetja 30 srebrnikov, s katerimi je izdal svojo državo. Collin Beck, veleposlanik Salomonovih otokov pri OZN, je dejal, da dogovor ne bo rešil nekaterih nizkoležečih tihomorskih otokov, kot so na primer Tuvalu, Kiribati in del Salomonovih otokov. Mohamed Nasheed, predsednik Maldivov, je izrazil razočaranje nad končnim dogovorom. Dejal je, da se je v zadnjih dveh dneh pogajanj srečal z voditelji 25 razvitih držav in nihče ni bil pripravljen zmanjšati izpustov toplogrednih plinov v ozračje. Kljub temu je dogovor na koncu sprejel, saj je prepričan, da predstavlja le odskočno desko za pogajanja v prihodnosti (Solomon Star 2009). Dessima Williams se je državam članicam AOSIS, ki so se počutile izdane in opeharjene, opravičila za odločitev zveze, da morajo končni dogovor podpreti vse države članice. V opravičilu je dejala, da jih pri pogajanjih z drugimi državami žene osnovna pravica njihovih ljudi po preživetju in razvoju. Obljubila jim je, da AOSIS ne bo odnehala in si bo še naprej prizadevala doseči dogovor o najvišjem dovoljenem zvišanju temperature zraka za 1,5 ° C. Izrazila je tudi prepričanje, da je prezgodaj ugotavljati, ali je bila AOSIS v pogajanjih uspešna ali ne. Ta je sicer veliko izgubila, vendar nekaj tudi pridobila. Svojo misel je zaključila z besedami, da čaka države članice AOSIS še veliko dela do naslednjega COP UNFCCC, ki bo potekal decembra 2010 v Mehiki (Williams-Lahari 2009).

5.6 Ocena strokovnjakov

Uspešnost zveze, razloge zanjo in vpogled v njeno delovanje so mi omogočili: dr. Pamela S. Chasek, izvršna urednica revije *Earth Negotiations Bulletin* in izredna profesorica na manhatnski univerzi v New Yorku; g. Keneti Faulalo, medregionalni svetovalec za SIDS na področju trajnostnega razvoja z urada visokega predstavnika za najmanj razvite kopenske države v razvoju in male otoške države in g. Ye-Min Wu s stalnega predstavništva Singapurja pri OZN.

Aktivnosti zveze segajo od glasnega opozarjanja na pojav podnebnih sprememb in poudarjanja ranljivosti njenih držav do aktivnega sodelovanja na pogajanjih v Generalni skupščini OZN. Če se AOSIS ne bi vključila v pogajanja o podnebnih spremembah znotraj OZN, preventivne akcije in znanstvene raziskave ne bi posebej poudarjale problemov otoških držav in nizkoležečih območij, posebni mehanizmi za reševanje sporov pa ne bi bili vključeni v UNFCCC in Kjotski protokol (Chasek 2005, 20).

Pamela S. Chasek, Keneti Faulalo in Ye-Min Wu so prepričani, da je AOSIS toliko dosegla, ker je znala izkoristiti svojo ranljivost in se povezati v zvezo, v kateri so države članice lahko uporabile svojo glasovalno moč, in sicer številčno glasovalno moč (Chasek 2009, Faulalo 2009, Wu 2009). Poleg tega si je zagotovila strokovno pomoč, saj je FIELD v Veliki Britaniji izobraževal njene delegate, njegovi izkušeni pravniki pa so ji še dodatno pomagali. Tako je država Vanuatu zaprosila Roberta Van Lieropa, v New Yorku zaposlenega pravnika, da bi postal njihov predstavnik pri OZN. To se je tudi zgodilo in Lierop je znal zamisli AOSIS učinkovito predstaviti, mnoge izmed njih so nato postale del mednarodnih dogovorov. Ker je imel veliko izkušenj na političnem področju, je uspel prebiti v ospredje večino zamisli malih otoških držav. Poleg tega je skrbel za red v zvezi in uspel vzpostaviti nekakšno protiutež moči Organizacije držav izvoznic nafte (*Organization of the Petroleum Exporting Countries* - OPEC) in G-77. Močni posamezniki so igrali zelo pomembno vlogo na pogajanjih za UNFCCC in Kjotski protokol. Chasekova je posebej omenila veleposlanika Neroni Slada s Samoe, Johna Ashea z Antigve in Barbude in že prej omenjenega Van Lieropa. V okoljskih pogajanjih so namreč osebnost in medosebni odnosi zelo pomembni. Kako veliko vlogo igrajo, je razvidno šele takrat, ko pogajanjem prisostvuješ sam (Chasek 2009).

Čeprav je AOSIS igrala v pogajanjih za UNFCCC in Kjotski protokol pomembno vlogo, je Chasekova ne vidi kot vodilno silo v pogajanjih. Glavni igralci so bili namreč: EU, oziroma Evropska gospodarska skupnost (*European Economic Community* - EEC) za časa pogajanj o UNFCCC; ZDA, pogosto skupaj z JUSCANNZ državami; države Srednje in Vzhodne Evrope (*Central and Eastern Europe* - CEE) so tvorile svoj blok, prav tako je G-77 še vedno tvorila močan

blok držav v razvoju, kljub temu da sta njena podbloka v okoljskih pogajanjih postala OPEC in AOSIS. Na pogajanjih za Kjotski protokol sta se pojavili še *Umbrella* skupina, ki so jo tvorile neevropske razvite države, in skupina okoljske integritete, ki jo sestavljajo Mehika, Južna Koreja in Švica (Chasek 2009). Tudi Keneti Faulalo AOSIS ne vidi kot glavne sile v pogajanjih, vendar trdi, da je delovala po svojih najboljših močeh (Faulalo 2009). Oba sta prepričana, da AOSIS ne bi dosegla toliko brez zunanje podpore razvitih držav (Chasek 2009, Faulalo 2009). Prav tako si Faulalo pred pričetkom konference v Københavnu ni upal predvideti, kaj se bo zgodilo. Rekel je le, da so se vse države strinjale, da mora biti nov dogovor sklenjen (Faulalo 2009).

Najpomembnejši del pogajanj predstavljajo neformalna pogajanja, ki potekajo izven konferenčnih klopi. Chasekova trdi, da so na neformalnih pogajanjih pomembni medosebni odnosi in sposobnost biti dober pogajalec. Pogosto je AOSIS večjo moč in vpliv prinesel izbor njenih predstavnikov za predsedujoče neformalnim posvetovalnim ali pogajalskim telesom. Poleg tega sta v neformalnih pogajanjih igrali veliko vlogo osebnost in ostrina predsedujočega AOSIS. Chasekova nadalje pravi, da se predstavniki AOSIS pogajajo na popolnoma enak način kot predstavniki drugih zvez ali posameznih držav. Tudi oni trgujejo, iščejo soglasje, skušajo problem rešiti na domiselni način. V svojih uradnih govorih skušajo izpostaviti faktor ranljivosti in vzbuditi v drugih sočutje. Na neformalnih pogajanjih pa se njihovi govorniki lahko zanašajo le na svoje pogajalske sposobnosti in podporo ostalih članov zveze. Najmočnejša faktorja, ki sta vplivala na njihov uspeh, sta prav gotovo povezovanje z razvitimi državami in dejstvo, da so vedno in povsod odlično pripravljani. Vendar težava nastopi, ko se jim nasproti postavi moč v smislu številčnosti ljudi in gospodarskega blagostanja, saj ti dve vedno zmagata nad malimi in gospodarsko šibkimi državami. Tako zanje najpomembnejše nasprotnike v okoljskih pogajanjih predstavljajo OPEC, ZDA, Kitajska in Indija (Chasek 2009).

Chasekova zaključuje, da je AOSIS naredila ogromno za prepoznavnost težav malih otoških držav in držav z nizkoležečimi obalnimi predeli. Meni, da če AOSIS ne bi zahtevala sprejetja novega dokumenta, ki je nasledil UNFCCC in v ta namen leta 1994 predložila t. i. AOSIS protokola¹³², se svet ne bi veselil podpisa Kjotskega protokola. Morda bi dobili podoben dokument čez nekaj let. Ta bi lahko bil šibkejši ali močnejši, vendar brez prisotnosti AOSIS Kjotski protokol ne bi vključeval vseh zahtev, kot jih vključuje (Chasek 2009).

AOSIS se na svoji poti do uspeha srečuje tudi z različnimi težavami. Keneti Faulalo navaja, da AOSIS pri njenih željah omejujejo omejeni človeški viri, institucionalna sposobnost in finančni viri, iz tega pa izhajajo tudi problemi pri razvijanju ustreznih politik, strategij in pravnih okvirov

¹³² AOSIS protokol je natančneje predstavljen v 5. 3 poglavju.

delovanja (Faulalo 2009). Poleg tega zvezo omejujejo velike razlike med samimi državami članicami. Te se nahajajo na različnih razvojnih stopnjah, soočajo se z različnimi vrstami okoljskih problemov, nahajajo se na različnih delih sveta, posedujejo različno količino naravnih in človeških virov, imajo različne regionalne perspektive in kulturne navade. Mnoge države članice AOSIS so novinke v OZN in na multilateralnih pogajanjih. Tako se je AOSIS s svojo prvo notranjo grožnjo soočila na prvem srečanju pripravljalnega odbora za Barbadoško konferenco, septembra 1993. Kot skupina so bile države zelo učinkovite med okoljskimi pogajanja, vendar jih je še več tem razdvajalo, tako da so imele težave pri oblikovanju skupnih stališč. Stališča tihomorskih, karibskih, indijskoceanskih in atlantskih malih otoških držav so se med seboj razlikovala, tako da je bilo oblikovanje skupnega programa zelo zahtevno. Zaradi velikega števila prednostnih nalog, ki jih je hotela posamezna regija uveljaviti, so na koncu vključili vse in Barbadoški akcijski načrt oblikovali po zgledu Agende 21, torej se niso osredotočili le na nekaj najpomembnejših točk. Veliko število vključenih prednostnih nalog pa je otežilo naslavljanje bilateralnih in multilateralnih donatorjev, ki bi jim pomagali uresničiti njihove zahteve (Chasek 2005, 23-8). Poleg tega ji na Barbadoški konferenci ni uspelo doseči glavnega cilja - povečati bilateralne in multilateralne pomoči za doseg trajnostnega razvoja v naslednjih petih letih. Nasprotno, uradna razvojna pomoč zanje se je v tem obdobju še znižala, predvsem za tihomorske otoke¹³³ (UN v Chasek 2005, 30). Pojavljati se je pričelo vprašanje, ali je bila sama ohranitev zveze pomembnejša kot izpostavitve najpomembnejših ciljev. Res pa je, da bi z razpadom zveze države izgubile pomembno pogajalsko moč za nadaljnja okoljska pogajanja (Chasek 2005, 30). Chasekova je nadalje prepričana, da bi AOSIS postala šibkejša takoj, ko bi se odmaknila od svoje prvotne prioritete - okolja. Znotraj Komisije za trajnostni razvoj so predstavniki tihomorskih držav nastopali ločeno od AOSIS, to pa je zvezo naredilo šibkejšo, saj je dokazalo, da se tudi ostale zveze lahko ločijo in dosegajo dobre rezultate (Chasek 2009). V zadnjih letih se pojavlja vedno več samostojnih akcij tihomorskih malih otoških držav, kot sta Niue deklaracija o podnebnih spremembah¹³⁴ in deklaracija tihomorskih SIDS in EU¹³⁵, zato se pojavlja vprašanje, ali to delajo le zato, ker rabijo še več, ali se bodo počasi odcepili od AOSIS. Faulalo v prihodnosti AOSIS še vedno vidi kot enoten blok, saj njeno članstvo predstavlja pomemben delež vseh članic OZN (Faulalo 2009).

¹³³ Na znižanje uradne razvojne pomoči je vplivalo več dejavnikov, med njimi tudi azijska finančna kriza. Vendar obstaja neposredna povezava med znižanjem in pomanjkanjem prioritizacije njihovih potreb (Chasek 2005, 30).

¹³⁴ Niue deklaracija o podnebnih spremembah - *Niue declaration on Climate Change*, sprejeta 20. avgusta 2008 na srečanju Foruma pacifiških otokov na otoku Niue. Dostopno prek: <http://39pifniue2008.gov.nu/niuedeclaration.pdf>.

¹³⁵ Nuku'alofa deklaracija med Evropsko unijo in Forumom tihomorskih otokov - *Joint EU-PIF Nuku'alofa declaration*, sprejeta 19. oktobra 2007. Dostopno prek: <http://www.forumsec.org/pages.cfm/newsroom/press-statements/2007/eupif-joint-declaration.html>.

Zaključek

Države mednarodne skupnosti danes priznavajo resničnost in resnost podnebnih sprememb. Poročila IPCC-ja, predvsem zadnje iz leta 2007, podajajo jasne dokaze, da je človek s svojo dejavnostjo in ignoranco v veliki meri omogočil napredovanje podnebnih sprememb. Tiste države, ki ne verjamejo znanstvenim zapisom, so prepričala realna dejstva - višja povprečna temperatura zraka, taljenje ledu in snega na skrajnem severnem in južnem polu, dvigovanje morske gladine, pogostejši, intenzivnejši in bolj uničujoči potresi ter cikloni, pojav okoljskih beguncev ter možnost popolnega poplavljanja najnižje ležečih otoških držav. Zato so se države mednarodne skupnosti dogovorile, da je potrebno odnos do okolja spremeniti, uporabo fosilnih goriv zmanjšati in jih nadomestiti z okolju prijaznimi ter izpogajati obvezujoč okoljski dokument, v katerem bi se dogovorile, na kakšen način bi to storile.

Generalna skupščina OZN se je izkazala kot najprimernejši prostor za pogajanja o ustreznih okoljskih dogovorih in pravilih, ki bi države obvezali omejiti izpuste toplogrednih plinov in tako zaustavili napredovanje podnebnih sprememb in omilili njihove posledice. Pogajanja o okoljskih temah znotraj Generalne skupščine OZN navadno prevzamejo obliko konferenčne diplomacije. Države so glede na svoja stališča razdeljene v več blokov, znotraj katerih si prizadevajo za iste cilje in tako skrajšajo čas trajanja pogajanj. Okoljska pogajanja se od pogajanj o drugih temah delno razlikujejo. V okoljskih pogajanjih namreč znanje predstavnika določene države nikoli ne zadostuje, tako da mora ta sodelovati s strokovnjaki z različnih področij. Okoljske teme so vedno zapletene in so povezane z drugimi gospodarskimi, družbenimi in političnimi temami. Zapleta jih tudi znanstvena negotovost o določenem problemu; znanstveniki se včasih ne morejo zediniti o obstoju ali resnosti problema. Države končne odločitve sprejemajo s konsenzom; ker pa se narava neprestano spreminja in podnebne spremembe napredujejo, je potrebno temu primerno stalno prilagajati tudi delovanje držav. Rezultati doseženih odločitev in spremenjenega obnašanja držav so opazni dolgoročno, to pa zmanjša voljo pogajalcev za pogajanja in podaljšuje čas pogajanj. Temu primerni so tudi izglasovani dogovori, saj države določijo le ohlapna pravila, ki jih lahko kasneje razvijejo v konkretnije norme.

Strokovnjaki, kot na primer Daniel Thurer, trdijo, da je svet sestavljen iz malih držav, ki so prav tako članice Generalne skupščine OZN in sodelujejo na pogajanjih o okoljskih dokumentih. Malim državam realisti in neorealisti pripisujejo podrejeno vlogo v mednarodnem sistemu in posnemanje zunanje-politične dejavnosti velikih držav. Po drugi strani liberalisti in sodobnejši neoliberalni institucionalisti pripisujejo malim državam večji pomen, saj trdijo, da znajo uporabiti članstvo v

mednarodnih organizacijah za uveljavljanje lastnih interesov in tako lahko aktivno sodelujejo pri oblikovanju odločitev. Teoretičnim predpostavkam navkljub so si strokovnjaki enotni, da za male države veljajo določeni vzorci obnašanja. Včlanjujejo se v mednarodne organizacije, znotraj katerih so zelo aktivne, vendar le pri temah, pri katerih imajo poseben interes. Poudarjajo pomen mednarodnih dogovorov in načel. Poslužujejo se diplomatskih sredstev zunanje politike, saj jim omogočajo dosego pomembnejših uspehov v mednarodnih odnosih. Težijo tudi k povezovanju v koalicije ali zveze, znotraj katerih izoblikujejo skupna stališča, predsedujoči zvezi pa ostale države nagovarja v imenu celotne zveze. Zveze malim državam tudi omogočijo premagati ovire, s katerimi se srečujejo na pogajanjih znotraj Generalne skupščine OZN. Izbrana je namreč delegacija zveze, ki zagovarja stališče zveze. Male države so tako lahko prisotne na celotnem pogajalskem procesu in tudi na vzporednih srečanjih, pri tem pa porabijo manj denarja. Poleg tega zveza deluje na višji ravni, saj za njen strokovni del skrbijo najboljši strokovnjaki, izbrani iz vseh držav zveze, poleg tega pa si lahko zveza privošči tudi strokovno pomoč od zunaj.

Male otoške in obalne države, ki zaradi svoje majhnosti kot samostojni akterji težko pomembneje vplivajo na končno besedilo mednarodnih okoljskih dogovorov, vendar že čutijo posledice podnebnih sprememb ali se celo bojijo za svoj obstoj, so se na 2. Podnebni konferenci v Ženevi leta 1990 povezale v zvezo AOSIS. 43 njenih članic in opazovalk tvorijo izključno države, ki čisto po vsaki definiciji, čeprav je teh veliko in se avtorji med seboj ne morejo zediniti o najbolj primerni, sodijo med male države. V zvezo so vključene male otoške in obalne države, ki ležijo v Tihem, Atlantskem in Indijskem oceanu, Južnokitajskem morju ter na območju Karibov. Te države imajo različno kulturno dediščino, govorijo različne jezike, imajo različno gospodarsko moč in politično ureditev, vendar so vse bolj izpostavljene posledicam podnebnih sprememb. Na dnevni red zveze je tako uvrščena ena sama točka, in sicer okolje. Vse države, povezane v zvezo, namreč pestijo posledice podnebnih sprememb, in sicer pomanjkanje pitne vode, uničujoči orkani in potresi, erozija obalne prsti, beljenje koral in z njimi povezani preseljevanje prebivalstva v notranjost, upad prihodka od turizma in ribištva ter slabo razvita infrastruktura. Same pa nimajo dovolj finančnih sredstev, da bi se posledicam primerno prilagodile. Nekaterim najnižje ležečim otokom že grozi, da jih bo morje v bližnji prihodnosti popolnoma preplavilo in se bodo prebivalci primorani preseliti. S povezavo v zvezo so države želele doseči večji vpliv na pogajanjih za oblikovanje okoljskih dogovorov.

AOSIS od svoje ustanovitve dalje zelo aktivno sodeluje na pogajanjih o okoljski tematiki znotraj Generalne skupščine OZN, katerih rezultat predstavljajo UNFCCC, Kjotski protokol in Københavnski dogovor. Na vsa pogajanja se je zelo dobro pripravila. O aktualnih okoljskih težavah so države članice AOSIS razpravljale na rednih srečanjih zveze, na katerih so iskale tudi rešitve

zanje in oblikovale skupna stališča, ki jih je zveza zagovarjala na srečanjih Generalne skupščine OZN. Svoje zahteve, da morajo države točno določiti, za koliko bodo zmanjšale izpuste toplogrednih plinov in do kdaj, je zveza podkrepila z izsledki znanstvenih ugotovitev strokovnjakov IPCC-ja. Poleg tega ji je strokovno in pravno pomoč nudila tudi organizacija FIELD. Prav tako pomembne so delavnice, ki jih organizira bodisi zveza sama bodisi so predstavniki zveze nanje povabljeni, in služijo dodatnemu izobraževanju držav članic zveze o okoljski tematiki in izmenjavi informacij med njimi. Predsedujoči AOSIS pogosto nagovarjajo ostale države članice Generalne skupščine OZN. V svojih nagovorih vedno izpostavijo okoljsko ranljivost držav članic AOSIS, opominjajo mednarodno skupnost, da mora hitreje in učinkoviteje ukrepati, podajajo svoje predloge za zaustavitev podnebnih sprememb in grozijo z neizbežnim uničenjem malih otoških držav v primeru nedejavnosti voditeljev držav mednarodne skupnosti. AOSIS je aktivno sodelovala na pogajanjih za UNFCCC, Kjotski protokol in Københavnski dogovor. Na neformalnih pogajanjih je iskala zaveznike, trgovala, iskala soglasje in skušala problem rešiti na domiselni način. Na formalnih pogajanjih pa je podala številne predloge, kaj mora biti po njihovem mnenju vključeno v končno besedilo teh dogovorov. Pri prizadevanjih, da bi spodbudila dejavnost mednarodne skupnosti in prepričala ostale države, da je potrebno sprejeti dokument, ki bo države pravno zavezal k omejitvi izpustov toplogrednih plinov v ozračje, so jo podpirale nekatere države. Podpirala jo je EU, vendar to ni zadostovalo, da bi bili vsi predlogi AOSIS sprejeti. Ker je AOSIS podala veliko predlogov za končno besedilo omenjenih dokumentov, jih je veliko bilo tudi sprejetih. Vendar niso bili sprejeti ravno tisti predlogi, ki določajo omejevanje izpustov toplogrednih plinov v ozračje, kar predstavlja glavni cilj AOSIS. Pri teh predlogih so ji navadno nasprotovale ZDA in večje države v razvoju, kot na primer Kitajska ter Indija.

Predstavniki držav članic so izrazili svoje nezadovoljstvo po vsakem sprejetju novega okoljskega dokumenta, saj nobeden ni vključeval njihovih zahtev. Vendar nikoli niso odnehali in v isti sapi napovedovali, kako se bo zveza pripravila na pogajanja o novem dokumentu. Najtežja naloga zveze bo vzbuditi v predstavnikih drugih držav zavedanje, da je potrebno ukrepati takoj, saj vsaka minuta omahovanja povzroča večjo škodo malim otoškim državam. Predstavniki podnebnega mladinskega gibanja je tako opisal vzdušje na srečanju držav članic Generalne skupščine OZN, ki je potekalo 27. in 28. marca 2009 v Bonnu: »Po koncu govora predstavnika AOSIS sem želel vstati, ploskati, hotel sem pokazati svojo podporo naprednim vladam, ki se z vsem srcem borijo za svoje države. Vendar razen s strani AOSIS in nekaterih predstavnikov nerazvitih držav v sobi ni bilo zaznati strasti, ne vitalnosti, ne inspiracije« (Youth Climate Movement 2009).

Na koncu lahko svojo hipotezo potrdim. AOSIS res aktivno sooblikuje mednarodno okoljsko politiko. Aktivno prepričuje predstavnike držav mednarodne skupnosti, da je potrebno ukrepati in

podaja številne predloge za končno besedilo okoljskih dokumentov. Vendar ob trku z nekaterimi gospodarsko razvitimi državami, tudi velesilami, prevladajo interesi slednjih. Te države sicer priznavajo, da je potrebno bolje poskrbeti za okolje in se dogovoriti o novem okoljskem dogovoru. Potrjujejo, da se zavedajo resnosti znanstvenih dokazov o podnebnih spremembah in njihovega vpliva na male otoške države. Priznavajo pomen AOSIS in odobravajo njeno aktivno delovanje. Pa vendar niso pripravljene sprejeti strogih ukrepov na področju okolja, saj še vedno dajejo prednost razvoju lastnega gospodarstva. Končno besedo o usodi okolja, v katerem živijo male otoške države, ki ga najbolj poznajo in se najbolj trudijo za njegovo izboljšanje, je tako v rokah velikosti, v smislu velikosti ozemlja, števila prebivalcev in gospodarskega razvoja. AOSIS ni mogoče očitati, da ni storila vsega, kar je v moči njenih držav članic, da bi prepričala države mednarodne skupnosti, naj ukrepajo. Njeni predstavniki še vedno glasno opozarjajo na nevarnost, ki grozi celemu svetu, predlagajo svoje ideje in verjamejo v srečen konec. Vendar bodo kljub trudu, pogajanjem v dobrobit človeštva in neizmerni energiji, ki jo vlagajo v rešitev svojega ekosistema, na koncu palec obrnili navzgor ali navzdol gospodarski interesi določenih držav.

Literatura

Acharya, Anjali. 1995. Small Islands Awash in a Sea of Troubles. *World Watch* 8 (6): 24.

Agenda 21 - *Agenda 21*, sprejeta 14. junija 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru. Dostopno prek: <http://habitat.igc.org/agenda21/ch-01.html> (10. marec 2009).

Alder, John in David Wilkinson. 1999. *Environmental Law & Ethics*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in London: Macmillan press LTD.

Alliance of Small Island States. 1999. *Communique of the Third Summit of the Heads of State and Government of the Alliance of Small Island States (AOSIS)*, sprejet 25. septembra 1999. Dostopno prek: www.un.int/mauritius/Documents/AOSIS/Summit%20Communiques/3rd%20AOSIS%20summit%20communique.pdf (12. november 2009).

--- 2000. *Agreed Joint Statement by Italy and AOSIS*. Dostopno prek: http://clima.casaccia.enea.it/ipcc/focalpoint/infoclima/2001/AOSIS-Italy_Statement.html (2. junij 2009).

--- 2002. *Communique of the Fourth Summit of the Heads of State and Government of the Alliance of Small Island States (AOSIS)*, sprejet 1. septembra 2002. Dostopno prek: <http://www.un.int/mauritius/Documents/AOSIS/Summit%20Communiques/4th%20AOSIS%20summit%20communique%20v3.pdf> (12. november 2008).

--- 2005a. *Communique of the Fifth Summit of the Heads of State and Government of the Alliance of Small Island States (AOSIS)*, sprejet 12. januarja 2005. Dostopno prek: http://www.sidsnet.org/docshare/other/20050214141539_AOSIS_Communique.pdf (12. november 2008).

--- 2005b. *AOSIS Media Release; The Alliance of Small Island States (AOSIS) Warmly Welcomes the Entry into Force of Kyoto Protocol*. Dostopno prek: <http://www.un.int/mauritius/Documents/AOSIS/Press%20Releases/AOSIS%20Media%20Release.pdf> (12. november 2008).

--- 2009a. *The Alliance*. Dostopno prek: <http://www.sidsnet.org/aosis/index-2.html> (20. oktober

2007).

--- 2009b. *Scale of Emission Reduction, Objectives by Annex I Parties; Presentation by AOSIS*. Dostopno prek: http://unfccc.int/files/kyoto_protocol/application/pdf/1_9_aosis.pdf (24. maj 2009).

Andersen, Morten. 2009a. *The World Reflects on Copenhagen Process*. Dostopno prek: <http://www.denmark.dk/en/menu/Climate-Energy/COP15-Copenhagen-2009/Selected-COP15-news/The-world-reflects-on-Copenhagen-process.htm> (20. januar 2010).

--- 2009b. *A Copenhagen Accord it is*. Dostopno prek: <http://en.cop15.dk/news/view+news?newsid=3070> (9. januar 2010).

Annan, Kofi. 2005. Tsunami Highlights Needs of Small Island States. *UN Chronicle* 42 (1): 36-37.

AOSIS deklaracija o podnebnih spremembah iz leta 2009 - *Alliance of Small Island States on Climate Change 2009*, sprejeta 21. septembra na posebnem srečanju AOSIS na sedežu OZN v New Yorku. Dostopno prek: <http://www.sidsnet.org/aosis/documents/AOSIS%20Summit%20Declaration%20Sept%2021%20FINAL.pdf> (15. december 2009).

A Reporting Service for Environment and Development Negotiations. 1995. *Earth Negotiations Bulletin*. Dostopno prek: <http://www.iisd.ca/download/pdf/enb1225e.pdf> (25. april 2009).

Ashe, J.W., R. Van Lierop in A. Cherian. 1999. The Role of the Alliance of Small Island States (AOSIS) in the negotiation of the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC); Abstract. *Natural resources forum* 23 (3): 209-220. Dostopno prek: <http://cat.inist.fr/?aModele=afficheN&cpsidt=1923925> (24. maj 2009).

Barbadoški akcijski načrt - *Barbados Programme of Action*, sprejet 6. maja 1994 na Globalni konferenci o trajnostnem razvoju malih otoških držav v razvoju na otoku Barbados. Dostopno prek: <http://www.sidsnet.org/docshare/other/BPOA.pdf> (15. marec 2009).

BBC Monitoring Asia Pacific. 2009. Island states want tougher Copenhagen target, adopt

declaration, (23. september).

BBC Monitoring South Asia. 2009. Maldives president urges world leaders seize opportunity before Copenhagen, (24. september).

Benko, Vladimir. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Betsill, Michele M. 2005. Global Climate Change Policy: Making Progress or Spinning Wheels? V *The Global Environment; Institutions, Law and Policy*, ur. Regina S. Axelrod, David Leonard Downie in Norman J. Vig, 103-124. Washington D.C: A division of Congressional Quarterly Inc.

Bindoff, N.L., J. Willebrand, V. Artale, A. Cazenave, J. Gregory, S. Gulev, K. Hanawa, C. Le Quéré, S. Levitus, Y. Nojiri, C.K. Shum, L.D. Talley in A. Unnikrishnan. 2007. Observations: Oceanic Climate Change and Sea Level. V *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor in H.L. Miller, 385-432. Cambridge, United Kingdom in New York: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg1/ar4-wg1-chapter5.pdf> (20. oktober 2008).

Birnie, P. W. in A. E. Boyle. 2002. *International Law and the Environment*. New York: Oxford University Press.

Birnie, Patricia, Alan Byrne, John Leigh Glover, Gerard Alleng, Vernese Inniss, Yu-Mi Mun in Young-Doo Wang. 2001. The Postmodern Greenhouse: Creating Virtual Carbon Reductions from Business-as-Usual Energy Politics. *Bulletin of Science Technology Society* 21 (6): 443-455.

Boer, Ben, Ross Ramsay in Donald R. Rothwell. 1998. *International Environmental Law in the Asia Pacific*. London: Kluwer Law International Ltd. Dostopno prek: http://books.google.si/books?id=GroSDYt1V5oC&printsec=frontcover&source=gbs_v2_summary_r&cad=0#v=onepage&q=&f=false (12. junij 2009).

Bojinovič, Ana. 2005. *Geographical proximity and historical context as a basis of active foreign*

policy strategy of small European states - the case of Austria and Slovenia regarding the Western Balkans. Dostopno prek:

http://public.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/inst_politikwiss/Veranstaltungen/CEPSA/bojinovic_ana.pdf (14. maj 2009).

Bom, Marianne. 2009. *Small islands: Copenhagen set up for failure.* Dostopno prek: <http://en.cop15.dk/news/view+news?newsid=2283> (9. januar 2010).

Brown, Paul. 2003. *Sinking islands block attempt to postpone climate change talks.* Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2003/dec/13/climatechange.climatechangeenvironment> (22. december 2009).

Caldwell, Lynton Keith. 1984. *International Environmental Policy.* Durham, NC: Duke University Press.

Caribbean Community Secretariat. 2009a. *The West Indies Federation.* Dostopno prek: http://www.caricom.org/jsp/community/west_indies_federation.jsp?menu=community (23. december 2009).

--- 2009b. *The Caribbean Free Trade Association (CEFTA).* Dostopno prek: <http://www.caricom.org/jsp/community/carifta.jsp?menu=community> (23. december 2009).

--- 2009c. *The Caribbean Community.* Dostopno prek: http://www.caricom.org/jsp/community/community_index.jsp?menu=community (23. december 2009).

Carpenter, Chad, Pamela Chasek, Annila Cherian, Langston James Goree VI in Steve Wise. 1995. Agenda Item 1 (b): Introduction of the AOSIS Draft Protocol. *Earth Negotiations Bulletin* 12 (4). Dostopno prek: <http://www.iisd.ca/download/asc/enb1204e.txt> (7. januar 2010).

Chasek, Pamela S. 2001. *Earth negotiations; Analyzing Thirty Years of Environmental Diplomacy.* Tokyo, New York, Paris: United Nations University Press.

--- 2005. *Margins of Power: Coalition Building and Coalition Maintenance of the South Pacific*

Island States and the Alliance of Small Island States. Working draft. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/6/9/5/6/pages69563/p69563-1.php (2. april 2009).

--- 2009. Intervju z avtorico. Tolmin - New York, 28. julij.

Chasek, Pamela S. in Lavanja Rajamani. 2001. *Steps Towards Enhanced Parity: Negotiating Parity and Strategies of Developing Countries; Draft.* Dostopno prek: <http://www.undp.org/globalpublicgoods/globalization/pdfs/background-paper-chasek.pdf> (15. januar 2009).

Christensen, J.H., B. Hewitson, A. Busuioc, A. Chen, X. Gao, I. Held, R. Jones, R.K. Kolli, W.-T. Kwon, R. Laprise, V. Magaña Rueda, L. Mearns, C.G. Menéndez, J. Räisänen, A. Rinke, A. Sarr in P. Whetton, 2007: Regional Climate Projections. V *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor and H.L. Miller, 847-940. Cambridge, United Kingdom and New York: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg1/ar4-wg1-chapter11.pdf> (10. oktober 2008).

Deklaracija iz Ria o okolju in razvoju - *Rio Declaration on Environment and Development*, sprejeta 14. junija 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru. Dostopno prek: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163> (15. marec 2009).

Demokracija. 2009. *Neslavne obletnice.* Dostopno prek: <http://www.demokracija.si/index.php?sekcija=clanki&clanek=10751> (29. december 2009).

Depledge, Joanna. 2000. *Tracing the Origins of the Kyoto Protocol: An article-by-article textual history.* Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/tp/tp0200.pdf> (5. februar 2009).

DeSombre, Elizabeth R. 2000. Developing Country influence in Global Environmental Negotiations. *Environmental Politics* 9 (3): 23-42.

--- 2002. *The Global Environment & World Politics; International relations for the 21 st century.*

London, New York: Continuum.

Dunne, Tim in Brian C. Schmidt. 2007. Realizem. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 206-236. Ljubljana: FDV.

East, Maurice A. 1973. Size and Foreign Policy Behaviour: A Test of Two Models. *World Politics* 25 (4): 556–576.

Edmonton Journal. 2009. Small island nations warn they face extinction, (22. september).

Elliot, Lorraine. 1998. *The Global Politics of the environment*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in London: Macmillan Press.

Encyclopædia Britannica Online. 2010. *Gro Harlem Brundtland*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/82112/Gro-Harlem-Brundtland> (28. februar 2010).

EU Facts. 2008. *Environmental Policy*. Dostopno prek: <http://www.civitas.org.uk/eufacts/FSENV/ENV1.htm> (24. december 2009).

European Union. 2007. *"Climate Change: Here and Now" Working Retreat - Final Report*. Dostopno prek: http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_7315_en.htm (2. junij 2009).

Falkner, Robert. 2008. *Business Power and Conflict in International Environmental Politics*. London: Palgrave MacMillan.

Faulalo, Keneti. 2009. Intervju z avtorico. Tolmin - New York, 10. avgust.

Faure, Guy-Olivier in Jeffrey Z. Rubin. 1993. Organizing Questions and Questions. V *International Environmental Negotiation*, ur. Sjöstedt Gunnar, 17-26. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.

FIELD. 2010. *Overview*. Dostopno prek: <http://www.field.org.uk/about/overview> (15. januar 2010).

Focus. 2009. *Podnebne spremembe*. Dostopno prek: <http://www.focus.si/index.php?node=24> (30.

december 2009).

Forster, P., V. Ramaswamy, P. Artaxo, T. Berntsen, R. Betts, D.W. Fahey, J. Haywood, J. Lean, D.C. Lowe, G. Myhre, J. Nganga, R. Prinn, G. Raga, M. Schulz in R. Van Dorland. 2007. Changes in Atmospheric Constituents and in Radiative Forcing. V *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor in H.L. Miller, 129-234. Cambridge, United Kingdom in New York: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg1/ar4-wg1-chapter2.pdf> (10. oktober 2009).

Germany - Federal Foreign Office. 2009. *Island states important partners in climate protection*. Dostopno prek:
<http://www.auswaertigesamt.de/diplo/en/Aussenpolitik/InternatOrgane/VereinteNationen/Aktuelles/070924-aosis,navCtx=273062.html> (2. junij 2009).

Global Climate Change Digest. 1990. The Second World Climate Conference. *Global Climate Change Digest* 3 (11). Dostopno prek: <http://www.gcrio.org/gccd/gcc-digest/1990/d90nov9.htm> (23. december 2009).

Government of Niue. 2009. *Politics*. Dostopno prek:
http://www.gov.nu/The_Island/Politics/MenuId/92.aspx (23. oktober 2009).

Government of the Federal States of Micronesia. 2009. *Island Nations Pass U.N. General Assembly Resolution on Climate Change and Security; Security Council urged to address risks posed by rising sea levels*. Dostopno prek: <http://www.fsmgov.org/press/pr061509.htm> (15. julij 2009).

Grech, Mariella. 2010. Intervju z avtorico. Tolmin - La Valetta, 15. januar.

Gronewold, Nathaniel. 2008. *Small Island States Push for Security Council Attention*. Dostopno prek: <http://www.earthportal.org/news/?p=1730> (15. julij 2009).

Handel, Michael. 1981. Weak States in the International System. V *Small States in International*

Relations, ur. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl in Jessica Beyer, 149-192. Seattle: University of Washington Press.

Hayes, Peter in Kirk Smith. 1993. *The Global Greenhouse Regime; Who Pays?* Tokyo, New York, Paris: United Nations University Press. Dostopno prek: <http://www.unu.edu/unupress/unupbooks/80836e/80836E00.htm#Contents> (12. junij 2009).

Hegerl, G.C., F. W. Zwiers, P. Braconnot, N.P. Gillett, Y. Luo, J.A. Marengo Orsini, N. Nicholls, J.E. Penner in P.A. Stott, ur. 2007. Understanding and Attributing Climate Change. V *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor and H.L. Miller, 663-746. Cambridge, United Kingdom in New York: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg1/ar4-wg1-chapter9.pdf> (10. oktober 2008).

Heilemen, Leo I. 1993. The Alliance of Small Island States (AOSIS): A Mechanism for Coordinated Representation of Small Island States on Issues of Common Concern. *Ambio* 22 (1): 55-56.

Hey, Jeanne A. 2003. *Small States in World Politics; Explaining Foreign Policy Behaviour*. Boulder London: Lynne Rienner Publishers.

Hong, Mark. 1995. Small States in the United Nations. *International Social Science Journal* 47 (2): 277-287.

Information Unit on Climate Change. 1993. *Second World Climate Conference*. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/ccsites/senegal/fact/fs221.htm> (23. december 2009).

Intergovernmental Panel on Climate Change. 2007. *Climate Change 2007: Synthesis Report*. Dostopno prek: http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr.pdf (30. oktober 2008).

--- 2009. *Organization*. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/organization/organization.htm> (23. avgust 2009).

Intersectoral Platform on Small Island Developing States. 2001. *Third AOSIS Workshop on Climate*

Change, Energy and Preparations for Ninth Session of Commission on Sustainable Development (Nicosia, Cyprus, 15-19 January 2001). Dostopno prek: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=17640&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (14. november 2008).

Jackson, Davies W. 1996. The Alliance of Small Island States (AOSIS): The International Conscience. *Asia-Pacific Magazine* maj (2): 17-22. Dostopno prek: <http://coombs.anu.edu.au/SpecialProj/APM/TXT/davis-j-02-96.html> (20. oktober 2007).

Jakarta Globe. 2009. *Rich Countries' Weak Commitment Treating Copenhagen Protocol*. Dostopno prek: <http://thejakartaglobe.com/news/rich-countries-weak-commitment-threatening-copenhagen-protocol/312835> (15. julij 2009).

Jerichow, Rie. 2009. *World Leaders Welcome the Copenhagen Accord*. Dostopno prek: <http://www.denmark.dk/en/menu/Climate-Energy/COP15-Copenhagen-2009/Selected-COP15-news/World-leaders-welcome-the-Copenhagen-Accord.htm> (20. januar 2010).

Karklina, Anna. 2010. Intervju z avtorico. Tolmin – London, 7. januar.

Kaufmann, Johan. 1996. *Conference diplomacy; An Introductory Analysis*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Macmillan Press LTD.

Keohane, Robert O. 1969. »Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics«. V *Small States in International Relations*, ur. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl in Jessica Beyer, 55-77. Seattle: University of Washington Press.

Keohane, Robert O., Peter M. Haas in Marc A. Levy. 1993. The Effectiveness of International Environmental Institutions: Sources of Effective International Environmental Protection. V *Institutions for the Earth*, ur. Peter M. Haas, Robert O. Keohane in Marc A. Levy, 3-24. Cambridge, Massachusetts; London, England: The MIT Press.

Kjotski protokol - *The Kyoto Protocol*, sprejet 11. decembra 1997 na 3. srečanju strank pogodbenic UNFCCC v Kjotu, stopil v veljavo 16. februarja 2005. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf> (15. junij 2009).

Knudsen, Olav F. 1996. Analysing Small-State Security: The Role of External Factors. V *Small*

States and the Security Challenge in the New Europe, ur. Werner Bauwens, Armand Clesse in Olav F. Knudsen, 3-20. London, Washington: Brassey's.

Köbenhavnski dogovor - *Copenhagen Accord*, sprejet 18. decembra 2009 na 15. srečanju strank pogodbenic UNFCCC v Köbenhavnu. Dostopno prek: <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Environment/documents/2009/12/19/copenhagenaccord.pdf> (15. januar 2010).

Konvencija Združenih narodov o biotski raznovrstnosti - *Convention on Biological Diversity*, sprejeta 5. junija 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru, v veljavo stopila 29. decembra 1993. Dostopno prek: <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-un-en.pdf> (15. marec 2009).

Kremenjuk, Viktor in Winfried Lang. 1993. The political, Diplomatic, and Legal Background. V *International Environmental Negotiation*, ur. Sjöstedt Gunnar, 3-26. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.

Laban, Winnie. 1991. The Plight of the Pacific. *The Multinational Monitor* 12 (10). Dostopno prek: <http://multinationalmonitor.org/hyper/issues/1991/10/labam.html> (23. maj 2009).

Lamy, Steven L. 2007. Sodobni večinski pristopi: neorealizem in neoliberalizem. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 263-289. Ljubljana: FDV.

Larson, Mary Jo. 2005. *Low Power Pacific Contributions to Multilateral Diplomacy in Climate Change Negotiations*. Dostopno prek: <http://www.monitor.upeace.org/documents/island.pdf> (12. junij 2009)

Lean, Geoffrey. 2005. World's most vulnerable countries gather for talks. *The Independent on Sunday* januar (9): 2. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/environment/worlds-most-vulnerable-countries-gather-for-talks-485907.html> (23. maj 2009).

Looney, Robert. 1999. *New International Economic Order*. Dostopno prek: http://web.nps.navy.mil/~relooney/routledge_15b.htm (23. 12. 2009).

Majuro izjava o podnebnih spremembah - *Majuro Statement on Climate Change*, sprejeta 16. julija

1999 na Marshallovih otokih na delavnici AOSIS z naslovom Mehanizmi čiste tehnologije, predvideni v Kjotskem protokolu. Dostopno prek: <http://www.iisd.ca/sd/aosis/statement.htm> (15. junij 2009).

Maléjska deklaracija o globalnem segrevanju in dvigovanju morske gladine - *Malé Declaration on Global Warming and Sea Level Rise*, sprejeta 18. novembra 1989 na Konferenci malih držav o dvigovanju morske gladine v mestu Malé na Maldivih. Dostopno prek: <http://www.islandvulnerability.org/slr1989/declaration.pdf> (20. junij 2009).

Meditz, Sandra W. in Dennis M. Hanratty. 1987. *Caribbean Islands: A Country Study*. Dostopno prek: <http://countrystudies.us/caribbean-islands/> (23. december 2009).

Meehl, G.A., T.F. Stocker, W.D. Collins, P. Friedlingstein, A.T. Gaye, J.M. Gregory, A. Kitoh, R. Knutti, J.M. Murphy, A. Noda, S.C.B. Raper, I.G. Watterson, A.J. Weaver in Z.-C. Zhao. 2007. Global Climate Projections. V *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor in H.L. Miller, 747-7846. Cambridge, United Kingdom in New York: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg1/ar4-wg1-chapter10.pdf> (20. oktober 2008).

Mednarodna konvencija o preprečevanju onesnaženja morja z nafto - *International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil*, sprejeta 12. maja 1954 v Londonu, v veljavo stopila 26. julija 1958. Dostopno prek: <http://www.admiraltylawguide.com/conven/oilpol1954.html> (10. april 2009).

Menon, Vanu Gopala. 2009. Challenges Facing Small States at the UN. V *Informational Memorandum*, ur. The Academic Council on the United Nations System, 1-2.

Mills, Don. 2007. Agreement reached on negotiating climate pact; Still Lingerin Disputes. *National Post* december (15): A8.

Mimura, N., L. Nurse, R.F. McLean, J. Agard, L. Briguglio, P. Lefale, R. Payet in G. Sem. 2007.

Small islands. V *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden in C.E. Hanson, 687-716. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-chapter16.pdf> (20. oktober 2008).

Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific 2000. 2000. *Climate Change and Small Island States: The Alliance of Small Island States (AOSIS)*. Dostopno prek: <http://www.unescap.org/mced2000/pacific/background/AOSIS.htm> (30. oktober 2008).

Ministrska deklaracija AOSIS iz Buenos Airesa o podnebnih spremembah - *Buenos Aires AOSIS Ministerial Declaration on Climate Change*, sprejeta 17. decembra 2004 na 10. rednem srečanju COP v Buenos Airesu, Argentina. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/cop10/misc03.pdf> (20. oktober 2009).

Ministry of Housing, Transport & Environment of Maldives. 2008. *Climate Change*. Dostopno prek: http://www.biodiversity.mv/environment/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=58, (3. november 2008).

Mohamed, Ali Naseer. 2002. *The Diplomacy of Micro-states*. Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/publications/2002/20020100_cli_paper_dip_issue78.pdf (23. maj 2009).

Morgenthau, Hans J. 1997. *Politica tra le nazioni; La lotta per il potere e la pace*. Bologna: Societa' editrice di Mulino.

MZZ. 2009. *Slovenija v ZN*. Dostopno prek: <http://newyork.predstavnistvo.si/index.php?id=157> (22. maj 2009).

National Geographic News. 2005. *The Deadliest Tsunami in History?* Dostopno prek: http://news.nationalgeographic.com/news/2004/12/1227_041226_tsunami.html (30. december 2009).

NationMaster.com. 2010. *Geography statistic; Surface area; sq. km by country*. Dostopno prek:

http://www.nationmaster.com/graph/geo_sur_are_sq_km-geography-surface-area-sq-km (15. junij 2009).

Neufeld, Victoria, ur. 1988. *Websters New World Dictionary*, 3rd edition. Cleveland: John Wiley & Sons.

Nicholls, R.J., P.P. Wong, V.R. Burkett, J.O. Codignotto, J.E. Hay, R.F. McLean, S. Ragoonaden in C.D. Woodroffe, 2007: Coastal systems and low-lying areas. *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur, M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden in C.E. Hanson, 315-357. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-chapter6.pdf> (20. oktober 2008).

Niue deklaracija o podnebnih spremembah - *Niue declaration on Climate Change*, sprejeta 20. avgusta 2008 na srečanju Forumu pacifiških otokov na otoku Niue. Dostopno prek: <http://39pifniue2008.gov.nu/niuedeclaration.pdf> (20. december 2009).

Nuku'alofa deklaracija med Evropsko unijo in Forumom tihomorskih otokov - *Joint EU-PIF Nuku'alofa declaration*, sprejeta 19. oktobra 2007. Dostopno prek: <http://www.forumsec.org/pages.cfm/newsroom/press-statements/2007/eupif-joint-declaration.html> (20. december 2009).

Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja - *United Nations Framework Convention on Climate Change*, sprejeta 9. maja 1992 na Konferenci Združenih narodov za okolje in razvoj v Rio de Janeiru, stopila v veljavo 21. marca 1994. Dostopno prek: <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> (10. marec 2009).

Osborne, Hilary. 2007. *Climate Change is Our Top Priority, Says UN Chief*. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2007/mar/02/climatechange.climatechangeenvironment> (24. maj. 2009).

Our Planet. 1999. At a glance: Small Island Developing States; A Message from Kofi A. Annan.

Dostopno prek: http://www.unep.org/OurPlanet/imgversn/103/08_small.htm (23. maj 2009).

OVE. 2007. *Sternovo poročilo o ekonomiki podnebnih sprememb*. Dostopno prek: <http://www.focus.si/ove/index.php?l1=aktualno&l2=&action=view&id=62> (12. januar 2010).

Pareti, Samisoni. 2009. *Politics: Bumpy Roads to Copenhagen; Environmentalists decry gass emission targets*. Dostopno prek: http://www.islandsbusiness.com/islands_business/index_dynamic/containerNameToReplace=MiddleMiddle/focusModuleID=18770/overrideSkinName=issueArticle-full.tpl (10. julij 2009).

Pascal, Cleo. 2001. Sailing off the face of the earth: Is it too late to save the little islands? *National Post* April: F3.

Paterson, Matthew in Michael Grubb. 1992. The International Politics of Climate Change. *International Affairs* 68 (2): 293-310.

Perko, Drago. 1996. *Sporna in standardizirana imena držav v slovenskem jeziku*. Dostopno prek: <http://www.zrc-sazu.si/dp/standardizirana.htm> (15. januar 2010).

Permanent Mission of the Republic of Maldives to the United Nations. 2007. *Speech by His Excellency Abdula Shahid, Minister of the Foreign Affairs of the republic of Maldives to the United Nations, on 'The Future is in Our Hands: Addressing the Leadership Challenge of Climate Change*. Dostopno prek: http://www.maldiveshighcommission.org/speeches/20070924_FM_UNGA_Climate_Change.pdf (30. november 2008).

Permanent Mission of the Republic of Mauritius to the United Nations. 2004a. *The Special Case of Small Island Developing States for Sustainable Development*. Dostopno prek: <http://www.un.int/mauritius/Documents/AOSIS/Articles/editorialsdi.pdf> (2. junij 2009).

--- 2004b. *Sustainable Development and SIDS - balancing vulnerability and economic growth*. Dostopno prek: <http://www.un.int/mauritius/Documents/AOSIS/Articles/planetarticle.pdf> (2. junij 2009).

Petrič, Ernest. 1996. Zunanja politika majhnih držav. *Teorija in Praksa* 33 (6): 876-897.

Pogiatzis, Kyriakos. 2010. Intervju z avtorico. Tolmin - Nikozija, 15. januar.

Predlog Zveze malih otoških držav za končno besedilo Københavnskega protokola k Okvirni konvenciji Združenih narodov o podnebni spremembi - *Proposal by the Alliance of Small Island States for a Copenhagen Protocol to Enhance the Implementation of the United Nations Framework Convention on Climate Change*, sprejet 18. decembra 2009 na 15. srečanju COP UNFCCC v Københavnu na Danskem. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/photo/homepage/AOSIS1.pdf> (10. januar 2010).

Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/43/53 o zaščiti okolja za sedanje in prihodnje generacije - *Resolution of General Assembly A/RES/43/53 on the Protection of global climate for present and future generations of mankind*, sprejeta na 70. plenarnem zasedanju Generalne skupščine OZN, 6. decembra 1988. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r053.htm> (20. november 2009).

Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/44/206, Možne posledice dvigovanja morske gladine na otoke in nizkoležeča obalna območja - *General Assembly Resolution A/RES/44/206, Possible adverse effects of sea-level rise on islands and coastal areas, particularly low-lying coastal areas*, sprejeta 22. decembra 1989 na 85. plenarnem zasedanju Generalne skupščine OZN. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r206.htm> (20. november 2009).

Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/47/189 o Sklicu globalne konference o trajnostnem razvoju malih otoških držav - *Resolution adopted by the General Assembly 47/189 on the convening of the Global conference on the sustainable development of small island developing states*, sprejeta 22. decembra 1992 na 47. zasedanju Generalne skupščine OZN. Dostopno prek: <http://undocuments.net/a47r189.htm> (20. november 2009).

Rizvi, Haider. 2007. Climate Change: Islanders Anticipate Floods and Displacement. *Global Information Network* april (1). Dostopno prek: <http://www.globalinfo.org/eng/login.asp?ReturnPath=%2Feng%2Freader%2Easp%3FArticleId%3D50055> (15. november 2009).

Rosenzweig, C., G. Casassa, D.J. Karoly, A. Imeson, C. Liu, A. Menzel, S. Rawlins, T.L. Root, B.

Seguin in P. Tryjanowski. 2007. Assessment of observed changes and responses in natural and managed systems. *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ur. M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden in C.E. Hanson, 79-131. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-chapter1.pdf> (20. oktober 2008).

Ro., Š. 2009. *Seja vlade na Maldivih: pod vodo*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/89688> (15. oktober 2009).

Russett, Bruce in Harvey Starr. 1996. *Svetovna politika*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Schoenbaum, Thomas J. 2006. *International Relations; The Path Not Taken: Using International Law to promote World Peace and Security*. New York: Cambridge University Press.

Sharma, Betwa. 2009. *Long and Short of the Copenhagen Accord*. Dostopno prek: <http://www.allvoices.com/contributed-news/4868565-long-and-short-of-the-copenhagen-accord-part-1> (9. januar 2010).

Shibuya, Eric. 1996. „Roaring Mice Against the Tide“: The South Pacific Islands and Agenda Building on Global Warming. *Pacific Affairs* 69 (4): 541-555.

Slade, Neroni. 1997. Scaffolding or scaffold? *Our planet* 9 (3). Dostopno prek: <http://www.ourplanet.com/imgversn/93/slade.html> (31. januar 2009).

Small Island Developing States. 2003. *Report of the Pacific Regional Meeting for the Review of the Programme of Action for the Sustainable Development of Small Island Developing States*. Dostopno prek: http://www.un.int/mauritius/Documents/AOSIS/Prepcom%20Reports/Apia%20August_2003.pdf (23. maj 2009).

--- 2004. *AOSIS Strategy for the Further Implementation of the BPOA*. Dostopno prek: <http://www.globalpolicy.org/images/pdfs/aosisbahamas.pdf> (23. maj 2009).

Small Island Developing States Network. 2007. *Who are the SIDS?* Dostopno prek:

<http://www.sidsnet.org/2.html> (31. november 2009).

Smith, Steve in John Baylis. 2007. Uvod. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 1-17. Ljubljana: FDV.

Solomon Star. 2009. *1.5 degrees rejected, Pacific condemned as 25 leaders deliver Copenhagen Accord*. Dostopno prek: <http://www.solomonstarnews.com/news/regional/1410-15-degrees-rejected-pacific-condemned-as-25-leaders-deliver-copenhagen-accord> (9. januar 2010).

Soroos, Marvin S. 2005. Global Institutions and the Environment: An Evolutionary Perspective. V *The Global Environment; Institutions, Law and Policy*, ur. Regina S. Axelrod, David Leonard Downie in Norman J. Vig, 21-42. Washington D.C.: A division of Congressional Quarterly Inc.

Spice Grenada.com. 2009. *Norway Contributes to AOSIS' Work on Climate Change*. Dostopno prek: http://www.spicegrenada.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1094:norway-contributes-to-aosis-work-on-climate-change&catid=204:may-2009&Itemid=125 (2. junij 2009).

Splošna deklaracija človekovih pravic - *The Universal Declaration of Human Rights*, sprejeta 10. decembra 1948. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

Squidwho. 2009. *A man who made impossible thing happened*. Dostopno prek: <http://www.squidoo.com/josipbroztito> (30. december 2009).

Statement to the Fifty-Third Session of the United Nations General Assembly. 1998. *Statement by HE Mr Tuiloma Neroni Slade permanent representative of Samoa to the United Nations to the fifty-third session of the United Nations General Assembly*; 29. september 1998. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=8&url=http%3A%2F%2Fwww2.un.int%2FCountries%2FSamoa%2F1123770684.doc&ei=EIVoSomKIJTqnAPG3ui_CQ&usg=AFQjCNE DMABOHTnL4w-DLaNK2ZAlj76Rdw&sig2=MZaznzzpkbND18ZZU1eWQA (12. november 2008).

Stockholmska deklaracija konference Združenih narodov o človekovem okolju - *The Stockholm*

Declaration of the United Nations Conference on Human Environment, sprejeta 16. junija 1972 v Stockholmu na Konferenci Združenih narodov o človekovem okolju. Dostopno prek: <http://www.un-documents.net/unchedec.htm> (10. april 2009).

Sustainable Developments. 1999a. *AOSIS Workshop on Climate Change and the Clean Development Mechanism of the Kyoto Protocol*. Dostopno prek: <http://www.iisd.ca/sd/aosis/index.html> (14. november 2008).

--- 1999b. *Summary Report of the Alliance of Small Island States Workshop on the Clean Development Mechanism of the Kyoto Protocol*. Dostopno prek: <http://www.iisd.ca/sd/aosis/sdvol28no1e.html> (14. november 2009).

Šabič, Zlatko. 1999. *Voting in international organisations: Mere formality or a matter of substance?* Ljubljana: Faculty of Social Sciences.

Taplin, Ros. 2004. Climate Change, Vulnerability and Ethics. *Social Alternatives* 23 (4): 11-15.

The Commitment. 2009. Several Small Island States are Fighting for their Survival. Dostopno prek: http://www.sidsnet.org/aosis/documents/The_Commitment-2009%5B1%5D.pdf (20. februar 2010).

The Engineering Toolbox. 2005. *Pressure vs. Flow Control*. Dostopno prek: http://www.engineeringtoolbox.com/ppm-d_1039.html (18. oktober 2009).

The Jakarta Post. 2009. *We have the numbers to push our agenda at the Copenhagen talks*. Dostopno prek: <http://www.thejakartapost.com/news/2009/05/16/we-have-numbers-push-our-agenda-copenhagen-talks.html> (15. julij 2009).

The Spectator. 2008. Poor nations seek funds to cope with climate change, (2. april).

The World Bank. 2010. *Country profile: India*. Dostopno prek: http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N (28. februar 2010).

The World in Action. 2008. *Small Islands to World: S.O.S.* Dostopno prek:

http://www.avaaz.org/en/sos_small_islands/ (10. julij 2009).

Thorhallsson, Baldur. 2000. The Role of Small States in the European Union. V *Small States in International Relations*, ur. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl in Jessica Beyer, 218-227. Seattle: University of Washington Press.

Trstenjak, Katarina. 2009. *Le tretjina svetovnih koral ni ogrožena*. Dostopno prek: <http://www.vecer.com/clanek2009020205402201> (26. oktober 2009).

TutorVista.com. 2008. *Impact of Population Growth*. Dostopno prek: <http://www.tutorvista.com/content/biology/biology-iv/population/population-growth-impact.php> (26. oktober 2009).

T., V. 2008. *Maldivi iščejo novo ozemlje*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/okolje/maldivi-iscejo-novo-ozemlje/94095> (7. oktober 2009).

UNICEF. 2004. *Milenijski razvojni cilji*. Dostopno prek: <http://www.unicef.si/main/milenijski.wlgt> (30. december 2009).

United Nations Convention on Climate Change. 2009. *Parties and Observers*. Dostopno prek http://unfccc.int/parties_and_observers/items/2704.php (28. november 2009).

United Nations Dag Hammarskjöld Library. 2008. *The environment. Introduction*. Dostopno prek: <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/specenv.htm> (28. november 2009).

United Nations Department of Public Information. 2008. *Press Conference by Alliance of Small Island States on Addressing Climate Change*. Dostopno prek: http://www.un.org/News/briefings/docs/2008/080212_AOSIS.doc.htm (14. november 2008).

--- 2009. *Press Conference by Alliance of Small Island States on Addressing Climate Change*. Dostopno prek: http://www.un.org/News/briefings/docs/2009/090710_AOSIS.doc.htm (14. november 2008).

United Nations Environmental Programme. 2009. *Barbados Programme of Action for the*

Sustainable Development of Small Island Developing States. Dostopno prek: <http://www.unep.ch/regionalseas/partners/sids.htm> (30. december 2009).

United Nations General Assembly. 1994. *Report of the Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States*. Dostopno prek: <http://www.sidsnet.org/docshare/other/BPOA.pdf> (23. maj 2009).

--- 1998. *Report of the Secretary-general on the Work of the Organization*, dodatek N.1 (A54/1). Sprejeto na 54. zasedanju. Dostopno prek: <http://www.un.org/Docs/SG/Report99/intro99.htm> (15. julij 2009).

United Nations Radio. 2009. *Agreement on tackling climate change remains priority*. Dostopno prek: <http://www.unmultimedia.org/radio/english/detail/69296.html> (24. maj 2009).

UN-OHRLLS. 2007a. *UN-OHRLLS mandate on SIDS*. Dostopno prek: <http://www.unohrlls.org/en/sids/181/> (26. maj 2009).

--- 2007b. *Meeting with the Alliance of Small Island States*. Dostopno prek: <http://www.unohrlls.org/en/orphan/609/> (26. maj 2009).

--- 2009. *The impact of climate change on the development prospects of the least developed countries and small island developing states*. Dostopno prek: <http://www.unohrlls.org/UserFiles/File/LDC%20Documents/The%20impact%20of%20CC%20on%20LDCs%20and%20SIDS%20for%20web.pdf> (15. januar 2010).

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2009. *Bruto domači proizvod v paritetah kupne moči*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/ml/1/ML-_BDP_PPS_-_2009_Tavcar_.pdf

Vegič, Vinko. 1999. Zaveznitva in male države. *Teorija in Praksa* 36 (6): 999-1013.

Vig, Norman J. 2005. Introduction: Governing the International Environment. V *The Global Environment; Institutions, Law and Policy*, ur. Regina S. Axelrod, David Leonard Downie in Norman J. Vig, 1-20. Washington D.C: A division of Congressional Quarterly Inc.

Vukadinović, Radovan. 1997. Hrvaška zunanja politika. *Teorija in Praksa* 34 (1): 84-98.

Watson, Harlan. 2008. Climate Change and Vulnerable Societies: A Post-Bali Overview. Dostopno prek: <http://2001-2009.state.gov/g/oes/rls/rm/101514.htm> (15. januar 2010).

Wikipedia. 2009a. *Halocarbon*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Halocarbon> (27. november 2009).

--- 2009b. *North Pacific Fur Seal Convention*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/North_Pacific_Fur_Seal_Convention_of_1911 (30. december 2009).

Wilford, Michael. 1993. Sea-level Rise and Insurance. *Environment* 35 (4): 2.

Williams-Lahari, Lisa. 2009. *COP fusion reigns as Accord debate eats at process and final hours*. Dostopno prek: <http://climatepasifika.blogspot.com/2009/12/cop15-notes-but-doesncopenhagen-accord.html> (9. januar 2010).

Workshop on United Nations Framework Convention on Climate Change. 2007. *Dialogue on long-term cooperative action to address climate change by enhancing implementation of the Convention; Fourth workshop; Dialogue working paper 14* (2007); *Submission from AOSIS*. Dostopno prek: <http://unfccc.int/files/meetings/dialogue/application/pdf/wp14-aosis.pdf> (14. november 2008).

Wu, Ye-Min. 2009. Intervju z avtorico. Tolmin - New York, 14. avgust.

Xinhua News Agency. 2008. Small Island States Discuss Climate Change in Singapore, (6. november).

--- 2009. Rich, emerging nations must bridge climate divide, (16. julij).

Yamin, Farhana in Joanna Depledge. 2004. *The International Climate Change Regime; A Guide*

to Rules, Institutions and Procedures. Cambridge: Cambridge University Press. Dostopno prek: http://books.google.si/books?id=Wk7Y9iXwnEC&pg=PA38&lpg=PA38&dq=the+role+of+AOSIS+in+environmental+negotiations&source=bl&ots=SmSbsckvl&sig=xhZGpH3KFO2sEV7QdVdRoOqaUQ4&hl=sl&ei=nCJrSvyGHY3knAO8rpTOCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10#v=onepage&q=&f=false (12. junij 2009).

Yokwe Online. 2009. *Marshall Islands Ambassador Speaks in Support of Climate Resolution*. Dostopno prek: <http://www.yokwe.net/index.php?name=News&file=article&sid=2409> (14. november 2008).

Young, Oran R. 1993. Perspectives on International Organizations. V *International Environmental Negotiation*, ur. Gunnar Sjöstedt, 244-261. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.

--- 2001. Environmental Ethics in International Society. V *Ethics and International Affairs; extent & limits*, ur. Jean-Marc Coincaud in Daniel Warner, 161-193. New York: The United Nations University Press.

Youth Climate Movement. 2009. *Covering the UN Climate Talks, in Bonn: AOSIS Rocks it on mitigation targets*. Dostopno prek: <http://itsgettinghotinhere.org/2009/03/28/bonn1mitigationtargets/> (12. julij 2009).

Žitko, Stojan. 2009. *Ne samo skupna, ampak tudi različna odgovornost*. Dostopno prek: <http://www.delos.si/clanek/95079> (30. december 2009).